

T.C.

UFUK ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK PROGRAMI

**LİSE ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL BECERİ, SOSYAL UYUM VE
KARİYER OLGUNLUK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÖZGE ÖĞRETEN

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ OLCAY YILMAZ

ANKARA

2020

T.C.
UFUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK PROGRAMI

**LİSE ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL BECERİ, SOSYAL UYUM VE
KARİYER OLGUNLUK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÖZGE ÖĞRETEN

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ OLCAY YILMAZ

ANKARA

2020

KABUL VE ONAY

Özge ÖĞRETEN tarafından hazırlanan "**Lise Öğrencilerinin Sosyal Beceri ve Sosyal Uyum ve Kariyer Olgunluk Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**" başlıklı bu çalışma, **13.01.2020** tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Z. Gülden BİLAL -Başkan

Dr. Öğr. Üyesi Olcay YILMAZ- Danışman

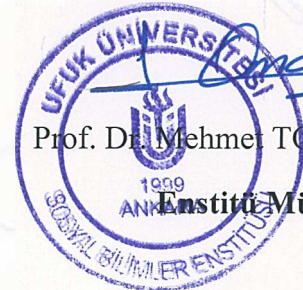

Dr. Öğr. Üyesi Başak KARATEKE- Üye

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Mehmet TOMANBAY
Enstitü Müdürü

UFUK ÜNİVERSİTESİ
1999
ANKARA
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

† Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

13.01.2020

Özge ÖÇRETDİN

TEŞEKKÜR

“Lise Öğrencilerinin Sosyal Beceri, Sosyal Uyum ve Kariyer Olgunluk Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” konulu tez çalışmamda yardımlarını esirgemeyen, bu çalışmayı özveriyle değerlendiren, her konuda bilgi ve tecrübesiyle model olan, lisans eğitim döneminden itibaren beni cesaretlendiren ve yol gösteren saygıdeğer danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Olcay YILMAZ hocama katkılarından dolayı;

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde hayatımın her aşamasında beni destekleyen, motive eden ve yönlendiren, çalışmamın ortaya çıkmasında büyük emeği olan değerli ağabeyim Yalçın ÖĞRETEN’e;

Eğitim ve öğretim hayatımın en büyük destekçileri olan annem Aygün ÖĞRETEN ve babam Ömer ÖĞRETEN’e yanımda oldukları her an için;

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık alanında beni eğiten, geliştiren tüm lisans ve yüksek lisans hocalarıma engin bilgilerinden dolayı;

Çalışmamda verileri toplamam için destek olan ve kullanılan ölçekleri samimi bir şekilde tamamlayan tüm öğrencilere;

Bu çalışmada emeği geçen herkese teşekkür eder saygı ve sevgilerimi sunarım.

ÖZET

ÖĞRETEN, Özge. Lise Öğrencilerinin Sosyal Beceri, Sosyal Uyum ve Kariyer Olgunluk Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2019.

Bu araştırmanın amacı lise kademesine devam etmekte olan öğrencilerin sosyal beceri, sosyal uyum ve kariyer olgunluk düzeylerinin cinsiyet ve yaş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek; bununla birlikte öğrencilerin sosyal beceri, sosyal uyum ve kariyer olgunluk düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını belirlemektir. Sosyal beceri, sosyal uyum ve kariyer olgunluk düzeylerinin birbirini etkilediği varsayılarak her bir değişken ayrı ayrı test edilmiştir.

Bu araştırma ilişkisel tarama yönteminin kullanıldığı betimsel bir çalışmadır. Uygun örnekleme yöntemi uygulanmış olup dört farklı okulda eğitim gören lise kademesindeki toplam 400 öğrenciye ulaşılmıştır. Araştırmada sosyal beceri düzeylerini ölçmek için “Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ), sosyal uyum düzeyleri için “Hacettepe Kişilik Envanteri (HKE)”, kariyer olgunluk düzeylerin için “Mesleki Olgunluk Ölçeği (MOÖ)” ve demografik bilgilere ulaşmak için de “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Cinsiyet ve yaş değişkenine göre mesleki olgunluk düzeyi ve sosyal beceri düzeyi arasında bir ilişki olmadığı, sosyal uyum ile arasında bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Mesleki olgunluk düzeyi ile sosyal uyum arasında anlamlı bir ilişki bulunurken sosyal beceri düzeyi arasında ilişki bulunamamıştır. Sosyal uyum ve sosyal beceri arasında da anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu araştırmanın lise öğrencilerinin sosyal beceri, sosyal uyum ve kariyer olgunluk düzeylerini geliştirmeye yönelik çalışmaların düzenlenmesine katkı sağlayacağı ve yeni çalışmalara yol göstereceği umulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Sosyal Beceri, Sosyal Uyum, Kariyer ve Mesleki Olgunluk

ABSTRACT

ÖĞRETEN, Özge. Examination of the Relationship Between High School Students' Social Skills, Social Adaptation and Career Maturity Levels, Master Thesis, Ankara, 2019.

The aim of this study is to investigate whether social skills, social cohesion and career maturity levels of high school students differ according to gender and age; and to determine whether there is a meaningful relationship between social skills, social cohesion and career maturity levels of students. Assuming that social skill, social cohesion and career maturity levels affect each other, each variable was tested separately.

This research is a descriptive study using relational scanning model. Convenience sampling method was applied and a total of 400 high school students from four different schools were reached. "Social Skill Scale" was used to measure social skill levels; "Hacettepe Personality Inventory" was used to measure social cohesion levels, "Career Maturity Scale" was used to measure career maturity levels and "Personal Information Form" was used to reach demographic information.

It was determined that there was no relationship between career maturity and social skill level according to gender and age and there was a relationship between career maturity and social cohesion. While there was a significant relationship between career maturity and social cohesion, there was no relationship between social skill level. It is concluded that there is a meaningful relationship between social cohesion and social skills.

It is hoped that this study will contribute to the organization of studies aimed at improving the social skills, social cohesion and career maturity levels of high school students and will guide new studies.

Key words: Social Skills, Social Cohesion, Career and Professional Maturity

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Denenceler.....	4
1.2. Sayılıtlar.....	5
1.3. Sınırlılıklar.....	5
1.4. Tanımlar.....	6
1.5. Gerekçe ve Önem.....	7
BÖLÜM II.....	10
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	10
2.1. Sosyal Beceri.....	10
2.2. Sosyal Uyum.....	13
2.3. Kariyer (Mesleki) Olgunluğu.....	15
2.4. İlgili Araştırmalar.....	18
2.4.1. Sosyal Beceri İle İlgili Araştırmalar.....	18
2.4.2. Sosyal Uyum İle İlgili Araştırmalar.....	25
2.4.3. Kariyer (Mesleki) Olgunluğu İle İlgili Araştırmalar.....	29
BÖLÜM III.....	34
YÖNTEM.....	34
3.1. Araştırma Modeli.....	34
3.2. Çalışma Grubu.....	34
3.3. Veri Toplama Araçları.....	36
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu.....	36
3.3.2. Sosyal Beceri Envanteri.....	36
3.3.3. Hacettepe Kişilik Envanteri.....	38
3.3.4. Mesleki Olgunluk Ölçeği.....	40
3.4. Verilerin Toplanması.....	42
3.5. Verilerin Çözümlemesi.....	42
BÖLÜM IV.....	44
BULGULAR.....	44
4.1. Betimsel İstatistikler.....	44
4.1.1. Genel Betimsel İstatistikler.....	44
4.1.2. Cinsiyet Değişkeni Açısından Betimsel İstatistikler.....	44

4.1.3. Yaş Değişkeni Açısından Betimsel İstatistikler	45
4.1.4. Sınıf Değişkeni Açısından Betimsel İstatistikler	47
4.2. Katılımcıların Mesleki Olgunluk, Sosyal Beceri ve Sosyal Uyum Düzeylerine İlişkin Bulgular	47
4.2.1. Katılımcıların Mesleki Olgunluk Düzeyleri	48
4.2.1.1. Katılımcıların Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi	48
4.2.1.2. Katılımcıların Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Yaş Değişkenine Göre İncelenmesi	49
4.2.1.3. Katılımcıların Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Sınıf Değişkenine Göre İncelenmesi	50
4.2.2. Katılımcıların Sosyal Uyum Düzeyleri	51
4.2.2.1. Katılımcıların Sosyal Uyum Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi	51
4.2.2.2. Katılımcıların Sosyal Uyum Düzeylerinin Yaş Değişkenine Göre İncelenmesi	52
4.2.2.3. Katılımcıların Sosyal Uyum Düzeylerinin Sınıf Değişkenine Göre İncelenmesi	52
4.2.3. Katılımcıların Sosyal Beceri Düzeyleri	53
4.2.3.1. Katılımcıların Sosyal Beceri Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi	53
4.2.3.2. Katılımcıların Sosyal Beceri Düzeylerinin Yaş Değişkenine Göre İncelenmesi	54
4.2.3.3. Katılımcıların Sosyal Beceri Düzeylerinin Sınıf Değişkenine Göre İncelenmesi	55
4.3. Katılımcıların Mesleki olgunluk, Sosyal Beceri ve Sosyal Uyum düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulguların İncelenmesi	56
4.3.1. Katılımcıların Mesleki Olgunluk Düzeyi İle Sosyal Uyum Düzeyi Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulguların İncelenmesi	56
4.3.2. Katılımcıların Mesleki Olgunluk Düzeyi İle Sosyal Beceri Düzeyi Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulguların İncelenmesi	57
4.3.3. Katılımcıların Sosyal Uyum Düzeyi İle Sosyal Beceri Düzeyi Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulguların İncelenmesi	57
BÖLÜM V.....	58

TARTIŞMA VE YORUM.....	58
5.1. Katılımcıların Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Cinsiyet Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulguların Tartışılması ve Yorumu	58
5.2. Katılımcıların Sosyal Beceri Düzeylerinin Cinsiyet Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulguların Tartışılması ve Yorumu	59
5.3. Katılımcıların Sosyal Uyum Düzeylerinin Cinsiyet Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulguların Tartışılması ve Yorumu	61
5.4. Katılımcıların Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Yaş Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulguların Tartışılması ve Yorumu	62
5.5. Katılımcıların Sosyal Uyum Düzeylerinin Yaş Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulguların Tartışılması ve Yorumu	63
5.6. Katılımcıların Sosyal Beceri Düzeylerinin Yaş Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulguların Tartışılması ve Yorumu	64
5.7. Katılımcıların Mesleki olgunluk, Sosyal Beceri ve Sosyal Uyum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Bulguların Tartışılması ve Yorumu.....	65
5.7.1. Katılımcıların Mesleki Olgunluk Düzeyleri İle Sosyal Uyum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Bulgularının Tartışılması ve Yorumu.....	65
5.7.2. Katılımcıların Mesleki Olgunluk Düzeyleri İle Sosyal Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Bulgularının Tartışılması ve Yorumu.....	67
5.7.3. Katılımcıların Sosyal Beceri Düzeyleri İle Sosyal Uyum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Bulgularının Tartışılması ve Yorumu.....	67
BÖLÜM VI	70
SONUÇ VE ÖNERİLER	70
6.1. Sonuç.....	70
6.2. Öneriler	72
KAYNAKÇA	75

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Çalışma Grubundaki öğrencilerin Cinsiyet Dağılımı	35
Tablo 2. Çalışma Grubundaki öğrencilerin Sınıf Dağılımı.....	35
Tablo 3. Çalışma Grubundaki öğrencilerin Yaş Dağılımı	35
Tablo 4. Betimsel İstatistiklerin Ortalama ve Standart Sapma Puanları.....	44
Tablo 5. Cinsiyet Değişkeni Açısından Betimsel İstatistiklerin Ortalama ve Standart Sapma Puanları	45
Tablo 6. Yaş Değişkeni Açısından Betimsel İstatistiklerin Ortalama ve Standart Sapma Puanları.....	46
Tablo 7. Sınıf Değişkeni Açısından Betimsel İstatistiklerin Ortalama ve Standart Sapma Puanları.....	47
Tablo 8. Cinsiyet Değişkeni Açısından Katılımcıların Mesleki Olgunluk Düzeyi Ortalamalarına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	49
Tablo 9. Yaş Değişkeni Açısından Katılımcıların Mesleki Olgunluk Düzeyi ortalamalarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonucu	49
Tablo 10. Sınıf Değişkeni Açısından Katılımcıların Mesleki Olgunluk Düzeyi Ortalamalarına İlişkin Kruskal Wallis H testi Sonucu	50
Tablo 11. Cinsiyet Değişkeni Açısından Katılımcıların Sosyal Uyum Düzeyi Ortalamalarına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonucu.....	51
Tablo 12. Yaş Değişkeni Açısından Katılımcıların Sosyal Uyum Düzeyi Ortalamalarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonucu	52
Tablo 13. Sınıf Değişkeni Açısından Katılımcıların Sosyal Uyum Düzeyi Ortalamalarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonucu	53
Tablo 14. Cinsiyet Değişkeni Açısından Katılımcıların Sosyal Beceri Düzeyi Ortalamalarına İlişkin t testi Sonucu	54
Tablo 15. Yaş Değişkeni Açısından Katılımcıların Sosyal Beceri Düzeylerine İlişkin ANOVA Sonucu.....	55
Tablo 16. Sınıf Değişkeni Açısından Katılımcıların Sosyal Beceri Düzeyi Ortalamalarına İlişkin Kruskal Wallis H testi Sonucu	55
Tablo 17. Katılımcıların Mesleki olgunluk, Sosyal Beceri ve Sosyal Uyum Düzeyleri Arasındaki İlişki	56

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Mesleki Olgunluk, Sosyal Beceri ve Sosyal Uyum Zinciri.....72

SİMGELER VE KISATMALAR DİZİNİ

SBE	Sosyal Beceri Envanteri
HKE	Hacettepe Kişilik Envanteri
MOÖ	Mesleki Olgunluk Ölçeği
Aİ	Aile İlişkileri
Sİ	Sosyal İlişkiler
SN	Sosyal Normlar
AE	Antisosyal Eğilimler

EKLER**Ek 1:** Kişisel Bilgi Formu**Ek 2:** Mesleki Olgunluk Ölçeği (Örnek Maddeler)**Ek 3:** Sosyal Beceri Envanteri (Örnek Maddeler)**Ek 4:** Hacettepe Kişilik Envanteri (Örnek Maddeler)**Ek 5:** Özgeçmiş

BÖLÜM I

GİRİŞ

Uyum, biyolojik bir kavram olup bireyin çevresiyle olan etkileşimidir. Birey gelişim halinde olduğundan yaşamındaki her türlü değişimler çevresini etkilemekte ya da kendi çevresinden etkilenmektedir. Çevre ile olan etkileşim yaşamın sürdürülebilmesinde etken rol oynamaktadır. Bu etkileşim uyum sürecini beraberinde getirmektedir (Bekir, Erdoğan ve Şanlı, 2005). Bireyin uyum sürecini yaşamıyla birlikte paralel bir şekilde yürütebilmesi için takip edeceği iki boyut vardır. İlk boyut, yaşam boyunca meydana gelen değişimleri içermektedir. Yaşamı süresince sürekli gelişmekte olan birey yeni sosyal değişimleri kabul eder. Bu değişimlerle birlikte yeni davranışlar sergilemeye başlar. İkinci boyut ise, bireyin sosyal ilişkileri ile ilgilidir. Diğer kişiler ile kurduğu sağlıklı ilişkileri içermektedir (Özgüven, 1992). Böylelikle uyum süreci yaşam boyunca iki boyutlu olarak seyir göstermeye devam etmektedir. Ancak bireyin yaşam sürecinde ele alınan temel bu iki boyutla baş etmek için hayatında karşılaştığı tüm mücadeleleri de yaşam sürecini içermektedir denilebilir. Bir başka deyişle uyum süreci; yaşama uyum sağlamanın yanı sıra bireyin gereksinimlerinin giderilmesi esnasında karşılaşılabileceği her türlü engelin üstesinden gelebilmesi, karşılaştığı engellerle baş edebilmesi ve yaşamını sürdürmesine yönelik verdiği çabaların tamamını da kapsar (Bekir, Erdoğan ve Şanlı, 2005). Bu tanımlamadan hareketle uyum kavramının yaşama sürecini de beraberinde getirdiği ifade edilebilir.

Bireyin çabaladığı ya da uyum sağladığı durumlar söz konusu olabileceği gibi mücadele edemediği, uyum sürecine ayak uyduramadığı durumlar da söz konusu olabilmektedir. Yaşanan bu olumlu ve olumsuz durumlar farklı sonuçlara yol açmaktadır. Örneğin, bireyin çabalamadığı ya da mücadele edemediği durumlarda çevresine olan uyumu aksaklığa uğrar. Bundan dolayı çevresiyle etkileşim kuramayan, uyum sağlayamayan kişi haline gelir. Çevresiyle etkileşim kuramayan kişi ise canlılığını yitirir. Canlılığını yitiren kişinin yaşam çizgisi seri ve ritmik bir şekilde seyir göstermez ve yaşam çizgisindeki dalgalanmalar hayata tutunma heyecanını yok eder (Bekir, Erdoğan ve Şanlı, 2005).

Kişinin yaşam sürecinde sergilediği uyum davranışları ise kendisine haz verir; yaşamdan zevk almasına olanak sağlar; onu verimliliğe ve üretkenliğe yöneltir;

başarılı yapar ve başarı duygusu kişiye değer katar; kendini bulmasına yardımcı olur. Aksi takdirde sorunlarına çözüm bulamaz; başarı duygusuna ulaşamaz ve ümitsizliğe kapılır; hayal kırıklarına kapılarak kendine verdiği anlamı kaybeder. Bu durum da bireyin kendi içinde çatışmalara düşmesine neden olur (Başaran, 1991).

Anlaşılacağı üzere bireyin uyum süreci hem kendi iç dünyasına ilişkin hem de çevresindeki kişilere ilişkin ilişkisel bağlantıları içermektedir denilebilir. Kişinin çevresine uyum sağlaması için yaşadığı toplumun kurallarına uygun davranışları sergilemesi de uyum sürecinin bir parçası sayılmaktadır. Genel olarak topluma ayak uydurulabilmesi açısından sahip olunan sosyal beceri ve sosyal uyum düzeyi oldukça önem arz etmektedir.

İnsanların topluma uyumu için önem arz eden becerilerin yanı sıra belli sosyal yeterlilik düzeyine ve sosyal becerilere de ihtiyaçları vardır. Çünkü sosyal beceriler, bireyin diğerleriyle iletişim kurabilmesine ve sosyal olarak kabul edilen olumlu tepkiler almasına yol açan öğrenilmiş davranışlardır (Kelly, 1982). Bir başka deyişle sosyal beceriler toplum içerisindeki diğer fertlerden olumlu tepkiler almayı sağlayan ve olumsuz tepkilerin gelmesini engelleyen, kabul edilebilir ve hedefe yönelik sağlıklı etkileşime yol açan, bilişsel ve duyuşsal öğeleri içeren öğrenilebilir davranışlardır. Bu davranışlar sosyal bilgiyi alma, çözümleme, anlama ve uygun tepkide bulunmayı kapsar (Cerrahoğlu ve Çiçek, 2017).

Özetle sosyal beceri, bireyin diğerleriyle anlamlı, sağlıklı ve başarılı ilişkiler kurabilmesi için sergilediği davranışlardır. Yeterli düzeyde sosyal beceriye sahip olanlar yaşamı boyunca çevresindekilerle iletişim halinde ve uyum içerisinde. Bu durum insanların sağlıklı ilişkiler kurmasına, hayatın iş ve eğitim gibi farklı alanlarında başarılı olmalarına olanak sağlar (Canbay, 2010).

Sağlıklı ilişkiler kurmak her yaş döneminde farklılık arz edeceği için yaşam boyu devam eden uyum süreçleri de her dönem farklılık göstermektedir. Farklı dönemlerde kazanılan sosyal beceriler ise her yaş için geçerli ve sağlıklı bir uyum süreci olmayabilir. Bir başka deyişle sosyal beceriler her dönemde bireylerin uyum düzeylerini farklı ölçülerde etkileyebilmektedir. Bu beceriler çocukluk döneminde kazanılmaktadır. Diğer becerilerde de olduğu gibi en önemli ve kritik dönem olan çocukluk yıllarında kazanılan sosyal beceriler; sosyal uyumunun yüksek düzeyde olmasına olanak sağlamaktadır. Yani sosyal becerileri geliştirmiş olan bireyin sosyal

uyum düzeyinin de yüksek olması beklenebilir (Çelik, 2007). Bu bilgilere göre sosyal beceri ile sosyal uyum birbiriyle ilişkili olup, uyum düzeylerinin birbirini etkilediği söylenebilir.

Sosyal beceri ve sosyal uyum bireyin yaşamını etkilediği gibi meslek seçimleri de yaşam tarzını etkilemektedir. Yani seçilmiş olan bir meslek dalı aynı zamanda yeni bir hayat, yeni bir çevre demektir. Bu durum uyulması gereken bir takım sosyal uyum becerilerini beraberinde getirir. Bireyin seçim yaparak etkilemekte olduğu yaşam tarzı için öncelikle kariyer olgunluk düzeyine erişip doğru kararlar vermesi gerekmektedir (Vurucu, 2010). Lise kademesinde öğrenim görenlerin yeterli sosyal becerilere sahip olmalarının; mesleki alanda doğru kararlar vermelerine, mesleki bilgiyi anlamlandırmalarına ve kendi özelliklerine uygun mesleki seçimler yapmalarına katkı sağladığı söylenebilir. Bu nedenle bireylerin kariyer olgunluğuna erişmeleri açısından sosyal beceri ve sosyal uyum düzeylerinin, en azından yaşadığı çevrenin kurallarına uygun davranışlar sergileyebilir ve sosyal becerileri kullanabilir düzeyde olması gerektiği varsayılmaktadır.

Açıklanan bilgiler doğrultusunda sosyal beceri, sosyal uyum ve kariyer olgunluk düzeyleri arasında ilişkinin olduğu düşünülebilir. Buradan yola çıkarak bu araştırmada;

- Lise kademesindeki öğrencilerin sosyal beceri, sosyal uyum ve kariyer uyum düzeylerinin belirlenmesi,
- Lise kademesindeki öğrencilerin sosyal beceri, sosyal uyum ve kariyer olgunluk düzeylerinin yaşa ve cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi ve;
- Öğrencilerin sosyal beceri, sosyal uyum ve kariyer olgunluk düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığının araştırılması hedeflenmiştir.

Yukarıdaki açıklamalar sonucunda bu araştırmada lise öğrencilerinin sosyal beceri, sosyal uyum ve kariyer olgunluk düzeyleri arasında bir ilişki olup olmadığı sorusuna yanıt aranmaktadır. Araştırmanın problem durumu doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Lise öğrencilerinin sosyal becerileri cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

- Lise öğrencilerinin sosyal uyumları cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- Lise öğrencilerinin kariyer olgunluk düzeyleri cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- Lise öğrencilerinin sosyal becerileri yaşa göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- Lise öğrencilerinin sosyal uyumları yaşa göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- Lise öğrencilerinin kariyer olgunluk düzeyleri yaşa göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- Lise öğrencilerinin sosyal becerileri ve sosyal uyumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Lise öğrencilerinin sosyal becerileri ve kariyer olgunluk düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Lise öğrencilerinin sosyal uyum düzeyleri ve kariyer olgunluk düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Lise öğrencilerinin sosyal becerileri, sosyal uyumları ve kariyer olgunluk düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.1. Denenceler

Bu araştırmada lise kademesindeki bireylerin sosyal beceri, sosyal uyum ve kariyer olgunluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi için yukarıda belirtilen amaç, problem ve alt problemler doğrultusunda aşağıdaki denenceler test edilmiştir.

- Lise öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri cinsiyete göre farklılık göstermektedir.
- Lise öğrencilerinin sosyal uyum düzeyleri cinsiyete göre farklılık göstermektedir.
- Lise öğrencilerinin kariyer olgunluk düzeyleri cinsiyete göre farklılık göstermektedir.
- Lise öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri yaşa göre farklılık göstermektedir.
- Lise öğrencilerinin sosyal uyum düzeyleri yaşa göre farklılık göstermektedir.

- Lise öğrencilerinin kariyer olgunluk düzeyleri yaşa göre farklılık göstermektedir.
- Lise öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri ve sosyal uyum düzeyleri arasında ilişki vardır.
- Lise öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri ve kariyer olgunluk düzeyleri arasında ilişki vardır.
- Lise öğrencilerinin sosyal uyum düzeyleri ve kariyer olgunluk düzeyleri arasında ilişki vardır.
- Lise öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri arttıkça sosyal uyum düzeyleri artmaktadır.
- Lise öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri arttıkça kariyer olgunluk düzeyleri artmaktadır.
- Lise öğrencilerinin sosyal uyum düzeyleri arttıkça kariyer olgunluk düzeyleri artmaktadır.

1.2. Sayıtlar

Araştırmanın sayıtları aşağıda belirtilmiştir.

- Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin ölçme araçlarını içten ve doğru bir şekilde yanıtladıkları varsayılmıştır.
- Araştırma için seçilen örneklemin araştırmanın evrenini temsil edecek nitelikte olduğu varsayılmıştır.
- Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının tüm özellikleri kapsadığı ve görüşleri ortaya çıkaracak nitelikte olduğu varsayılmıştır.
- Öğrencilerin ölçek maddelerindeki etkinlikler hakkında yeteri kadar bilgi sahibi oldukları varsayılmıştır.

1.3. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

- Ankara ilinde yaşayan lise öğrencilerinden elde edilen veriler ile sınırlıdır.
- Araştırmanın çalışma grubu, 2018–2019 eğitim-öğretim yılı lise kademesinde öğrenim gören öğrenciler ile sınırlıdır.

- Araştırma lise öğrencilerinin, veri toplama araçları kapsamındaki ölçeklere verdikleri yanıtlar ile sınırlıdır.
- Araştırmada elde edilen sosyal beceri düzeyi puanları Sosyal Beceri Envanterinde yer alan ölçütler ile sınırlıdır.
- Araştırmada elde edilen sosyal uyum düzeyi, Sosyal Uyum Kendini Değerlendirme Ölçeğinde yer alan ölçütler ile sınırlıdır.
- Kariyer olgunluk düzeyi puanları ise Mesleki Olgunluk Ölçeğinde yer alan ölçütler ile sınırlıdır.

1.4. Tanımlar

Bu bölümde araştırmada kullanılan bazı kavramların tanımlarına yer verilmiştir.

Sosyal beceri: İnsanların diğer kişilerle daha başarılı ve sağlıklı ilişkiler kurmasını sağlayan davranışlardır (Bacanlı, 2014). Bir başka ifadeyle sosyal beceriler, kişiler arası ilişkiyi devam ettiren ve bireyin sosyal açıdan kabul görmesine olanak sağlayan davranışlardır (Gülaçtı, 2009).

Yüksel (1999) ise; kişiler arası sosyal bilgiyi anlamayı ve çözümlenmeyi aynı zamanda uygun tepkileri verebilmeyi, sosyal bağlama göre değişkenlik gösterebilen, hedefe yönelik davranışların gözlenebilir ya da gözlenemeyen bilişsel ve duyuşsal öğeleri içeren davranışları sosyal beceri olarak tanımlamıştır.

Sosyal uyum: Bireyin çevresindeki diğer fertlerle ilişki kurabilmesine ve bu ilişkiyi sürdürebilme yeteneğine sosyal uyum denir (Özgüven, 1992). Bir başka deyişle bireyin, içinde bulunduğu toplum yapısında zamanla meydana gelen değişimlere ve çevresindekilerin isteklerine uygun davranışlarda bulunmasıdır (Aras, 2015).

Aras'a (2015) göre bireyin çevresine olan uyumunun yanı sıra kendisinde meydana gelen değişimleri anlayıp uyum sağlaması da bir sosyal uyumdur. Sosyal uyum, geniş anlamda bireyin doğumuyla başlayan bir evre, dar anlamıyla toplumsal beklentilere uygunluk gösterme, günlük davranış uyumunu sergileyebilme becerisi olarak ifade edilebilir (Baran, Bıçakçı ve Yavuz, 2010).

Mesleki olgunluk: Mesleki gelişiminin ne düzeyde olduğuna ilişkin bilgidir (Kuzgun, 2014). Bireyin kendisini tanıyıp uygun ve gerçekçi bir meslek seçimi yapabilme yeteneğine mesleki olgunluk denir (King, 1989).

Geniş ve tam anlamıyla mesleki olgunluk; bireyin mesleki gelişim görevlerine uygun hareket edip yaşına uygun kararlar verebilmesi olarak tanımlanır. Birey; ilgi, yetenek, değer, beklenti ve kişilik özelliklerine uygun olarak seçim yapar ve bu seçim yapıldıktan sonra kişinin ruh sağlığı, mesleki ve özel hayatı alınan karardan etkilenir. Böylece bireyin yaşam kalitesinin olumlu yönde etkilenmesi amaçlanır (İşgör ve Sezer, 2008).

1.5. Gerekçe ve Önem

Birey için hayati önem taşıyan sosyal beceriler 1920 yıllarında Thorndike tarafından araştırılmaya başlanmıştır. Günümüzde sosyal beceri üzerine yapılan çalışmaların temeli Thorndike'nin insanların sosyal zekaları üzerinde yaptığı ölçümler sayesinde tanımlamalarına dayanmaktadır (Daşçi, 2019).

Ortaya çıkışı 1920'li yıllara uzanan sosyal beceri kavramının insan ilişkilerinde göz ardı edilemeyecek ölçüde etkili olduğu düşünülmektedir. Alanyazında bu kavramla ilgili yapılan birçok tanıtımda vurgulandığı üzere insanlar çevrelerindekiyle iletişim kurarak yaşamını sürdürür ve yaşanılan çevre tarafından kabul edilen davranışların sergilenmesi topluma olan uyumu kolaylaştırır. Toplum tarafından kabul edilen bireyler ise kendi gücünün farkına varır ve olumlu duygular geliştirir (Karoğlu, 2016). Bir başka deyişle birey; çevresi ile iletişim kurduğunda, duygu ve düşüncelerini aktarır karşı tarafı anlamaya çalışırken olumsuz tepkilerin ortaya çıkmasını engelleyen bir takım sosyal becerilere sahip olmalıdır (Çiriş, 2018). Yani topluma uyumlu olan davranışlar aslında sosyal çevre tarafından kabul görme ihtiyacını gidermektedir. Toplumun diğer fertlerine uyum sağlamaya çalışmak, onların sosyal kurallarına uygun davranışları sergilemek sosyal uyumu beraberinde getirir. Bireylerin sergiledikleri çevreyle uyumlu davranışlar, deneyimlerle ve kazanılan sosyal becerilerle öğrenilir (Cole ve Morgen, 2001). Öğrenilmiş olan her sosyal becerinin sosyal uyumu etkilediği söylenebilir.

Kariyer olgunluğu kavramı günümüzde kullanılmamakta olup daha çok eşdeğer anlamda olan mesleki olgunluk kavramı kullanılmaktadır. Mesleki olgunluk kavramı ise 1940'lı yıllarda ortaya çıkmış ancak açık ve net bir şekilde tanımlanmamıştır (Dirusso ve Lucarino, 1989; Akt. Sekmenli, 2000). Alanyazında yapılan bir tanıma göre mesleki olgunluk, bireyin seçim yapmak zorunda olduğu bir mesleği fark etmesi ve kendini keşfetmesiyle seçeceği mesleğin getirilerine

uyum sağlamasıdır. Bu tanımda yer alan meslek getirisi kavramı; kişinin seçmiş olduğu mesleğin beraberinde getirdiği sosyal çevre ve bu çevreye ait yeni sosyal kurallar, bu kurallara uyum sağlanması için öğrenilmesi gereken yeni sosyal becerileri ifade etmektedir (Şahinler, 2018).

Sosyal beceri, sosyal uyum ve kariyer olgunluk düzeyleri ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde, lise kademesinde öğrenim gören öğrencileri çalışma grubu olarak seçen ve sosyal uyum konusunu işleyen sadece altı çalışmaya rastlanmıştır. Çalışmalar aşağıda sıralanmıştır;

- Avşar (2019) tarafından yapılan araştırmada sosyal uyum ve spor ilişkisi incelenmiştir.
- Balabanlı (1990); öğretmen lisesinde öğrenim gören öğrencilerin kişisel ve sosyal uyum düzeylerini incelemiştir.
- Güngör (2007); Anadolu lisesinde öğrenim gören öğrencilerin yaratıcı düşünme düzeylerinin sosyal uyum düzeyleriyle ilişkisini araştırmıştır.
- Kurdoğlu'nun (2003) çalışmasında lise kademesinde öğrenim gören öğrencilerin beden eğitimi dersi üzerinde sosyal uyum düzeylerinin etkisi araştırılmıştır.
- Ögüt (2001); lise kademesindeki bireylerin sosyal uyum düzeyi ile sürekli kaygı düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemiştir.
- Yeğen (2008); ortaöğretim kademesinde öğrenim gören öğrencilerin saldırganlık düzeyleri ile sosyal uyum düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir.

Söz konusu araştırmalar incelendiğinde, sosyal uyum ve sosyal beceri ile sosyal uyum ve kariyer olgunluk düzeyleri ilişkisine dair herhangi bir çalışmanın yapılmadığı görülmektedir. Ayrıca sosyal uyum konusunu ele alan 131 tez çalışmasından sadece altı çalışmada lise kademesindeki bireyler üzerinde çalışılmış olması alanyazında bir eksiklik olarak görülebilir. Konuyla ilgili alanyazında yer alan çalışmaların çoğunlukla ilköğretim kademesindeki bireyler üzerinde yürütüldüğü anlaşılmaktadır.

Yapılan incelemede, lise kademesinde öğrenim gören öğrenciler ile çalışan ve sosyal beceri düzeyini ele alan sadece 21 araştırmaya rastlanmıştır. Bunlar;

- Sosyal beceri düzeyinin beden eğitimi dersine etkisini araştıran veya sosyal beceri düzeyleri ile spor ilişkilerini inceleyen toplam altı (Arslanoğlu, 2010; Bahadır, 2019; Çiriş, 2018; Çiriş, 2018; Gülay, 2008; Kılıç, 2019) araştırma bulunmuştur.
- Sosyal beceri ile öfke, çatışma, zorbalık, saldırganlık ve problem çözme arasındaki ilişkiyi inceleyen beş (Bilgi, 2018; Çilingir, 2006; Gümüş, 2015; Ünalmiş, 2010; Kumru-Sarıca, 2008) araştırmaya rastlanmıştır.
- Sosyal beceri ve utangaçlık düzeylerini inceleyen iki (Hasdemir, 2005; Yıldırım, 2006) araştırma bulunmuştur.
- Lisede okuyan bireylerin internet tutumları ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişki (Milliyetçi, 2008); bireylerin algıladıkları anne ve baba tutumları ile sosyal beceri ilişkisi (Güdük-Hicret, 2008); sosyal beceri ile öznel iyi oluş ilişkisi (Canbay, 2010); sosyal beceri ve benlik saygısı ilişkisi (San-Şentürk, 2010); sosyal becerinin dil anlatımı dersine etkisi (Aslanel, 2011); alanyazında yer alan konuyla ilgili diğer çalışmalardır.
- Son olarak bu araştırmanın konusuyla ilintili olan diğer çalışmalarda ise; sosyal beceri envanterinin ergenler için geçerlik-güvenirlilik çalışmalarının (Albayrak, 1999); sosyal beceri ile sosyal destek ilişkileri (Açıkgöz, 2013); lise öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin (Avşar-Handan, 2013) ele alındığı görülmüştür. Sosyal beceri ve kariyer olgunluğu üzerine yapılan herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Özetle alanyazın çalışmalarında sosyal beceri, sosyal uyum ve kariyer olgunluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmediği görülmektedir. Bu nedenle söz konusu değişkenlerin birbirini etkilediği ve bireylerin kariyer olgunluğuna erişmelerinde olumsuz yansımaları olabileceği düşünülerek bu çalışmayla konunun önemine dikkat çekilmesi amaçlanmıştır. Aynı zamanda lise kademesindeki bireylerin yetersiz olan sosyal beceri, sosyal uyum ve kariyer olgunluk düzeyleri belirlenerek, bu alanları geliştirmeye yönelik çalışmaların düzenlenmesine katkı sağlanacağı öngörülmektedir.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Araştırmanın bu bölümünde sosyal beceri, sosyal uyum ve kariyer olgunluk kavramlarının açıklanmasına yönelik bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Sosyal Beceri

İnsanlar dünyaya geldiği andan itibaren çevresiyle etkileşim haline girer ve bulunduğu çevrenin sosyal ve kültürel ortamına uyum sağlamaya çalışır. İnsanoğlunun yaşam boyunca gelişim gösteren bu uyum çabası, çocukluk yıllarında sosyal ve duygusal gelişimlerin temeli atılarak devam etmektedir. Bu sebeple erken çocukluk dönemi sosyal becerilerin kazanılmasında en önemli ve dikkat edilmesi gereken dönemdir (Günindi, 2010). Bu dönemde çocuklar öncelikle anne ve babalarıyla ilişki kurarak sosyal becerileri öğrenmeye başlarlar. Sosyal öğrenme kuramında da belirtildiği gibi aileden başlayan sosyal beceri kazanımı daha sonra akran ve diğer yetişkin bireylerle sağlanan iletişim sonucunda gelişmeye başlar (Çetin, Bilbay ve Kaymak, 2003).

Çocukluk döneminde kazanılan sosyal beceriler, bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için çevresindekilerle iletişime geçmelerinde, sağlıklı ilişkiler kurmalarında ve sosyal ilişkilerin kazanılmasında büyük önem arz etmektedir. Genel anlamıyla başarılı bir şekilde kazanılan sosyal beceriler, sosyal uyumun gelişmesine de zemin hazırlamaktadır (Çelik, 2007). Bu bilgiyi destekleyen bir başka tanımda ise sosyal beceriler, sağlıklı iletişim becerileri ile çıkabilecek çatışmaları önleyen, bireyin çevresiyle olan sosyal uyumu olarak ifade edilmiştir (Matson, Matson ve Rivet, 2007). Bu tanımlar çerçevesinde sosyal becerilerin sadece iletişimin başlatılmasında rol aldığı anlaşılıyor olsa da, sosyal beceriler iletişimin başlatılmasının yanı sıra sağlıklı bir şekilde iletişimin sonlandırılmasına da katkı sağlamaktadır. Kısaca iletişimin başlatılmasında, geliştirilmesinde ve sonlandırılmasında da sosyal beceriler etkin rol oynamaktadır. Dolayısıyla bu süreci tamamlayan kişilerin de çevresi tarafından kabul edilen sosyal davranışları kazanmasına olanak sağlar. Çevresi tarafından kabul görenler ise karşılaştığı olumsuzlukların ve problemlerin üstesinden gelebilmekte ve birçok çözüm yolu üretebilmektedirler (O'Sullivan, 2007; Akt. Çiner ve Öztuğ, 2018). Yani yeterli

düzyde sosyal becerileri kullanabilen kişilerin sorunlarının üstesinden gelebildiği ve tek başlarına mücadele edebilecek güce sahip oldukları söylenebilir.

Sosyal beceri yetersizliğinde ise bireylerin problem çöyme, sorunların üstesinden gelme gibi kazanımlarını yerine getirmeleri zor ve olumsuz sonuçlarla karşılaşmaları olasıdır. Duygusal ve sosyal açıdan karşılaştıkları problemleri çözüme ulaştırmada güçlük çeken kişiler günlük hayatında birçok problemle karşı karşıya kalabilmektedir. Bu şekilde problem yaşayanlar ise akranları ve yetişkinler tarafından dışlanabilir ve ihmal edilebilir. Bu durum ise yalnızlık hissine ve olumsuz duyguların yaşanmasına yol açar (Çetin, Bilbay ve Kaymak, 2003).

Özetle belli bir düzeyde sahip olunan sosyal beceriler insan hayatında önemli bir yer teşkil ederken, sosyal beceri eksikliği de birçok olumsuz duruma yol açabilmektedir. Bu olumsuzlukların ortaya çıkmasına neden olan sosyal beceri eksikliğini Gresham (1986), Bandura'nın sosyal öğrenme teorisinden yola çıkarak üç boyutta ele almıştır. Birinci boyut bireyin çevresindeki kişiler ile uygun etkileşimi yakalayamamasına ve çevresi tarafından kabul görmeyen davranışlar sergilemesine sebep olan *beceri eksikliğidir*. İkinci boyut *performans eksikliğidir*. Burada birey toplumun diğer fertleriyle etkileşime girmek için yeterli sosyal becerilere sahiptir ama bu becerileri yeterli düzeyde kullanamamaktadır. Üçüncü ve son boyut ise agresif ve sosyal ilişkilerde davranışlarını kontrol edemeyen kişilerde görülen *kendini kontrol eksikliğidir* (Akt. Akfırat, 2006).

Sosyal beceri boyutlarına bir başka yönden bakıldığında, bireyin kendisine ve başkasına odaklı sosyal becerileri olarak iki boyutta incelenebilir. Bireyin kendine odaklı sosyal becerileri güven ve sosyal uyum gibi sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Böylelikle ilk boyutta birey kendi ihtiyaçlarını gidermede tatmin motivasyonunu yakalamaktadır. İkinci boyut ise, dış odaklı sosyal becerilerdir. Burada da birey diğer kişilerin ihtiyaçlarını karşılama motivasyonunu yakalamaktadır (Groben, Perren, Stadelmann ve von Kitzling, 2011; Akt. Karateke, 2016).

Yukarıda belirtilen açıklamalar bir bütün olarak değerlendirildiğinde sosyal beceriler; bireyin çevresine tutunabilmesi ve yaşamını sürdürebilmesi için sergileyeceği davranışlar olarak tanımlanabilir. Bu tanım çerçevesinde yapılan araştırma sonucu ulaşılan çalışmalarda sosyal beceri tanımları birbiriyle paralellik göstermektedir ve temel birkaç noktaya vurgu yapılmaktadır. Michelson, Sugai,

Wood ve Kazdin (1983) ise anlatılmak istenilenleri ortak paydada toplamış ve ana hatlarıyla açıklamışlardır. Sosyal becerilerin, bireylerin karşılıklı etkileşimine dayalı çevresel ve yaş, cinsiyet, sosyal statü gibi faktörlerden etkilenerek sözel ve sözel olmayan davranışlardan meydana geldiği ve bu davranışların öğrenme yoluyla kazanılabileceği vurgulanmıştır (Akt. Gülaçtı, 2009). Bu bilgileri destekleyen Gresham ve Reschly (1988), alanyazında yer alan sosyal beceri tanımlarını üç başlıkta sınıflandırmaktadır. Bunlar *akran kabulü tanımı*, *davranışsal tanım* ve *sosyal geçerlilik* tanımı olup aşağıda kısaca açıklanmıştır (Akt. Akfırat, 2006):

- *Akran kabulü*; bireyin akranları tarafından kabul edilen ve popüler olmalarına neden olan sosyal beceriler olarak tanımlanmaktadır. Tanımda kısıtlı olan şey ise sergilenen hangi davranışın akran kabulüne ve popülerliğe olanak sağladığının belirtilmemesidir.
- *Davranışsal tanım*, kullanılan sosyal becerinin pekiştirilmesiyle sosyal davranışın artırılması ya da cezalandırılmasıyla sosyal davranışın azaltılması olarak tanımlanmıştır.
- *Sosyal geçerlilik tanımı* ise, bireyin sosyal beceriyi bulunduğu bazı sosyal ortamlarda sergilemesine yardımcı olan davranışlardır.

Son olarak, sosyal beceri ile ilgili yapılan çeşitli tanımlamalarda temel bazı niteliklerin vurgulandığı görülmektedir. Bunların başında da bireyin çevresindeki kişiler ile etkileşimini sürdürebilmesinde ve sosyal açıdan kabul gören davranışlar sergilemesinde sosyal becerinin etkili olması gelmektedir. Sosyal becerilerin genel özelliklerine bakıldığında ise; Sonuç olarak sosyal becerilerin çok boyutlu ve karmaşık bir yapıya sahip olduğu görülmektedir (Gülaçtı, 2009). Bununla birlikte çok boyutlu ve birbirini etkileyen bu yapı, bireyin yaşam mücadelesiyle örtüştüğünü göstermektedir. Dolayısıyla insanların yaşamında sosyal becerileri kazanmaya ve bunu uygun şekilde kullanmaya ihtiyaçları vardır (Kafkas, 2018). Çünkü kendilerini ifade edebilmeleri, iletişime girebilmeleri, karşılıklı iletişimi sürdürebilmeleri, empati yapabilmeleri, sağlıklı kararlar verebilmeleri, problemleri çözebilmeleri, çevre tarafından kabul edilir davranışlar sergilemeleri ve çevreyi kabul edip anlayabilme gibi yetkinliklerinin temelinde sosyal beceriler yatmaktadır (Canbay, 2010).

2.2. Sosyal Uyum

İnsanların uyum içinde yaşamını sürdürüyor olmasına yardımcı olan beceriler sosyal uyum becerileridir. Sosyal uyum becerileri üç başlık altında toplanır. Bunlar; *iletişim becerileri, kişilerarası ilişki becerileri ve kendi kendini gerçekleştirme becerileridir* (Tapmaz, 2012). Kişi çevresiyle uyum içindeyken sosyal uyum becerilerini kazanmaya başlar. Bu becerilerin kazanılmasında öncelikle aile figürü model alınır. Bu nedenle sosyalleşme aile ile başlayan ve yaşam boyu devam eden bir olgu olarak tarif edilmektedir. Ailenin bireyi desteklemesi, yanında olması ve değer vermesi sosyalleşme açısından kritik ve etkili bir faktördür (Günindi, 2010).

Sosyalleşmek için en önemli kriter aile yapısı iken sosyalleşmeye engel olan en büyük etken yine ailedir. Aile yapısı çeşitli etmenlerle sosyalleşmeye engel olup şu şekilde açıklanmaktadır (Yavuzer, 2006):

- Aile yapısı sosyalleşmek için model olmayan bireyler, ailenin sosyal yapısı gelişmediği için ne kadar motive edilirse edilsin sosyal uyum gösterme noktasında zorluk yaşar. Çünkü sosyal davranışları gelişmeyen ebeveynler ile büyümüştür.
- Birey aile fertleri ile özdeşim kurarak büyür ve aile içinde özdeşim kurduğu kişinin davranışları olumsuzsa kendisi de bundan olumsuz şekilde etkilenir ve sosyal uyumu yakalayamaz.
- Ailede sosyal uyum için kişi motive ediliyor ancak bu motivasyon düşük düzeyde ise sosyal deneyimler keşfedilemez ve sosyal uyum gerçekleştirilemez.

Yukarıda açıklanan bilgilere bakıldığında sosyal uyumu yakalayabilmek aynı zamanda ailede yüksek düzeyde motivasyona bağlıdır. Ailenin desteği ve motivasyonu ile birey öğrenir, model alır, deneyim kazanır ve kazandıklarını uygular (Yavuzer, 2006). Böylelikle aile tarafından desteklenen, kabul gören birçok sosyal beceri ve davranış diğer alanlarda da kendini gösterir. Özellikle onaylanan davranışlar okul hayatında sergilenir. Okulda sosyalleşmeye başlayan birey, yavaş yavaş evde kabul gören fakat okulda akranlarınca kabul edilmeyen davranışları da ayırt eder ve sosyalleşme sürecine devam eder (Günindi, 2010). Aksi halde kendine güveni olmayan ve başkaları tarafından da kabul edilmeyen yalnız bir birey haline gelir. Bu durum ise kişinin çekingen olmasına, arkadaşlık ilişkileri kuramamasına,

başkalarına güvenmemesine ve birçok olumsuz duruma yol açar (Akıncı, 2007). Özetle hem kendisiyle hem de çevresiyle uyumu yakalayanların sosyalleşmeye başladığı düşünülmektedir.

Çubukçu ve Gültekin'e (2006) göre sosyalleşme kavramı ise, yaşamakta olduğumuz çevre ile bütünleşerek çevrenin yaşama biçimini ve bu ortamdaki kişiye özgü rolleri öğrenerek gerçekleşen bir olgudur. Dolayısıyla sosyal uyumu yakalayan bireyin sosyalleşebildiği söylenebilir. Birçok araştırmada da bu yönde açıklamalara yer verilmiştir. Örneğin;

- Aras'a (2015) göre sosyal uyum, bireyin çevresindeki bireylerin isteklerine uygun davranışlar sergilemesi ve çevresinde ya da kendisinde meydana gelen değişimleri fark edip uygun davranışlarda bulunması ve uyum sağlamaya devam etmesidir.
- Sosyal uyum, insanın hayata gelişinden itibaren günlük davranışlarını kapsayan, çevresindekilerin beklentilerine uygun kazanılmış davranışlar olarak ifade edilmektedir (Baran, Bıçakçı ve Yavuz, 2005).
- Sosyal uyum başkalarıyla geçinebilmek, grup yaşamına ayak uydurabilmek ve başkaları tarafından onaylanabilir davranış kalıpları geliştirmektir ve sosyal uyumu etkileyen başlıca faktörler; aile ve sosyal ilişkiler, sosyal normlar ve antisosyal eğilimlerdir (Alsancak, 2017).

Yukarıda yapılan tanımlardan da anlaşıldığı gibi sosyal uyumu yakalayabilmek için kazanılması gereken bir takım beceriler vardır. Genel olarak sosyal uyum becerileri; kurallara uygun hareket edip karşı tarafın duygu ve düşüncelerini anlayabilmek, sağlıklı arkadaşlık ilişkileri kurabilmek ve ilişkileri yönetebilmek, işbirlikçi çalışmaları sevmek gibi sürekli etkileşim halinde olunan temel becerilerdir (Ekinci-Vural, 2006). Sağlıklı arkadaş ilişkileri kurmak için sosyal uyumun gereklerinden birisi ise bireyin herhangi bir sosyal ortamda iletişim kurabilmesi, kendisini diğer bireylere tanıtabilmesi ve o an yaşadığı duygu ve düşünceleri karşı tarafa aktarabilmesidir (Kılıcıgil, 1998).

Sosyal uyumu daha iyi kavrayabilmek için çeşitli ölçütler de geliştirilmiştir. Bu ölçütler şu şekildedir (Akıncı, 2007):

- *Farklı gruplara uyum gösterme*; adından da anlaşılacağı üzere bireylerin farklı gruplara ayak uydurabilmesi, gruplara uygun şekilde davranış göstermesi ve onlarla etkili iletişim kurabiliyor olması farklı gruplara uyum sağladığını gösterir.
- *Sosyal tutumlar*; kişinin çevresi tarafından onaylanmış tutum ve davranışları diğer kişilere aktarabilmesi uyumlu olduğunu gösterir.
- *Kişisel doyum*; bireyin kurduğu ilişkilerden memnun olması ve sosyal çevresine uygun rollere bürünebilmesi uyumlu olarak nitelendirilmektedir.

2.3. Kariyer (Mesleki) Olgunluğu

İnsanların hayatlarını sürdürmeleri için verdiği önemli kararlardan biri de meslek seçimidir. Herhangi bir mesleğe karar verme, meslek yaşantıları ve meslekten alınan haz gibi etmenler yaşamda önemli bir yer tutar. Bu açıdan kişinin kendisini tanıması ve keşfetmesi ile meslek seçimini bilinçli ve başarılı bir şekilde yapması kendini gerçekleştirme ihtiyacı bakımından temel adımlardan biridir (Şahin, 2010). Meslek seçiminin önemini ortaya koyan bir araştırmada mesleki olgunluk; geleceğin planlanması olarak görülmektedir. Meslek seçilirken belli bir statü ve yaşam tarzı kazanılmaktadır. Böylelikle bireylerin kendi ilgi, yetenek ve değerleri doğrultusunda seçtikleri meslekler mutluluk ve haz duygusunu beraberinde getirmektedir (Çalışkan, 2015). Çünkü insan hayatının temel öğelerinden olan meslek belirlemenin amacı; kişinin mutlu olacağını düşündüğü bir gelecek planlaması yapmaktır. Planlanan gelecek insanoğlunun doğuştan getirdiği yetenekleri ile birlikte yaşam boyu kazandığı bilgi ve becerileri ile birleştirilerek kendini gerçekleştirebilecek bir meslek dalına yönelmektedir (Gülbahçe, 2007).

Birey meslek seçiminde hazır bulunuşluğunu tamamladığında yetenek, ilgi ve değerlerine göre kendisine uygun meslek seçimini yapabilir ve böylelikle mesleki ve özel hayatı olumlu yönde etkilenir (İşgör ve Sezer, 2008). Uygun seçimin yapılması ruh sağlığı açısından oldukça önemlidir; bireye özgüven ve başarı duygularını getirir. Mesleğini severek yapmayan veya başarılı olamayanların bu hazzı almaları mümkün değildir (Gülbahçe, 2007). Aynı şekilde bu bilgileri destekler mahiyette Yeşilyaprak da (2018) mesleki olgunluğu bireyin içinde bulunduğu mesleki gelişim dönemlerine ait davranışları yerine getirmesi olarak tanımlamış ve mesleki olgunluk düzeyi yüksek bireylerin yetenek, ilgi ve

değerlerine göre meslek seçimi yapabileceğini ön görmüştür. Mesleki olgunluk düzeyleri düşük olanlarda ise aynı durumun söz konusu olmadığını; karar vermede güçlük çektiklerini ve kararlarını erteleyen davranışlar sergilediklerini belirtmiştir.

Görüldüğü gibi insanların mutlu olmasını sağlayan faktörlerden birisi doğru meslek seçimidir. Yapılan birçok araştırmada meslek seçimi ilgi odağı olmuştur. Ginzberg, Ginsburg, Alexrad ve Herman (1951) ve Super (1957) mesleki karar vermenin bir anda ortaya çıkan bir durum olmadığını, belli dönemlerde ortaya çıkan ve bu dönemlerde alınan kararların birleşimi ile oluşan bir olgu olduğunu belirtmiştir (Akt. Şahin, 2010). Bu alanla ilgilenen kuramcılar meslek seçiminde verilen kararların her dönemde farklı karakteristik özelliklerinin olduğuna da değinmiştir. Örneğin Super (1963) her gelişim dönemi için sorumluluk alınması ve yerine getirilmesi gereken mesleki gelişim görevleri belirlemiştir. Mesleki gelişim görevlerinin üstesinden gelebilmek; bir evreyi başarılı bir şekilde tamamlayıp diğer evreye geçmektir. Bu şekilde gelişim görevleri ile başa çıkabilmek, kişinin aynı zamanda mesleki olgunluğu da yansıttığını gösterir (Akt. Gülbahçe, 2007). Yani her dönem için meslek seçimine yönelik beklenen tutumlar ve kararlar farklıdır. Bireyler bu dönemlere özgü davranışları sergilediklerinde mesleki gelişim görevlerini başarılı şekilde yerine getirmiş ve mesleki olgunluk kazanmış demektir (Şahin, 2010).

Super (1957) tarafından ilk defa kullanılan mesleki olgunluk kavramı meslek gelişimi ile derecelendirilmiştir. Bireyin yaşı ile yaşına uygun sergilemiş olduğu mesleki davranışlar karşılaştırılarak mesleki olgunluk düzeyine bakıldığını belirtmiştir (Akt. Kuzgun, 2014). Yani kişinin yaşına uygun kararlar verebilmesi ve yaşına uygun mesleki gelişim görevlerini yerine getirebilmesinden bahsedilmektedir. Özetle mesleki olgunluk kavramının bireyin yaşına uygun yerine getirmesi gereken görevler olduğu ve kişinin bu görevleri yerine getirdiğinde mesleki olgunluğa sahip olduğu belirtilmiştir. Söz konusu görevlerin yerine getirilmesi ile ortaya çıkan sonucun, mesleki olgunluk düzeyine bağlı olduğu görülmektedir.

Mesleki olgunluk düzeyini ölçmenin ve bireylerin yerine getirmesi gereken görevlerin; Super ve Jordaan'a (1963) göre iki yolu olduğu belirtilmektedir. İlk yolu; *bireyin bulunduğu gelişim çizgisi ile onun yaşındaki bireyin olması gereken mesleki gelişim basamağının karşılaştırılmasıdır*. İkinci yolu ise *bireyin diğer*

bireyler arasında bulunduğu mesleki gelişim görevlerini yerine getirme açısından ne düzeyde olduğunu saptamaktır (Akt. Kuzgun, 2014). Böylelikle bireyler yaşlarına uygun zamanlarda verilmesi gereken kararları ve sergilenmesi beklenen davranışları yerine getirdiklerinde meslek gelişimlerinin ve mesleki olgunluk düzeylerinin yüksek olduğu ortaya çıkar. Mesleki olgunluk düzeyine ulaşmak için atılan her adım ve her basamak bireyin yapması gereken görevler takımındır denilebilir.

Kuzgun'a (2014) göre meslek seçimine ilişkin en önemli gelişim görevleri ise şunlardır: *Bireyin kendisini tanıması ve sağlıklı bir öz kavram geliştirmesi; bireyin diğer tüm mesleklere ve bu mesleklerde çalışmaya karşı olumlu tutumlar edinmesi; iş dünyası hakkında genel geçer bilgilere sahip olması ve doğru tercihler yapabilmesidir*. Belirlenen bu gelişim basamakları her birey için sistematik bir şekilde ilerliyorsa bireyin gelişimini kontrol etmek kolay olacaktır. Böylelikle bireyin hangi basamakta olduğunu ya da hangi basamakta sorun yaşadığını saptamak mümkün olacaktır.

Son olarak Super'ın (1963) mesleki olgunluk gelişimini irdeleyen kariyer gelişim modelleri; *merak, araştırma, benlik kavramı, denetim odağı, ilgiler, planlılık, zaman perspektifi, kariyer hakkında bilgi ve rol modelleri* olarak dokuz boyutta ele alınmıştır. Super'a göre bu dokuz boyuttaki davranışları kazanabilen bireylerin mesleki olgunluk düzeylerinin yüksek olacağı ve sağlıklı karar verebilme becerilerine sahip olacakları vurgulamıştır (Bacanlı ve Sürücü, 2011). Yine aynı şekilde Super (1963) 15-35 yaş aralığındaki bireylerin mesleki olgunluk ölçümünü kariyer gelişimi çalışmasında tanımlamış ve konuyu beş boyutta ele almıştır. Bunlar ise şu şekildedir:

- Bireyin planlı bir şekilde meslek seçimine yönelmesi için seçmek istediği mesleği keşfetmesi, araştırması ve bunun üzerine karar vermesi mesleki olgunluk düzeyine ulaştığını gösterir;
- Bireyin seçeceği mesleğin doğrultusunda planlamalar yapması ve bu planlama doğrultusunda araştırmalarını güvenilir kaynaklara dayandırması genel geçer bilgiler toplamasına, seçeceği mesleğe hazırlanmasına ve bireyin seçeceği meslek için harekete geçmesine olanak sağlar;

- Bireyin seçeceği meslek doğrultusunda tutarlı davranışlar göstermesi mesleki olgunluk düzeyini gösterir;
- Bireyin seçeceği meslek doğrultusunda kendini tanınması, ilgi ve yeteneklerini belirlemesi de mesleki olgunluk düzeyinin göstergesidir;
- Bireyin karar vereceği meslek doğrultusunda değerlendirmeler yapması, bu değerlendirmeler sırasında yetenek ve tercihleri arasındaki uyumun değerlendirilmesi ayrıca yetenek ve elde ettiği bilgiler arasındaki uyumu değerlendirerek kararlar vermesi mesleki olgunluğu gösterir (Akt. Emilova, 2014).

Yukarıdaki bilgiler doğrultusunda meslek seçimi, meslek gelişiminde yer alan mesleki gelişim görevlerini başarı ile tamamlama ve mesleki olgunluk ile bağlantılıdır (Çoban, 2005). Buradan yola çıkarak meslek gelişimi kavramının mesleki olgunluk kavramını ortaya çıkardığı söylenebilir.

2.4. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde araştırmanın değişkenlerinden sosyal beceri, sosyal uyum ve kariyer olgunluk kavramlarının araştırmacı ve yazarların değerlendirmeleriyle bu konuda yapılmış araştırmalara yer verilmiştir.

2.4.1. Sosyal Beceri İle İlgili Araştırmalar

Bu bölümde sosyal beceri ile ilgili araştırmalar; amaç, örneklem, yöntem ve sonuçları bakımından incelenmiştir.

Gresham ve Nagle (1980) tarafından yapılan bir araştırmada ilköğretim 3. ve 4. sınıf kademesinde öğrenim gören ve akranları tarafından sosyal yönden dışlanmış öğrenciler ile çalışılmıştır. Sosyal yönden akranları arasında kabul görmeyen öğrencilere sosyal beceri eğitimi verilerek öğrencilerin akranları tarafından kabul görme durumları incelenmiştir. Çocukların birbiriyle oynamaktan ve çalışmaktan ne kadar hoşlandıklarını belirlemek için sosyometrik derecelendirme ölçeği kullanılmıştır. Ayrıca çocuklara akran tercihi testi uygulanarak akran yönelimi ve akran yönelimi olmayan çocuklar olarak kategorize edilmiş ve akran yönelimi değişkeninin sosyal beceri eğitimini ölçmede nispeten zayıf kaldığı belirlenmiştir. Araştırma sonucunda sosyal beceri eğitiminin öğrencilerin akranları tarafından kabul görmelerinde etkili olduğu tespit edilmiştir.

McClelland ve Morrison (2003) tarafından yapılan bir diğerk araştırmada okul öncesi kademesine devam eden öğrencilere öğrenmeye bağlı sosyal beceriler konusunda boylamsal bir araştırma yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda toplam 72 çocukta erken öğrenimde sosyal becerilerin etkisi incelenmiştir. Öğrencilere bir yıl ara ile iki defa öğrenmeye dayalı Sosyal Beceri Ölçeği uygulanmıştır. Verilerin analizi sonucunda ise; öğrenme ile sosyal beceri arasında orta düzeyde değişkenlik gösterdiği bulunmuştur. Ayrıca öğrencilerin öğrenmeye dayalı sosyal beceri düzeylerinin bir yıl boyunca aynı kaldığı tespit edilmiştir.

Vural (2006) tarafından gerçekteştirilen araştırmada okul öncesi eğitimine devam etmekte olan 40 öğrenci ve ailelerine yönelik sosyal beceri eğitimi verilerek, öğrencilerin var olan sosyal beceri düzeylerine olan etkisi incelenmiştir. Okul öncesi program esas alınarak uygulama yapılmıştır. Veri toplama aracı olarak “Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği ve Okul Öncesi Çocuklar İçin Psikolojik Gözlem Formu, ailelere ise Aile Katılım Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu” uygulanmıştır. Ön test ve son testin yapıldığı çalışmada deney grubuna sekiz hafta boyunca ailelerin yer aldığı bir programda sosyal beceri eğitimi verilmiş ve kontrol grubuna herhangi bir eğitim verilmemiştir. Araştırma sonucunda; deney grubunda yer alan bireylere uygulanan Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeğinden çıkan sonuçlar doğrultusunda alınan puanların, kontrol grubunda yer alan herhangi bir eğitimin uygulanmadığı bireylerin aldıkları puanlara göre gözle görülür derecede fazla olduğu görülmüştür.

Yukay (2006) yaptığı bir çalışmada ön test ve son test modelini kullanarak okul öncesi çağındaki 6 yaşındaki cd. Bu davranışların ölçümünü yapabilmek için araştırmacı, deney ve kontrol gruplarına ayırdığı bireylere sosyal beceri eğitimi uygulamıştır. Bu uygulama deney grubundaki 18 öğrenciye sekiz hafta boyunca uygulanmış olup kişilerarası ilişkiler kurmasına yönelik sosyal beceri eğitimi verilmiştir. Kontrol grubunda yer alan bireylere herhangi bir eğitim verilmemiştir. Sonuçlara ulaşmak için araştırmacının yapılandırığı Türkçe’ye uygun olan “Okul Sosyal Davranış Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; deney grubunda yer alan bireylerin almış olduğu eğitim programının kişilerarası ilişkilerde sosyal becerinin olumlu etkilerinin olduğu gözlenmiştir. Bireylerin arkadaş ilişkilerini geliştirmede ve iletişim kurabilmelerinde faydalı olduğu görülmüştür. Bu

araştırmadan anlaşıldığı üzere sosyal becerilerin kişilerarası ilişkilerde de etkisi büyüktür.

Karahan, Dicle ve Eplikoç (2007) tarafından üniversite öğrencilerine uygulanması amaçlanan bir araştırmanın Türkiye yapılandırması Yüksel (1998) tarafından hazırlanmıştır. Araştırmanın konusu ise; üniversite bireylerinin stresle baş etme yollarının, sosyal beceri yetenekleri üzerinde etkisinin olup olmadığının incelenmesinin yanı sıra bireyin mutluluk hallerinin stresle baş etme yollarında herhangi bir değişimin söz konusu olup olmadığı gözlemlenmesidir. Söz konusu araştırmada, bireylerin sosyal beceri düzeylerini belirlemek üzere “Sosyal Beceri Envanteri” kullanılmıştır. Ek olarak bireylerin mutluluk hallerinin farkında olup olmadıklarını tespit etmek için de “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Bu amaç üzerine ölçekler toplamda 1276 öğrenciye uygulanmıştır. Araştırmanın bulgularında kendini mutlu hisseden bireylerin sosyal beceri düzeylerinin kendini mutlu hissetmeyenlere göre daha yüksek derecede çıktığı belirlenmiştir. Bu bireylerin stresi yönetme konusunda güvenli yaklaşımı kullanmaya özen gösterdikleri görülmüştür. Sosyal becerisi yüksek olanlar ile birlikte kendi mutluluğunun farkında olanların stresle baş etme yollarını daha başarılı bir şekilde kullandıkları, mutsuz olan ve sosyal beceri düzeyi düşük olanların çaresiz bir tutum sergiledikleri gözlemlenmiştir. Bu bireylerin kendilerini çaresiz ve güçsüz hissedebilecekleri gibi birçok olumsuz durumla karşı karşıya kalabilecekleri gözlemlenmiştir.

Gülaçtı (2009) araştırmasında Erzincan Üniversitesi sınıf öğretmenliği bölümünde okuyan öğrenciler ile çalışmıştır. Araştırmanın amacı; öğretmen olacak üniversite öğrencilerine, grupta psikolojik danışma şeklinde sosyal beceri eğitimi verilerek öğrencilerin öncelikli olarak sosyal beceri düzeylerine bakılması ve sonrasında sosyal becerinin psikolojik ve öznel iyi oluş düzeylerine olan etkisinin araştırılmasıdır. Araştırma sürecinde bir eğitim söz konusu olacağı için deney grubuna ve kontrol grubuna yer verilmiştir. Sosyal beceri eğitimi alacak olan deney grubuna 12 hafta süresince eğitim uygulanmış olup kontrol grubuna herhangi bir eğitim uygulaması yapılmamıştır. Bu uygulamada kullanılan ölçekler ön test ve son test biçiminde uygulanarak puan ortalamalarına bakılıp sonuçlara varılmıştır. Deney grubunda yer alan öğrencilerin almış olduğu sosyal beceri eğitiminin

psikolojik ve öznel iyi oluş düzeylerine etkisi olduğu ve kontrol grubuna göre gözle görülür olumlu yönde bir değişim söz konusu olduğu görülmüştür.

Berry ve O'Connor (2010) tarafından yapılan bir araştırmada okul öncesi döneminden itibaren 6. sınıfa kadar çocukların büyüme aşamalarındaki sosyal becerini incelemek amaçlanmıştır. Aynı zamanda çocuk ve öğretmen ilişkisi ile çocukların orta çocukluk dönemlerindeki sosyal beceri gelişimi incelenmiştir. Araştırmaya okul öncesi öğrencileri, anneleri ve öğretmenleri katılmış ve bir yıl süren boylamsal araştırma yapılmıştır. Araştırma sonuçları Amerika'da NICHD Erken Çocukluk Bakım ve Gelişim programı desteği ile annelerinin doldurduğu "Sosyal Beceri Ölçeği" ve "Çocuk Davranış Listesi", öğretmenlerinin doldurduğu "Öğrenci Öğretmen İlişki Ölçeği" ile değerlendirilmiştir. Sonuç olarak, çocukların sosyal beceri düzeyleri ilköğretim dönemi boyunca düzenli bir gelişim gösterdiği tespit edilmiştir. İçselleştirilmiş davranış problemleri gösteren çocukların sosyal becerilerinin diğer çocuklardan daha düşük olduğu ve öğretmen ve öğrenci ilişkisi kuvvetli olan çocukların diğerlerine göre daha yüksek sosyal becerilere sahip olduğu bulunmuştur.

Eren (2012) tarafından 2010-2011 yıllarında İzmir ilinde yaşayan ve işitme engeli olan toplam 114 ilköğretim düzeyindeki öğrenciye yönelik yapılan ilişkisel tarama modelinin kullanıldığı bir diğer çalışmada; ilköğretim çağındaki öğrencilerde sosyal beceri düzeylerini ölçmek amaçlanmıştır. Bahsedilen diğer çalışmalardan farklı olarak sadece eğitim düzeyi ortak olan öğrenciler değil, bunlar arasında belli bir özelliği ortak olan bireyler üzerinde bir çalışma yapılmıştır. İşitme engeli olan bireylerin kişisel bilgilerine ulaşmak için "Kişisel Bilgi Formu" uygulanmış olup, sosyal beceri düzeylerini cinsiyet, okul türü, kullanmış oldukları iletişim ve cihaz yöntemleri gibi değişkenlere göre incelemek için de "Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği" kullanılmıştır. Sonuç olarak cinsiyete göre; işitme engelli olan kadın bireylerin sosyal beceri düzeyleri erkek bireylere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Okul türü değişkenine göre; kaynaştırma ortamlarında olan bireylerin özel eğitim okuluna giden bireylere göre sosyal becerilerinin daha yüksek olduğudur. Kullanılan iletişim yöntemlerine göre ulaşılan bulgularda ise; işaret dilini ve hem sözel hem işaret dilini kullanan bireylerin sosyal beceri düzeyleri sözel yöntemi kullanan bireylere göre daha düşük çıkmıştır. Cihaz türü değişkenine göre; sosyal beceri düzeyinde herhangi bir farklılık görülmemiştir. Ancak

araştırmada sosyal beceri düzeylerinin cihaz kullanma değişkenlerine göre herhangi bir farklılaşma olmadığı görülmüştür. Genel olarak sonuçlar birleştirildiğinde sosyal becerileri geliştirebilecek ortam ve fırsatlarda işitme engelli bireylerin, ortam ve fırsatları el vermeyen diğer bireylere göre sosyal becerilerini daha iyi kullanabildiği söylenir.

Uysal (2014) araştırmasında okul öncesi çağında olan bireylerin kişilik özelliklerinin belirlenmesine büyük etkisi olan benlik kavramının sosyal beceri ile ilişkisini karşılaştırmıştır. Ancak bu karşılaştırmayı bireylerin anne desteğinin olup olmadığı değişkenine göre incelemiştir. Araştırmaya 59 kadın birey, 72 erkek birey ve aileleri olmak üzere toplamda 131 kişi katılmıştır. Bu kapsam dahilinde araştırmanın amacı; 4 ve 6 yaş aralığında olan bireylerin anne desteğinin olup olmadığı ve sosyal beceri eğitimi alıp almadığına göre gruplandırıp deney ve kontrol grupları altında sosyal beceri ve benlik kavramı eğitimleri üç ay boyunca verilerek eğitimin sonucunda elde edilen kazanımları test etmektir. Test etmek için verilerin toplanmasında; araştırmacı tarafından geliştirilen, bireylerin ve anne babalarının kişisel bilgilerine erişmek için “Aile Bilgi Formu”, “Purdue Okul ncesi çocuklar için Benlik Kavramı leği (POBK)” ve Sosyal Becerileri Değerlendirme leği (SBD)” kullanılmıştır. Bulgulara bakıldığında, deney grubunda yer alan anne desteği ve sosyal beceri eğitimi alan bireylerin kabul etme ve kişilerarası becerilerinde olumlu artış olduğu görülmüştür. Kontrol gurubunda herhangi bir eğitim söz konusu olmadığı için değişim söz konusu olmamıştır. Anne desteği almayan ve sosyal beceri eğitimi alan bireylerin ise sosyal beceri düzeylerinde ve benlik kavramlarında artış olduğu görülmüştür. Ancak eğitim almayan kontrol grubunda herhangi bir değişim gözlenmemiş olup her iki deney grubunda kazanılan sosyal becerilerin iki ay sonraki izleme çalışmalarında bireyler tarafından unutulmadığı görülmüştür.

Karateke (2016) tarafından yapılan bir araştırmada üstün yetenekli çocukların tespit edilmesi ve tespit edilen çocuklara sosyal beceri eğitimi verilerek sosyal becerilerin geliştirilmesi ile birlikte çocukların yaşadıkları sorunlara çözüm bulunması amaçlanmıştır. Bu ocukların var olan sosyal becerilerini değerlendirmek üzere ailelerine ve öğretmenlerine yönelik Sosyal Beceri Değerlendirme leği (OSBED) uygulanmıştır. 36 oturum boyunca devam eden eğitim programı sonunda ise tekrardan ailelerin ve öğretmenlerin değerlendirmeleri ile sosyal becerilerin

kalıcılığı tespit edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda ise; ailelerden alınan bilgilere göre çocukların sosyal beceri düzeylerinde eğitim öncesinde ve sonrasında bir değişiklik olmadığı ancak grubu oluşturan çocukların sosyal beceri düzeylerinin birbirine yaklaştığı bulunmuştur. Öğretmenlerden alınan bilgilere göre ise; dört sosyal beceri kategorisinden akademik destek becerileri kategorisinde gelişim gösterdikleri tespit edilmiştir. Kalıcılık uygulaması sonucunda hem ailelerden hem de öğretmenlerden alınan bilgiler doğrultusunda; sosyal beceri eğitiminden bir ay sonra çocukların sosyal beceri düzeylerini korudukları ve sosyal beceri düzeyindeki gelişimin devam ettiği bulunmuştur.

Kılınç (2016), 5 ve 6 yaşındaki bireyler üzerinde yapılan ilişkisel tarama modeli şeklindeki bir araştırmada ise henüz oyun çağında olan bireylerin oyun davranışları ile problemlili olan davranışların sosyal beceri davranışlarına herhangi bir etkisinin veya ilişkisinin olup olmadığı incelenmiştir. 2015-2016 öğretim yılında Karabük iline bağlı 16 tane okul öncesi eğitim kurumunda uygulanan araştırmaya toplam 250 öğrenci katılmıştır. Öğretmen görüşlerinin de alındığı araştırmanın verileri “Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği/Preschool ve Kindergarten Behavior Scale (PKBS-2) ve Okul Öncesi Oyun Davranış Ölçeği (ODÖ)” ile toplanmıştır. Araştırmanın sonucunda ise; 5 ve 6 yaş aralığındaki öğrencilerin yaş ve cinsiyet değişkenlerinin oyun ve problemlili davranış sergilemelerine yönelik anlamlı farklılık gösterirken, sosyal beceri düzeylerinin de sadece cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Yaş değişkeninin sosyal beceri düzeyine göre farklılık göstermediği görülmektedir. Ek olarak bu yaş aralığındaki öğrencilerin oyun davranışlarının ve sosyal beceri davranışları arasında bir ilişkinin olduğu görülmüştür.

Dağ (2017) tarafından yapılan araştırmada karma modeli yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın amacı 2012-2013 öğretim yılında ilköğretime başlayan 60-66 aylık bireylerin ve 2015-2016 öğretim yılında 69 aylık ve üzeri bireylerin eğitim öğretim yılının ilk döneminde gösterilen akademik başarı düzeyleri ve sosyal beceri düzeylerinin arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Adıyaman’ın Sincik ilçesinde uygulanan bu araştırmaya 60 ve 66 aylık olup birinci sınıfa başlamış 74 öğrenci, 69 aylık ve daha büyük olan toplam 409 öğrenci, ayrıca 4. sınıfa devam etmekte olan toplam 483 öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin akademik başarılarını ölçmek için eğitim öğretim yılının ilk dönemini kapsayacak konuların dahil olduğu belirli

derslere yönelik yetenek testleri hazırlanmıştır. Hazırlanan bu testler veri toplama araçları arasında kullanılmıştır. Akademik başarılar bu şekilde ölçülürken bireylerin sosyal beceri düzeylerini belirlemek için de “Sosyal Beceri Envanteri ve yarı yapılandırılmış görüşme formu” uygulanmıştır. Akademik başarı için hazırlanan sorulara verilen doğru cevaplar beş puan olarak, yanlış ve boş sorular ise sıfır puan olarak hesaplanmıştır. Buna göre sosyal beceri ölçeğindeki analizler doğrultusunda sosyal beceri anlamında 69 aylık ve üzeri olan ilkokula başlayan öğrencilerin, 60-66 aylık öğrencilere göre daha ileri düzeyde oldukları görülmüştür.

Kafkas (2018) tarafından yapılan bir diğer araştırmada; ilköğretime devam etmekte olan 4. sınıf bireylerinin eğitim açısından akademik başarılarının ve almış oldukları sorumluluk davranışlarının sosyal beceri düzeyleri ile arasında bir ilişki olup olmadığı incelenmiştir. İlişkisel tarama modelinin kullanıldığı bu çalışma Gümüşhane'nin Torul ilçesini kapsayan köylerin de dahil olduğu 2016-2017 eğitim yılında, 4. sınıfta öğrenim gören toplam 96 (48 kadın, 48 erkek) öğrenciye uygulanmıştır. Doğru verilere ulaşmak için öğrencilere uygulanan ölçekler birçok değişken açısından değerlendirilmiştir. Veri toplama araçları olarak “Sosyal Beceri Ölçeği, Sorumluluk Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu” kullanılmış olup toplanan bilgiler doğrultusunda veriler t testi, anova ve korelasyon analizleri ile incelenip bulgulara ulaşılmıştır. Genel olarak öğrencilerin sosyal beceri ve sorumluluk düzeyleri arasında pozitif yönde ve orta düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Yapılan birçok değişken türüne göre de sadece okulun konumu, ailenin eğitim durumu ve meslekleri, akademik başarı değişkenleri açısından öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri üzerinde farklılıkların meydana geldiği belirlenmiştir.

Yapılan araştırmalar doğrultusunda sosyal becerinin öğrenciler üzerinde büyük ölçüde etkisi olduğu söylenebilir. Değişkenlerle incelenen sosyal beceri düzeylerinde, değişkenlerden birinin tamamlanmaması veya düşük düzeyde çıkması halinde sosyal beceri düzeyinin etkileneceği belirtilmiştir. Tam tersi durum da olasıdır. Sosyal beceri düzeyi düşük olduğu takdirde incelenen diğer değişkenlerin üzerinde olumsuz yönde etkisi olabilir. Sosyal becerinin yaşa göre farklılık gösterip göstermediğine dair yapılan araştırmalarda, farklılık gösterdiğine ve farklılık göstermediğine dair verilere ulaşılmıştır. Genel olarak bakıldığında sosyal becerinin bireyin yaşamı üzerinde etkisinin olduğu görülmektedir. Bunu

destekleyen başlıca araştırmalar, deney ve kontrol grubu modeli şeklinde uygulanan eğitim programlarını içeren çalışmalardır. Sosyal beceri eğitiminin tek başına bireyler üzerinde anlamlı farklılıklara yol açtığı görülmektedir.

2.4.2. Sosyal Uyum İle İlgili Araştırmalar

Alanyazında yapılan incelemede konuyla ilgili Türkiye’de yapılan araştırmaların arttığı gözlenmiştir.

Wentzel ve Erdley (1993) tarafından yapılan bir araştırmada sosyal uyum becerilerinin cinsiyet değişkenine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Yapılan alışmalar sonucunda erkek bireylerde saldırgan davranışların yüksek olduğuna ulaşılmış olup kadın bireylerde de sosyal davranışların daha yüksek olduğuna ulaşılmıştır. Yani kadın bireylerin erkek bireylere göre sosyal uyum düzeylerinin daha fazla çıktığı bulunmuştur.

gt (2001) İzmıt ilinde lise öğrencileri ile yaptığı araştırmasında; lise ğrencilerinin kaygı durumları ile sosyal uyumları arasında bir ilişki olup olmadığını araştırmıştır. Deney ve kontrol grubu modeli kullanılarak yürütülen çalışmada toplam 60 öğrenciyi ele alan araştırmacı, sosyal uyum düzeylerine göre deney ve kontrol gruplarına ayırmıştır. Buna göre deney grubunda sosyal uyum düzeyi iyi olan bireyler yer alırken kontrol grubunda sosyal uyumu orta düzeyde olabilecek öğrenciler yer almıştır. Veriler ‘‘Hacettepe Kişilik Envanteri’’ ve ‘‘Sürekli Kaygı Envanterleri’’ ile toplanmıştır. Araştırmanın bulgularında; deney grubunda yer alan sosyal uyum düzeyleri iyi olan öğrencilerin sürekli kaygı düzeylerinin iyi düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır. Kontrol grubunda yer alan sosyal uyumu orta düzeyde olan öğrencilerin ise kaygı düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu gözlemlenmiştir. Kontrol grubundan yola çıkararak sosyal norm uyum düzeyleri arttıca sürekli kaygı düzeylerinin de düştüğü grlmştir.

elik (2007) tarafından ilköğretim 4. ve 5. sınıfa devam etmekte olan öğrencilere yapılan bir diğer çalışmaya ise toplamda 38 (18 kadın, 20 erkek) ğrenci katılmıştır. Kk yaş grubu üzerine yapılmış olan söz konusu çalışmanın amacı; sosyal beceri eğitiminin öğrencilerin sosyal uyum düzeylerine herhangi bir etkisinin olup olmadığını araştırmaktır. Deney grubuna sosyal beceri eğitimi 10 hafta boyunca verilmiştir. Deney ve kontrol gruplarında sosyal uyum düzeylerini belirlemek için

ilköğretim çağındaki öğrencilere uygun olan “Walker-McConnell Sosyal Yeterlik ve Okul Uyum Ölçeği” kullanılmıştır. Deney grubundaki öğrencilerin eğitimleri bitikten sonra elde edilen bulgulara göre; deney grubundaki öğrencilerin sosyal uyum düzeylerinde olumlu yönde değişimler olduğu gözlemlenmiştir.

Scholte, Engels, Overbeek, Kemp ve Haselager (2007) tarafından yapılan bir araştırmada ilköğretim ve lise kademesinde öğrenim gören öğrencilerin sosyal uyum, mağduriyet ve zorbalık arasındaki boylamsal ilişkileri incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda toplam 189 kadın bireye ve 328 erkek bireye ulaşılmıştır. Yapılan analizler sonucunda çocukluk ve ergenlik döneminde zorbalık yapan bireylerin çocukluk döneminde yeterli sevgi göremediklerinden kaynaklı olduğu tespit edilmiştir. Yani çocukluk döneminde uyum içerisinde yaşayamayan bireylerin ergenlik dönemine geldiğinde de çeşitli problemlerle karşılaşacağı belirtilmiştir.

Alp (2008) tarafından Manisa ilinde yapılmış olan bir diğer araştırmada 1. ve 2. sınıf düzeyindeki öğrenciler ele alınmıştır. Diğer araştırmalardan farklı olarak öğrencilerin sosyal uyum düzeyini ölçmek yerine bireylerde sosyal uyum davranışlarında bozukluk olanları belirlemek üzere bir araştırma yapılmıştır. Bunun üzerine bireylere ders aktivitesinin dışında kaynaştırmaya yönelik hareketler ve oyun etkinlikleri verilerek uyumsal davranışların yakalanmaya çalışılması ve bu etkinliklerin sosyal uyum davranışları üzerindeki etkisi üzerine odaklanılmıştır. Toplam 48 kişiden oluşan, davranış bozukluğu gösteren ve normal davranışlar sergileyen öğrenciler olmak üzere eşit sayıda deney ve kontrol gruplarına ayrılmışlardır. Eşit sayıda dağılımlarındaki fayda ise hem kontrol grubunda hem de deney grubunda yer alan bireylerin normal bireylerle kaynaştırılmalarının yanı sıra özel eğitime ihtiyacı olan bireylerle de kaynaştırılmış olmalarıdır. Deney grubuna 12 hafta boyunca bireylerin temel hareketleri yapabilecekleri beceriler ve oyun etkinlikleri yaptırılmış, kontrol grubuna ise hiçbir etkinlik yaptırılmamıştır. Araştırma bulgularında ise; deney grubunda yer alan ve özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin oyun etkinlikleri ve öğretilmeye çalışılan temel hareketlere yönelik eğitimler sayesinde uyumsal davranışlar sergileyebildikleri; kontrol grubunda yer alan öğrencilerin hareketlerine göre iyileşme gösterdikleri görülmüştür.

Randall ve Bohnert (2009) tarafından yapılan bir diğer araştırmada ise ergen bireylerin sosyal uyum düzeyleri farklı değişkenler tarafından araştırılmıştır. Aynı

zamanda sosyal aktiviteler ile depresif belirtiler, yalnızlık ve mağduriyet arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırma sonucunda ise; belirli bir düzen aralığında sosyal aktivite etkinliklerine katılan ergenlerin sosyal uyum düzeylerine etkisi olduğu tespit edilmiştir. Yani sosyal aktivitelerin ergenlerin sosyal uyumunu kolaylaştırdığı bulunmuştur. Sosyal aktivitelerde bulunan bireylerin yalnızlık hissetmeleri diğer bireylere göre daha düşük çıkmıştır.

Çelik ve Kabasakal (2010) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, ilköğretime devam eden öğrencilerin sosyal uyum düzeylerinde sosyal beceri eğitiminin herhangi bir etkisinin olup olmadığı araştırılmıştır. Deney ve kontrol gruplarına ayrılan 4. ve 5. sınıfa devam eden öğrencilerin sonuçları ön test ve son test modeliyle bulunmuştur. Çalışmanın amacı; sosyal uyumu arttırmaya yönelik sosyal beceri eğitimi verilmesi suretiyle, bu eğitimi alan öğrencilerin öğretmen desteği olarak sosyal uyumu sağlayacak olan davranışlarında eğitim almayan öğrencilere göre bir farklılık meydana gelip gelmediğini incelemektir. Bunun sonucunda, deney grubunda yer alanların puanlarında olumlu yönde bir değişim olduğu görülmüştür ve öğretmen destekli olan sosyal uyum davranışlarının sosyal beceri eğitimi alınarak artış gösterdiği görülmüştür. Deney grubuna uygulanan sosyal beceri eğitiminin öğrencilerin okul uyumunu da olumlu yönde etkilemiştir. Genel olarak bu çalışmada öğrencilere sosyal uyumları arttırmak için verilen sosyal beceri eğitimlerinin faydalı ve olumlu yönde bir etki yarattığı görülmüştür.

Sungur (2010) tarafından 2009-2010 eğitim öğretim yılında İstanbul Beylikdüzü ilçesinde yer alan “Çağ Fatih İlköğretimde” yapılan bir diğer çalışmaya ise 1. sınıfa devam etmekte olan toplam 277 öğrenci konu edilmiştir. Çalışmanın amacı İlköğretim 1. sınıf öğrencilerinin herhangi bir karşılaştırma yapmaksızın ayrı ayrı sosyal beceri ve sosyal uyum düzeylerini incelemektir. Daha sonra belirlenen bazı değişkenlerin öğrencilerin sosyal uyum ve sosyal beceri düzeyleri üzerinde bir etkisinin olup olmadığı araştırılmıştır. Değişkenlerin sosyal uyum ve becerileri etkileyip etkilemediğini görmek için bağımlı ve bağımsız değişkenlerin birbiri üzerindeki etkisine bakılmıştır. Değişkenlere yönelik bilgileri elde etmek için de öğrencilere “Kişisel Bilgi Formu” uygulanmıştır. Sosyal uyum düzeylerini belirlemek için genel olarak ilköğretim çağındaki öğrencilere kullanılan “Walker-McConnell Sosyal Yeterlilik ve Okul Uyum Ölçeği (WMC-SYOUÖ)” ve ölçeğin alt ölçekleri kullanılmıştır. Sonuç olarak bakılan bazı değişkenlerce olumlu yönde

farklılıklar gözlenirken, bazı değişkenlerin sosyal uyum ve sosyal beceri üzerinde bir etkisinin olmadığı gözlenmiştir. Bireylerin okulöncesi eğitimi almış olmaları ve okula devam etmekte oldukları durumlarda sosyal uyum ve sosyal becerileri olumlu yönde etkilenirken, cinsiyet, yaş vb. kişisel değişkenlerde sosyal uyum ve sosyal becerilerde bir değişim söz konusu olmamıştır.

Seçkin (2015), ergen öğrencilerin aileleri ile olan ilişkisi üzerine yürütülmüş olan araştırmasında; ergen öğrencilerin aileleri ile olan ilişkisinde gördükleri ilgi, değer ve kabul edilme dürtüleriyle birlikte sosyal uyum düzeyleri ve dürtülerini kontrol etme düzeyleri arasında bir ilişkinin olup olmadığını araştırmıştır. Bu amaç doğrultusunda lise kademesine devam eden 14-17 yaş aralığındaki toplam 64 öğrenciye “Rorschach Testi” uygulanmıştır. Araştırmanın bulgularında, anne ve babanın öğrenci üzerindeki ilgi, değer ve kabul düzeyi sosyal uyumunu olumlu yönde etkilediğini göstermiştir. Sosyal uyumu düşük olan kişinin dürtü kontrolünde de başarılı olmadığı gözlemlenmiştir.

Pehlivan (2017) tarafından “Şirinevler Birikim Temel Lisesinde” eğitim gören toplam 154 kişi üzerinde yapılan çalışmada; öğrencilerin kendini tanıması, kişilik özelliklerini bilmesi üzerine benlik saygıları ele alınmıştır. Kendi benliğini bilen bireyin toplumla ilişkilerinin nasıl olacağı konusunda sosyal uyum becerilerine bakılmış ve lise bireylerinin benlik saygıları ile sosyal uyum düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Ek olarak bireylerin kişilik özellikleri değişkenlerine göre sosyal uyum düzeyine ve benlik saygılarına etkisinin olup olmadığına da bakılmıştır. Belirlenen bu amaç doğrultusunda kullanılan veri toplama araçları; “Sosyodemografik Veri Formu, Sosyal Uyum Ölçeği ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğidir.” Veri analizleri belirtilen ölçeklerin sonuçlarına göre yapılmıştır. Öğrencilerin kişilik özellikleri değişkenlerine göre (yaş, cinsiyet vb.) sosyal uyum düzeyinde herhangi bir farklılık görülmemiştir. Ancak benlik saygılarında yaş değişkenine göre bir farklılık görülmezken cinsiyet değişkenine göre kadın bireylerin puanı erkeklere göre daha yüksek çıkmıştır. Araştırmada sosyal uyum düzeyi genel olarak orta düzeyde çıkmış olup benlik saygı düzeyleri daha yüksek çıkmıştır. Yani sosyal uyum ile benlik saygısı arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İlgili alanyazın çalışmaları incelendiğinde öğrencilerin sosyal uyum becerilerini geliştirmeye yönelik hazırlanan eğitim programlarının, sosyal uyum düzeyleri

üzerinde olumlu etkilerinin olduğu görülmektedir. Yukarıda ele alınan araştırmaların sonuçları büyük oranda öğrencilerin sosyal uyum düzeyi ile sosyal beceri düzeyleri arasında bir ilişki olduğunu; öğrencilerin sosyal becerileri yerine getiriyor olmaları veya sosyal becerilerinin gelişmiş olmasının sosyal uyum davranışları üzerinde de bir değişim meydana getirdiğini göstermektedir. Bu değişimle birlikte sosyal uyum davranışları üzerinde sosyal becerilerin etkisi olduğu varsayılmaktadır.

2.4.3. Kariyer (Mesleki) Olgunluğu İle İlgili Araştırmalar

Bireylerin meslek seçimi yaparken kendilerini tanıyarak ve kendi özelliklerini bilerek daha doğru seçimler yapacakları bilinen bir olgudur. Bu bilgidен hareketle Uzer (1987) tarafından Ankara ilinde ve lise bireyleri üzerine yapılan bir çalışmada; bireylerin yeteneklerinin, ilgilerinin neler olduğuna dair bilgilerin mesleki seçimler yapmaları ve bu değişkenlerle mesleki olgunluk düzeyleri arasında bir ilişki olup olmadığı incelenmiştir. Araştırmada yetenekler ve ilgiler söz konusu olduğu için “Kendini Değerlendirme Envanteri” kullanılmıştır. Yetenek ve ilgi değişkenlerine uygun ölçümleri yapan alt ölçekler envanterin içinde bulunmaktadır. Lise bireylerinin sonuçları cinsiyete göre bakıldığında kadın bireylerin erkek bireylere göre meslek seçimlerinde daha gerçekçi kararlar aldıkları görülmüştür. Yani kadın bireylerin kendi yetenekleri doğrultusunda daha isabetli kararlar aldıkları ve mesleki tutumlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Buna göre de kadın bireylerin erkek bireylere göre mesleki olgunluk düzeyine daha çok yaklaştıkları görülür.

Cinsiyet değişkeni üzerinde yapılan bir diğer araştırmada Patton ve Creed (2001) tarafından yapılan çalışmadır. 12-18 yaş aralığındaki bireylerin karar verme ve mesleki olgunluk ile cinsiyet ve yaş arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmada kadınların erkeklere göre daha fazla mesleki kararsızlık yaşadığı bulunmuştur. Ayrıca yaş ilerledikçe bireylerin mesleki olgunluk düzeyinin de arttığı tespit edilmiştir. Patton ve Creed (2002) başka bir araştırmalarında ise cinsiyet farklılıklarının mesleki olgunluğu yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Coertse ve Schepers (2004) tarafından yapılan bir araştırmada kariyer olgunluğun kişiliğini ve bilişsel ilişkilerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Güney Afrika’da bir üniversitede yapılan araştırmaya toplam 1476 kişi katılmıştır. Bireylerin kariyer

olgunluk düzeylerinin öğrenilmesi için Kariyer Geliştirme Anketi uygulanmıştır. Anket sonucunda ulaşılan verilere göre katılımcılar gruplara ayrılmış ve gruplar çeşitli kişilik ve bilişsel yapılar açısından karşılaştırılmıştır. Araştırma bulgularında ise; kariyer olgunluk düzeyi yüksek olan bireylerin kişilik ve bilişsel açıdan anlamlı derece farklılıkların olduğu bulunmuştur. Kariyer olgunluk düzeyleri yüksek olan bireylerin daha vicdanlı, kendine güvenen ve benlik saygısı gösterdikleri ve öğrencilerin duygusal olarak istikrarlı aynı zamanda yüksek düzeyde atılganlık davranışı gösterdikleri tespit edilmiştir.

Meslek seçimi yapılırken bireyin sahip olduğu mesleki olgunluk düzeyi, birçok karar aşamasından geçilmesini gerektirir ve bu sürecin sonunda meslek tercihi yapmak herkes için kolay değildir. Bu süreçleri geçiren bireylerin mantıklı olmayan ya da gerçekçi olmayan inançlara kapılmaları söz konusu olmaktadır. Hamamcı ve Çoban (2007) tarafından bu konuda yapılan bir çalışmada; mesleki olgunluk düzeyi ile bireylerin akılcı olmayan düşünce ya da inançları arasında ilişki olup olmadığı araştırılmıştır. Ayrıca, karar vermede zorluk yaşayan bireylerin yaşadıkları kararsızlık durumlarının mesleki olgunluk düzeylerine etkisinin olup olmadığı da incelenmiştir. Bu amaçla Gaziantep ilinde lise düzeyinde eğitim gören toplam 282 bireye uygulanan “Mesleki Olgunluk Ölçeği”, “Mesleki Kararsızlık Envanteri ve “Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği” ile veri toplanmıştır. Bireylerin günlük yaşamlarında akılcı olmayan inançlarının fazla olduğu görülmüştür. Ancak bu inançların meslek seçiminde fazla kullanılmadığı, bu düşüncelerin seçilecek olan mesleğe yönelik olmadığı tespit edilmiştir. Meslek seçiminde yaşanan kararsızlıkların bireylerde var olan akılcı olmayan inançlardan belli ölçüde etkilendiği söylenebilir. Fakat bu durum bireylerin mesleki olgunluk düzeyine ulaşmalarında akılcı olmayan inanç ve düşüncelerin doğrudan ilişkili olduğunu göstermez. Çünkü birey zaten meslek seçimine karar verip o mesleği mutlu bir şekilde yürütebiliyorsa mesleki olgunluk düzeyine ulaşmış olduğu kabul edilir.

İşgör ve Sezer (2008) tarafından Erzurum ilinde “Mehmet Akif Ersoy Anadolu Lisesinde” yapılan bir diğer çalışmaya lise eğitim düzeyindeki bireyler konu edilmiştir. 2006 ve 2007 eğitim öğretim yılı içerisinde meslek seçimine daha yakın olmaları nedeniyle 9. ve 10. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin hangi düzeyde olduğunu saptamak üzere söz konusu araştırma yapılmıştır. Çalışmaya konu edilen bireylerin müfredatlarında yer alan rehberlik etkinliklerine

katılarak mesleki olgunluk düzeylerinin artıp atmadığı incelenmiştir. Bu amaçla öğrencilerin bir grubuna etkinlik uygulanırken diğer guruba etkinlik uygulanmamıştır. Araştırmacı deney ve kontrol gruplarını oluşturup ön test ve son test modeli ile sonuçları analiz etmeye çalışmıştır. Deney grubuna 8 hafta boyunca, her hafta bir adet etkinlik uygulanmak üzere toplamda 8 adet sınıf içi rehberlik etkinliği uygulanmıştır. Etkinliğin uygulandığı deney grubu bireylerinin mesleki olgunluk düzeylerinin, etkinliğin uygulanmadığı kontrol grubu bireylerinden anlamlı derecede farklılaştığı görülmüştür.

Akbulut (2010) tarafından İzmir ve Ankara illerinde gerçekleştirilen bir diğer çalışmada lise son sınıf öğrencilerinden oluşan 523 birey üzerinde mesleki olgunluk araştırması yapılmıştır. 341'i kadın 182'si erkek bireyden oluşan araştırma grubunda, lise eğitiminin son yılında olmaları nedeniyle hangi düzeyde mesleki olgunluğa sahip oldukları ve bunun yanında umutsuz oldukları durumların neler olduğu incelenmiştir. Böylelikle bireylerin meslek seçimi yapımlarıyla umutsuzluk duygu durumları arasında bir etkileşim olup olmadığı araştırılmıştır. Bireylerin mesleki olgunluklarını ve duygu durumlarını ölçmek için de iki tane veri toplama aracı kullanılmıştır. Bunlar; “Mesleki Olgunluk Ölçeği ve Beck Umutsuzluk Ölçeğidir.” Ayrıca kişisel bilgilere ulaşmak için “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, lise son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ve umutsuzluk duygu durumlarının cinsiyete göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Her iki cinsiyette de anlamlı fakat olumsuz ilişki olduğu bulunmuştur.

Orhan (2011) tarafından 2009-2010 eğitim öğretim döneminde Mersin ilinde bulunan Milli Eğitime bağlı tüm liselerden seçilen bireyler üzerinde yapılan bir çalışma ile lise kademesine devam eden bireylerin mesleki olgunluk düzeylerinin eğitim gördükleri okullara göre farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma grubu oranlı küme örnekleme yöntemiyle seçilmiş olup toplamda 993 (547 kişi kadın ve 446 kişi erkek birey) bireye ulaşılmıştır. Araştırma grubu okul türü ve sınıf düzeyleri değişkenlerine göre farklı bireylerden oluşturulmuştur. Çalışmada bireylerin meslek seçiminde verecekleri kararlar üzerinde bu iki değişkenin etkisi araştırılmıştır. Veriler “Mesleki Olgunluk Ölçeği (MOÖ), “Karar Stratejileri Ölçeği (KSÖ)” ve “Kişisel Bilgi Formu” ile toplanmış ve analizi “Tek, çift yönlü ANOVA” ile yapılmıştır. Verilerin analizi sonucunda

ise; lise bireylerinin sahip oldukları mesleki olgunluk düzeylerinin karar vermelerinde negatif yönde bir etkisinin olduğu görülmüştür. Aynı zamanda bireylerin devam etmekte oldukları okul ve sınıf düzeyleri ile mesleki olgunluk düzeyleri arasında ilişkinin olduğu görülmüştür.

Kepir (2011) tarafından 2010 ve 2011 eğitim dönemi içerisinde Sakarya ilinin Hendek ilçesine bağlı lise kademesinde öğrenim gören ve liseyi bitirmiş ancak henüz bir üniversite kurumuna yerleşememiş bireyler üzerinde yapılan bir diğer araştırmada; üniversite adaylarının akılcı olmayan inançlarının meslek seçimine yönelik sergiledikleri mesleki olgunluk düzeyleri ile meslek seçimine karar vermede yaşadıkları umut duygu durumu düzeyleri arasında bir ilişki olup olmadığı incelenmiştir. Toplamda 502 kişiden oluşan araştırma grubunun 312 kişisi liseye devam eden bireyleri kapsarken 190 kişisi ise liseyi bitirmiş ancak üniversiteye yerleşememiş bireylerden oluşturulmuştur. Veri toplamak üzere “Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği”, “Mesleki Olgunluk Ölçeği” ve “Umut Ölçeği” kullanılmıştır. Toplanan verilerin sonuçları incelenirken her bir değişkenin sonuçları ayrı ayrı hesaplanmıştır. Yalnızca bu araştırmayı destekleyen mesleki olgunluk düzeyinin sonuçlarına bakıldığında; bireylerin mesleki olgunluk düzeyleri ile birlikte bazı değişkenlerin (cinsiyet, okul türü gibi) meslek seçimi üzerinde akılcı olmayan inançlara etkisinin olmadığı bulunmuştur. Ancak üç değişkenin bir arada (Mesleki olgunluk, cinsiyet ve okul türü) bireylerin meslek seçimlerinde gerçekçi olmayan inanç veya düşüncelerine etkileri olduğu görülmüştür.

Sharma ve Ahuja (2017) tarafından yapılan bir araştırmada Hindistan’da lise kademesinde eğitim gören bireyler üzerinde çalışılmıştır. Devlet ve özel okullarda öğrenim gören lise öğrencilerinin kariyer olgunluk düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşmanın olup olmadığı incelenmiştir. Kariyer olgunluk düzeylerini ölçmek için Kariyer Olgunluğu Envanteri kullanılmıştır. Özel okulda öğrenim gören öğrenciler tutum, öz değerlendirme, mesleki bilgi, hedef seçimi, planlama ve problem çözme yönlerinden devlet okullarındaki öğrencilerden daha iyi oldukları bulunmuştur. Yani özel liselerde okuyan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile devlet okulunda öğrenim gören lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri arasında farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. Özel okulda okuyan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Cinsiyetin mesleki olgunlukla ilişkisi konusunda yapılan araştırmalarda; kadınların erkeklere göre mesleki olgunluk düzeylerinin daha yüksek olduğu görölmektedir. Bu sonuç kadınların hedeflerindeki mesleğe ulaşmak için gösterdikleri çabanın daha yüksek olduğunu gösterir. Kadınların hedeflerine ulaşmada karşılaştıkları engelleri daha gerçekçi bir şekilde çözüme ulaştırdıkları söylenebilir. Böylelikle kadınların kendi yetenek ve ilgilerine yönelik meslek seçimleri yapmaya daha yakın ve daha bilinçli oldukları anlaşılmaktadır. Bu sonuçların genel geçerliği her kesime uygun olmayabilir. Çünkü toplumsal olarak farklılık gösteren bireylerin farklı yaşam koşullarına sahip olmaları, ulaşılan bu sonuçların da değişkenlik gösterebileceğini göstermektedir. Örneğin sosyo-ekonomik düzeyi yüksek bir toplumda yaşayan kadın bireyler ile düşük sosyo-ekonomik şartlara sahip bireyler arasında meslek seçimi bakımından aynı sonuçlara ulaşılamaması olası bir durumdur (Akt., Kuzgun, 2014).

Kariyer olgunluğu üzerine yapılan araştırmaların genel olarak lise düzeyi bireyelerine yapıldığı görölmüştür. Çünkü bireyelerin meslek seçiminde artık son kademedede oldukları ve lise kademesinin bireyelerde daha gerçekçi sonuçlara ulaşılacağı dönem olduğu söylenebilir. Ancak yapılan araştırmalar meslek seçiminde çocukluk yıllarının önemli olduğunu ve bu dönemin mesleki olgunluğa erişilmesinde kritik bir etkiye sahip olduğunu da göstermektedir.

Bu araştırmanın konusu itibariyle, alanyazında yer alan araştırmalardan çoğunlukla lise kademesindeki bireyeler üzerine yapılan çalışmalar ele alınmıştır. Ayrıca genel olarak cinsiyet değişkenine göre mesleki olgunluk düzeylerine bakılmış ve bu değişkenin meslek seçimindeki önemi ortaya konulmuştur. Bu bilgiler doğrultusunda destekleyici araştırmaların kaynağı az olmakla birlikte, bu araştırmanın bundan sonraki araştırmalara yol gösterici olacağı varsayılmaktadır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması ile ilgili açıklamalara yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma lise kademesinde öğrenim gören öğrencilerin sosyal beceri, sosyal uyum ve kariyer olgunluk düzeylerini karşılaştırmalı olarak incelemeyi amaçlayan ilişkisel tarama yönteminin kullanıldığı betimsel bir araştırmadır. İlişkisel tarama modeli iki ya da daha fazla değişken arasında olan ilişkilerin belirlenmesinde ve bu değişkenler arasındaki ilişkinin ne derecede olduğunun tespit edilmesinde kullanılan bir araştırma modelidir (Karasar, 2012).

3.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu 2018-2019 eğitim ve öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Ankara ili merkez ilçesinde bulunan dört farklı okulda resmi ve özel olmak üzere lise kademesinde öğrenim gören 400 öğrenci oluşturmaktadır.

Araştırmada çalışma grubunu belirlemek için örnekleme çeşitlerinden uygun örnekleme yönteminden faydalanılmıştır. Çünkü uygun örnekleme yönteminde araştırmacı çalışma grubuna erişene kadar maliyeti daha düşük, kişilere daha çabuk ulaşılabilir ve kolay uygulanabilir olması açısından çalışma grubuna birey seçer (Kılıç, 2013). Bu bilgi doğrultusunda seçilen çalışma grubunu, Ankara ilinde ve 2018-2019 eğitim ve öğretim yılı içerisinde lise 1, 2, 3 ve 4. sınıf kademesinde öğrenim görmekte olan toplam 400 gönüllü öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özellikleri aşağıda yer alan Tablo 1, Tablo 2 ve Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 1. Çalışma Grubundaki Öğrencilerin Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	N	%
Kadın	219	54,75
Erkek	181	45,25

(n=400)

Tablo 1 incelendiğinde araştırmanın 400 kişiden oluşan çalışma grubunda yer alan katılımcıların 219'unun (%54,75) kadın, 181'inin (%45,25) erkek öğrencilerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 2. Çalışma Grubundaki Öğrencilerin Sınıf Dağılımı

Sınıf	N	%
9. Sınıf	129	32,25
10. Sınıf	69	17,25
11.Sınıf	124	31
12.Sınıf	78	19,5

(n=400)

Çalışma grubundaki 400 bireyin sınıf bilgisine göre dağılımları incelendiğinde (Tablo 2); 129 katılımcının (%32,25) 9. sınıf, 69 katılımcının (%17,25) 10. sınıf, 124 katılımcının (%31) 11. sınıf ve 78 katılımcının (%19,5) 12. sınıf olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Çalışma Grubundaki Öğrencilerin Yaş Dağılımı

Yaş	N	%
14 Yaş	30	7,5
15 Yaş	116	29
16 Yaş	96	24
17 Yaş	102	25,5
18 Yaş	56	14

(n=400)

Çalışma grubundaki 400 öğrencinin yaş bilgisine göre dağılımları incelendiğinde (Tablo 3); 30 katılımcının (%7,5) 14 yaşında, 116 katılımcının (%29) 15 yaşında, 96 katılımcının (%24) 16 yaşında, 102 katılımcının (%25,5) 17 yaşında ve 56 katılımcının (%14) 18 yaşında olduğu görülmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada; lise öğrencilerinin demografik bilgilerini belirlemek için araştırmacının geliştirdiği Kişisel Bilgi Formu, sosyal beceri düzeylerinin belirlenmesi için “Sosyal Beceri Envanteri (SBE)”, sosyal uyum düzeylerinin belirlenmesi için “Hacettepe Kişilik Envanteri (HKE)” ve kariyer olgunluk düzeylerinin belirlenmesi için “Mesleki Olgunluk Ölçeği (MOÖ)” kullanılmıştır. Bu bölümde; araştırmada kullanılan ölçekler ile ilgili açıklamalar yapılmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formuyla bazı demografik özelliklerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Kişisel bilgi formu içerisinde; yaş, cinsiyet, okuduğu okul, sınıf düzeyi gibi bilgiler yer almaktadır.

3.3.2. Sosyal Beceri Envanteri

Envanterin amacı sosyal beceriyi ölçmektir. Envanter 90 maddeden oluşacak şekilde hazırlanmış olup katılımcının kendisini tanımasına yol gösterecek bir ölçme aracı olarak da tanımlanabilir (Canbay, 2010).

Sosyal Beceri Envanteri, Riggio tarafından 1986 yılında geliştirilen bir ölçme aracı olup 1989 yılında tekrardan revize edilmiştir. Envanterin yapısına bakıldığında Likert tipi ölçme aracı olduğu görülmektedir. Beşli Likert tipi olan envanter “Bana Çok Uygun”, “Bana Uygun”, “Bana Biraz Uygun”, “Bana Uygun Değil” ve “Bana Hiç Uygun Değil” şeklinde düzenlenmiştir. Ölçeğin uygulandığı katılımcılar kendilerine uygun olan seçeneği işaretleyerek envanteri cevaplandırır (Canbay, 2010).

Sosyal Beceri Envanteri; duyuşsal ve sosyal temel olmak üzere sosyal becerileri altı ayrı alanda ölçmektedir (Yüksel, 1999). Bunlar:

- Duyuşsal Anlatımcılık
- Duyuşsal Duyarlık
- Duyuşsal Kontrol
- Sosyal Anlatımcılık

- Sosyal Duyarlık
- Sosyal Kontrol

Envanterin *Anlatımcılık Boyutu* iletişim kurma becerisini; *Duyarlılık Boyutu* mesajları yorumlama becerisini; *Kontrol Boyutu* ise farklı sosyal durumlarda iletişimsel süreci düzenleme becerisini gösterir. Toplam altı alt ölçekten oluşan envanterin her bir ölçeği 15 ayrı maddeden oluşmaktadır. Katılımcıların her bir maddeye verdiği cevaplara göre en düşük bir puan, en yüksek beş puan olarak toplam ulaştıkları puanlar hesaplanır. Envanterden alabilecekleri en yüksek puan 450 ve alabilecekleri en düşük toplam puan ise 90'dır.

Sosyal Beceri Envanterinin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesinde 1995-1996 yıllarında öğretim gören Coğrafya, Tarih ve İngilizce Eğitim bölümleri ikinci sınıf öğrencilerine uygulanmak üzere toplam 182 kişi üzerinde geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Sosyal Beceri Envanteri'nin güvenirliliği hesaplanırken iki hafta süresince ara ara 40 kişiye uygulaması yapılmış yani tekrar test yönteminden yararlanılmıştır. Envanterin güvenirliliği, testin tekrarı ve iç tutarlılık yöntemleriyle ayrı ayrı hesaplanmıştır. Sonuç olarak güvenirlilik katsayısı .94 olarak bulunmuş olup alt ölçeklerde yapılan sonuçlarda da hemen hemen birbirine yakın katsayılar çıkmıştır. Genel olarak yüksek çıkan sonuçlar .81 - .96 arasında değişiklik göstermiştir (Yüksel, 1999).

Türkiye'de Yüksel'in (1999), Sosyal Beceri Envanteri ile yaptığı çalışmasında ise Cronbach Alpha güvenirlilik katsayıları .62 - .84 arasında bulunmuştur. Cinsiyete göre bakıldığında ise ortalama olarak iç tutarlılık erkeklerde .84 iken kadınlarda .80 katsayılarında bulunmuştur.

Sosyal Beceri Envanterinin geçerlilik çalışmasında ise birçok ölçme aracı kullanılmıştır. Kullanılan bu ölçme araçlarının değişik zaman aralıklarında toplam 149 lisans öğrencisine uygulaması yapılarak çalışmaların sonuçlarına ulaşılmıştır (Yüksel, 1999). Uygulama yapılan ölçekler ise şu şekildedir:

- Synder (1974) tarafından geliştirilen Kendini Ayarlama Ölçeği (KAÖ); bu ölçekte elde edilen korelasyon katsayısı .34 olmuştur.
- Friedman ve arkadaşları (1980) tarafından geliştirilen Duyuşsal İletişim Testi (DİT); bu ölçekte elde edilen korelasyon katsayısı .64 olmuştur.

- Rozenthal ve arkadaşları (1979) tarafından geliştirilen Sözel Olmayan Duyarlık Profili (SODP); bu ölçekte elde edilen korelasyon katsayısı .12 olmuştur.
- Bem (1978) tarafından geliştirilen Bem Cinsel Rol Envanteri Kadınlık ve Erkeklik Ölçekleri arasında BSRI-Masc için .41 korelasyon katsayısı, BSRI Fem için ise .45 korelasyon katsayısı bulunmuştur.
- Fenigstein, Scheier ve Buss (1975) tarafından geliştirilen Toplum ve Özel Benlik Bilinci ölçek puanları arasında Toplum Benlik Bilinci için .22 korelasyon katsayısı, Özel Benlik Bilinci için ise .21 korelasyon katsayısı bulunmuştur. Sosyal Kaygı Ölçeği puanları ile arasında .41 korelasyon katsayısı bulunmuştur.

3.3.3. Hacettepe Kişilik Envanteri

Özgüven tarafından geliştirilen Hacettepe Kişilik Envanteri bazı pratik ihtiyaçlardan kaynaklanan sebeplerden ortaya çıkmıştır (Öğüt, 2000). İhtiyacı karşılamak üzere ortaya çıkan envanter bireylerin kişilik özelliklerini, kişiliğine yönelik sorunlarını ve sosyal uyum düzeylerini ölçmek amacıyla da geliştirilmiştir (Tunçel, 2005).

Hacettepe Kişilik Envanteri öğrencilerin sadece duygu, düşünce ve davranış biçimlerini ölçecek şekilde Kişisel Uyum ve Sosyal Uyum boyutlarında dörder tane alt ölçek olmak üzere toplam sekiz alt ölçekten oluşmaktadır. Her bir alt ölçeğin 20 maddesi olup envanter toplamda 168 maddeden oluşmaktadır. Zorunlu seçme tekniğine göre hazırlanan envanterde olan maddeleri evet ya da hayır şeklinde cevaplanması istenmektedir. Maddelere verilen her evet için bir puan verilir. Puanın yüksek olması sosyal uyumun yüksek olduğunu gösterir (Balcı, 1999). Çalışmamızda Sosyal Uyum konusuna ve ölçme aracının kapsamına dahil olacak şekilde Sosyal Uyumun dört alt ölçeğine yer verilmiştir. Sosyal Uyum Alt Ölçekleri ise Tunçel (2005) verilerine göre aşağıdaki gibi tanımlanmaktadır. Bunlar:

- *Aile İlişkileri (AI)*: Bu alt ölçekte yer alan maddelere verilen cevaplardan elde edilen puanlar, bireylerin ailesi ile olan ilişkilerinin nasıl olduğunu yansıtır. Puanların yüksek olması bireyin aile ile iyi geçindiğini, sağlıklı ilişkiler kurduğunu ve karşılıklı olarak sevgi akışının olduğunu gösterir. Bu kişiler genellikle aileleriyle zaman geçirmeyi severler ve onlarla etkinlikler

yaparlar. Bu tip aile yapısı içerisinde olanlar da belli düzeyde bağımsız olma durumları söz konusudur. Ancak puanların düşük olması halinde söz konusu olan durumların tersi mümkündür. Ailelerini çok otoriter görür, beklentilerinin yüksek olduğunu düşünür ve genellikle aileleri ile problem yaşarlar. Genellikle evde olmaktan kaçınırlar ve birlikte zaman geçirmek istemezler.

- *Sosyal İlişkiler (SI)*: Elde edilen puanlar bireylerin çevresi ile olan ilişkilerinin nasıl olduğunu gösterir. Puanların yüksek olması sosyal becerilerin kullanılabilirliğini ve sosyal olgunluğa ulaşabilirliğini belirtir. Konuşmaktan hoşlanan bireyler diğer bireylerin konuşmalarını dikkatle dinleyip karşılıklı iletişimde olurlar, onlara değer verir ve bulunduğu ortamda mutlu olduğunu yansıtır. Böylelikle toplum tarafından kabul edilen kişi haline gelirler. Puanların düşük olması tam tersi durumlara işaret eder. Bireylerin sosyal becerileri düşük olduğunda sosyalleşemeyecek ve sosyal olgunluğa ulaşamayacaktır. Sosyalleşemeyen kişiler çevresi ile iletişime giremeyecek ve bulunduğu ortamdan uzaklaşmaya başlayacaktır.
- *Sosyal Normlar (SN)*: Bu ölçek bireyin uyması gereken sosyal kurallara ve toplumun değerlerine, diğer bireylerin haklarına gösterdiği saygıyı gösterir. Aynı zamanda kendi isteklerini, yapmak istediği durum ve davranışları yaşadığı topluma göre nispeten bağımsız olarak karşılamaya çalıştığını gösterir. Puanın yüksek olması halinde bireyin diğer bireylerin haklarına saygı gösterdiğini yaşadığı topluma paralel bir şekilde yaşamını sürdürdüğünü gösterir. Yaşadığı toplumda neyin doğru ve neyin yanlış olarak kabul edildiğinin bilincindedir. Puanın düşük olması halinde bu varsayımların tersini düşünmek gerekir.
- *Antisosyal Eğilimler (AE)*: Bu alt ölçekte yer alan maddelere verilen cevaplardan elde edilen puanın düşük olması birçok olumsuz duruma işaret eder. Antisosyal eğilimde olanlar genellikle asabi bir kişiliğe sahiptirler. Öfkeli, sert, kavgacı, incitmeyi seven, intikam duyguları olan kişilerdir. Bu kişiler diğer bireylerin eşyalarına zarar vermekten zevk alırlar ve bilinçli olarak yaşadığı toplumun normlarına ters düşen davranışlarda bulunurlar. Sergilemiş oldukları bu davranışlarla kendileri için kişisel doyum sağlamaya çalışırlar. Bu ölçekten yüksek puan alınması bahsedilen negatif durumların söz konusu olmadığını gösterir.

Envanterin güvenilirliğine bakıldığında farklı gruplar üzerinde aralıklı tekrar yöntemi kullanılarak Özgüven (1976,1982) tarafından hesaplanmıştır. Güvenirlik çalışmalarında sonuçlar genellikle 0.58 ile 0.92 arasında korelasyon katsayısına ulaşılırken ortalama 0.82 civarında bir korelasyon katsayısı bulunmuştur (Tunçer, 2005). Geçerlik puanını hesaplamak için ise ölçekte ayrıca sekiz madde yer almaktadır. Özden (1981) tarafından diskriminant analizi yapılarak geçerlik çalışması zıt gruplar üzerinde araştırılmıştır. Yapılan araştırmalarda, alt ölçeklerinin birbirinden ayırt edilebileceği gözlemlenmiştir. Bu sonuca bakılarak envanterden elde edilen geçerlilik puanının güçlü ve testin güvenilir olduğu kanısına varılmıştır (Balcı, 1999).

Envanter; bireysel, sözel ve gruba uygulanacak şekilde üç farklı düzeyde yapılabilir. Bu durum uygulamayı yapan kişinin araştırma konusuna bağlı olarak değişmektedir. Bu çalışmada envanter, lise öğrencilerine grup uygulaması şeklinde uygulanmıştır. Grup uygulamasında öğrencilere envanter dağıtılarak üzerindeki açıklama yüksek sesle okunur ve izlenecek yol anlatılır. Bireylerin bağımsız olarak kendi kişisel cevaplarını vermesine özen göstermeleri gerektiği vurgulanır (Balcı, 1999).

3.3.4. Mesleki Olgunluk Ölçeği

Ölçek Kuzgun ve Bacanlı (2005) tarafından 14-18 yaşlarındaki lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini ölçmek amacı ile Super'in benlik kavramı kuramından hareketle geliştirilmiştir. Beşli likert tipi derecelendirme ölçeği şeklinde hazırlanan ölçek toplam 40 maddeden oluşmaktadır. Maddeler; “Bana hiç uygun değil, Bana pek uygun değil, Bana biraz uygun, Bana uygun ve Bana çok uygun” şeklinde cevaplanmaktadır. Maddelere verilen her cevap için belli puan sistemi vardır. Bu sistem 1-2-3-4-5 sayısal değerler şeklindedir. Ancak ölçekte olumlu maddelerin yanı sıra olumsuz maddelerin de yer alması nedeniyle sayısal değerlerin tersi de söz konusudur. Olumlu maddelerden beş puan alan birey yeri geldiğinde olumsuz maddeye verdiği cevaptan beş puan alır. Ölçekte yer alan 19'u olumlu 21'i olumsuz madde bu duruma göre hesaplanır. Ölçekten alınan yüksek puan mesleki olgunluk düzeyinin yüksek olduğunu, düşük puan ise mesleki olgunluk düzeyinin düşük olduğunu göstermektedir (Bacanlı ve Kuzgun, 2005).

Bireylerin mesleki olgunluk düzeyine ulaştığını söyleyebilmek için ölçekten 143 kritik puanı almaları gerekir. Bireyler 143 puanın altında kalırlarsa mesleki olgunluk düzeyine ulaşmadıkları sonucuna varılır. Bu bireylerin, doğru meslek seçimi yapabilmeleri için mesleki olgunluk düzeylerini geliştirmeleri gerekir. Eğer ham puan 143-155 arasında ise beklenen düzeyde bir mesleki olgunluğa sahip oldukları söylenebilir. Bu bireylerin de mesleki olgunluk düzeylerini geliştirmeye ihtiyaçları vardır. Ancak ham puanı 155 puandan yüksek olan bireyler mesleki olgunluk düzeyi gelişmiş bireylerdir ve doğru meslek seçimi yapabildikleri ön görülür (Ürün, 2010).

Mesleki Olgunluk Ölçeğinin güvenilirliği için iç tutarlılık katsayıları hesaplanmıştır. Değerler ayrı ayrı hesaplanmış olup ölçeğin tutarlılık katsayısı Cronbach-Alpha ile ölçülmüş ve .89 korelasyon katsayısı bulunmuş. Ültanır ve Orhan (2014) tarafından örneklem üzerinde yapılan çalışmada Cronbach-Alpha güvenilirlik katsayısı .85 bulunmuştur. Test tekrar test yöntemiyle de ölçeğin güvenilirliği ölçülmüş ve .82 korelasyon katsayısı bulunmuştur (Ültanır, Orhan, 2014). Güvenirlik katsayısı sonucu için ölçek 50 öğrenciye uygulanmış ve beş hafta sonra tekrar uygulanan ölçek sonucunda bu verilere ulaşılmıştır. Mesleki Olgunluk Ölçeğinin ölçmek istediği değişkeni ölçme konusunda üst düzeyde güvenilir olduğu sonucuna varılmıştır (Ürün, 2010). Sonuçlara bakılarak Mesleki Olgunluk Ölçeğinin güvenilirlik katsayıları mesleki tutum ve davranışları ölçmek için uygun bulunup yeterli olduğuna karar verilmiştir (Bozgeyikli, Doğan ve Işıklar, 2010).

MOÖ'nin geçerlik çalışmaları birçok faktör göz önüne alınarak yapılmıştır. Geçerliğe kanıt olarak aşağıdaki çalışmalar yapılmıştır;

- Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Ölçeğinden aldıkları puanlarla akademik başarıları arasındaki ilişki araştırılmıştır.
- MOÖ'nden alınan puanların öğrencilerin sınıf düzeylerine göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.
- MOÖ'nin sosyal beğenirlik faktörlerinden etkilenip etkilenmediği incelenmiştir. Bu üç faktöre bakılarak ölçeğin yeterli geçerlik derecesine sahip olduğu sonucuna varılmıştır (Hamamcı ve Çoban, 2004).

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmanın bu aşamasında analizlerin yapılmasına yönelik veri toplama amacıyla Sosyal Beceri Envanteri, Hacettepe Kişilik Envanteri ve Mesleki Olgunluk Ölçeğinin araştırmaya katılan lise öğrencilerine uygulanabilmesi için Ufuk Üniversitesi Etik Kurulu'na başvurulmuştur. Etik Kurul izninden sonra Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne başvuruda bulunulmuş ve gerekli olan izinler alındıktan sonra veri toplama süreci başlatılmıştır.

Uygulama yapılacak olan okullar belirlendikten sonra okul idarelerinin bilgisi dahilinde öğretmenlerin ders programlarına uygun gün ve saatler belirlenmiştir. Yapılan bu planlama doğrultusunda seçilen okullarda farklı sınıf seviyelerinde eğitim gören toplam 400 gönüllü öğrenciye veri toplama araçları uygulanmıştır.

Veri toplama araçları uygulanırken her seferinde tam bir ders saati kullanılmış olup her bir ölçek formunun kullanımı ve uygulanması öğrencilere tek tek açıklanmıştır. Uygulama öncesinde öğrencilere araştırmanın amacı, nasıl ve nerede kullanılacağı ve sonuçlara nasıl ulaşacakları hakkında bilgiler verilmiştir. Ek olarak öğrencilere ölçeklerde yer alan maddelerin herhangi bir doğru cevabı olmadığı belirtilerek kendilerine en uygun olan seçenekleri işaretlemeleri ve derecelendirme yapmaları konusunda bilgilendirmeler yapılmıştır.

Uygulamalardan sonra öğrencilerin veri toplama araçlarına verdiği cevaplar incelenmiş ve bütün öğrencilerin yönergelere uygun olarak kendilerine verilen ölçekleri işaretleyip işaretlemedikleri kontrol edilmiştir. Çalışmanın bütün aşamaları araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir.

3.5. Verilerin Çözümlemesi

Verilerin çözümlemesinde öncelikli olarak Mesleki Olgunluk Ölçeği, Hacettepe Kişilik Envanteri ve Sosyal Beceri Envanterine ilişkin genel ve detaylı (cinsiyet, yaş, sınıf değişkeni açısından) frekans, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma hesaplamalarını içeren betimsel istatistikler hesaplanmıştır.

Cinsiyet, yaş ve sınıf değişkenlerine göre ölçek ortalamalarının karşılaştırmasını yapabilmek amacıyla genel varsayımlardan normallik ve varyansların homojenliği varsayımları test edilmiştir. Normallik varsayımı test edilirken

Kolmogorov-Smirnov normallik testi kullanılmış olup varyansların homojenliği için ise Levene testi kullanılmıştır. Bu varsayımlar sağlandığı takdirde parametrik testlerden iki değişken ortalamalarının karşılaştırılmasında t testi ve ikiden fazla değişken ortalamalarının karşılaştırılmasında ise Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Varsayımlardan en az biri sağlanmadığında parametrik olmayan testlerden iki değişken ortalamalarının karşılaştırılmasında Mann-Whitney U testi ve ikiden fazla değişken ortalamalarının karşılaştırılmasında ise Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2014).

Katılımcıların mesleki olgunluk, sosyal beceri ve sosyal uyum düzeylerinin normal dağılımı uygunluk gösterip gösterilmediği ayrı ayrı test edilmiştir. Ön analizler sonucunda;

- Katılımcıların mesleki olgunluk düzeyinden elde edilen toplam puanlarına uygulanan Kolmogorov-Smirnov normal dağılıma uygunluk testi sonucunda verilerin %5 anlamlılık seviyesinde normal dağılıma uygun olmadığı bulunmuştur ($p=0,032<0,05$).
- Katılımcıların sosyal uyum düzeyinden elde edilen toplam puanlarına uygulanan Kolmogorov-Smirnov normal dağılıma uygunluk testi sonucu verilerin %5 anlamlılık seviyesinde normal dağılıma uygun olmadığı bulunmuştur ($p=0,031<0,05$).
- Katılımcıların sosyal beceri düzeyinden elde edilen toplam puanlarına uygulanan Kolmogorov-Smirnov normal dağılıma uygunluk testi sonucu verilerin %5 anlamlılık seviyesinde normal dağılıma uygun olduğu bulunmuştur ($p=0,200>0,05$).

Son olarak değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı ve ilişki var ise ilişkinin yönü ve büyüklüğünün ne olduğu konusunda Pearson korelasyon katsayısı hesaplanarak sonuçlar yorumlanmıştır. Tüm analizler Sosyal Bilimler için İstatistiksel Paket Programı (SPSS, Statistical Package for the Social Science) 17.0 paket programı aracılığı ile yapılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın amacı doğrultusunda öne sürülen denencelerin test edilmesi için yapılmış olan analizlerden elde edilen bulgulara yer verilmektedir.

4.1. Betimsel istatistikler

Bu bölümde sosyal beceri, sosyal uyum ve kariyer olgunluk değişkenlerinin genel ve üç kategorik değişken (cinsiyet, yaş, sınıf) açısından betimsel istatistikleri sunulmuştur.

4.1.1. Genel Betimsel İstatistikler

Aşağıda Mesleki Olgunluk Ölçeği, sosyal uyum için Hacettepe Kişilik Envanteri ve Sosyal Beceri Envanteri sonuçlarından elde edilen frekans, ortalama ve standart sapma değerlerini içeren tablo sunulmuştur.

Tablo 4. Betimsel İstatistiklerin Ortalama ve Standart Sapma Puanları

Ölçekler	N	\bar{X}	SS
MOÖ	400	142,62	19,784
HKE	400	136,23	8,806
SBE	400	287,42	29,543

Tablo 4’de yer alan ortalama puanlar incelendiğinde, mesleki olgunluk düzeyinden elde edilen ortalama puanın $\bar{X}=142,62$ olduğu görülmektedir. Sosyal uyum düzeyinden elde edilen ortalama puanın $\bar{X}=136,23$ olduğu görülmektedir. Son olarak sosyal beceri düzeyinden elde edilen sonuçların ortalama puanının $\bar{x}=287,42$ olduğu görülmektedir.

4.1.2. Cinsiyet Değişkeni Açısından Betimsel İstatistikler

Aşağıda cinsiyet değişkeni açısından katılımcıların kariyer olgunluk düzeyleri için Mesleki Olgunluk Ölçeği, sosyal uyum düzeyleri için Hacettepe Kişilik Envanteri ve sosyal beceri düzeyleri için Sosyal Beceri Envanteri sonuçlarından elde edilen frekans, ortalama ve standart sapma değerlerini içeren tablo sunulmuştur.

Tablo 5. Cinsiyet Değişkeni Açısından Betimsel İstatistiklerin Ortalama ve Standart Sapma Puanları

(N=400)

Ölçekler	Cinsiyet	N	%	\bar{X}	SS
MOÖ	Kadın	219	54,75	142,07	19,750
	Erkek	181	45,25	143,29	19,858
HKE	Kadın	219	54,75	136,97	9,121
	Erkek	181	45,25	135,33	8,346
SBE	Kadın	219	54,75	288,82	29,280
	Erkek	181	45,25	285,72	29,851

Tablo incelendiğinde Mesleki Olgunluk Ölçeği sonuçlarından elde edilen kadın katılımcıların (%54,75) ortalama puanı $\bar{X}=142,07$ olarak, erkek katılımcıların (%45,25) ortalama puanı ise $\bar{X}=143,29$ bulunmuştur. Hacettepe Kişilik Envanteri sonuçlarından elde edilen kadın katılımcıların (%54,75) ortalama puanı $\bar{X}=136,97$ olarak, erkek katılımcıların (45,25) ortalama puanı ise $\bar{X}=135,33$ bulunmuştur. Son olarak Sosyal Beceri Envanteri sonuçlarından elde edilen kadın katılımcıların (54,75) ortalama puanı $\bar{X}=288,82$ ve erkek katılımcıların (%45,25) ortalama puanı $\bar{X}=285,72$ olarak bulunmuştur.

4.1.3. Yaş Değişkeni Açısından Betimsel İstatistikler

Aşağıda yaş değişkeni açısından katılımcıların kariyer olgunluk düzeyleri için Mesleki Olgunluk Ölçeği, sosyal uyum düzeyleri için Hacettepe Kişilik Envanteri ve sosyal beceri düzeyleri için Sosyal Beceri Envanteri sonuçlarından elde edilen frekans, ortalama ve standart sapma değerlerini içeren tablo sunulmuştur.

Tablo 6. Yaş Değişkeni Açısından Betimsel İstatistiklerin Ortalama ve Standart Sapma Puanları

Ölçekler	Yaş	N	%	\bar{X}	SS
MOÖ	14	30	7,5	136,90	21,139
	15	116	29,0	141,65	18,824
	16	96	24,0	143,66	17,487
	17	102	25,5	143,41	20,802
	18	56	14,0	144,50	22,661
HKE	14	30	7,5	132,07	7,192
	15	116	29,0	136,05	8,335
	16	96	24,0	135,10	8,397
	17	102	25,5	138,69	7,531
	18	56	14,0	136,25	11,882
SBE	14	30	7,5	277,83	28,229
	15	116	29,0	287,17	26,320
	16	96	24,0	284,21	31,342
	17	102	25,5	293,74	31,764
	18	56	14,0	287,05	27,770

(N=400)

Tablo 6’da görüldüğü gibi lise kademesine devam etmekte olan katılımcıların her yaş aralığı için belirlenmiş sonuçları yer almaktadır. Mesleki Olgunluk Ölçeği sonuçlarından elde edilen puan ortalamasının en yüksek $\bar{X}=3,5914$ en düşük $\bar{X}=3,4225$ olduğu görülmektedir. Hacettepe Kişilik Envanteri sonuçlarından elde edilen sonuçların puan ortalamaları $\bar{X}=1,5760$ ile $\bar{X}=1,5008$ aralığında olduğu görülmektedir. Sosyal Beceri Envanteri sonuçlarından elde edilen sonuçların puan ortalamaları ise; $\bar{X}=3,2637$ ile $\bar{X}=3,0870$ aralığında olduğu görülmektedir.

Mesleki Olgunluk Ölçeğinden alınabilecek en yüksek puan 200, en düşük puan 40’dır. Yaş grupları incelendiğinde 14 yaşındaki katılımcıların (%30) henüz mesleki olgunluk düzeyine ulaşamadıkları yorumu yapılabilir. Diğer yaş gruplarının birbirine yakın değerler alması aynı zamanda belli bir mesleki olgunluk düzeyine sahip oldukları ve geliştirmeye ihtiyaçları olduğu söylenebilir. Hacettepe Kişilik Envanterinden alınabilecek en yüksek puan 176, en düşük puan 88’dir. Sosyal Beceri Envanterinden alınabilecek en yüksek puan 450, en düşük puan 90’dır. Katılımcıların sosyal uyum ve sosyal beceri düzeyleri incelendiğinde ise;

ortalama puanların birbirine yakın değerler olduğu görülmektedir. Özetle katılımcıların belli bir düzeyde sosyal beceri ve sosyal uyum düzeyine sahip olduğu söylenebilir.

4.1.4. Sınıf Değişkeni Açısından Betimsel İstatistikler

Aşağıda sınıf değişkeni açısından katılımcıların kariyer olgunluk düzeyleri için Mesleki Olgunluk Ölçeği, sosyal uyum düzeyleri için Hacettepe Kişilik Envanteri ve sosyal beceri düzeyleri için Sosyal Beceri Envanteri sonuçlarından elde edilen frekans, ortalama ve standart sapma değerlerini içeren tablo sunulmuştur.

Tablo 7. Sınıf Değişkeni Açısından Betimsel İstatistiklerin Ortalama ve Standart Sapma Puanları

Ölçekler	Sınıf	N	%	\bar{X}	SS
MOÖ	9. Sınıf	129	32,3	140,54	20,083
	10. Sınıf	69	17,3	142,78	16,543
	11. Sınıf	124	31,0	142,29	19,354
	12. Sınıf	78	19,5	146,45	22,256
HKE	9. Sınıf	129	32,3	135,55	8,526
	10. Sınıf	69	17,3	134,28	8,033
	11. Sınıf	124	31,0	137,43	7,879
	12. Sınıf	78	19,5	137,15	10,839
SBE	9. Sınıf	129	32,3	286,33	27,763
	10. Sınıf	69	17,3	282,04	23,819
	11. Sınıf	124	31,0	291,65	35,666
	12. Sınıf	78	19,5	287,24	25,525

(N=400)

Tablo 7’de görüldüğü gibi lise kademesine devam etmekte olan katılımcıların her sınıf düzeyi için belirlenmiş sonuçları yer almaktadır. Mesleki Olgunluk Ölçeği sonuçlarından elde edilen bulgulara göre; en yüksek ortalamanın \bar{X} =146,45 en düşük ortalamanın ise \bar{X} =140,54 olduğu görülmektedir. Hacettepe Kişilik Envanteri sonuçlarından elde edilen verilere göre; en yüksek ve en düşük puan ortalamalarının \bar{X} =137,43 ile \bar{X} =134,28 aralığında değişiklik gösterdiği görülmektedir. Sosyal Beceri Envanteri sonuçlarından elde edilen verilere göre ise; puan ortalamalarının \bar{X} =291,65 ile \bar{X} =282,04 aralığında olduğu görülmektedir.

Söz konusu betimsel istatistiklere bakıldığında; incelenen tüm değişkenlerde puan ortalamalarının birbirine yakın değerler aldığı görülmektedir. Ancak 12. sınıf kademesine devam etmekte olan katılımcıların (%19,5) mesleki olgunluk düzeyindeki puan ortalamalarının $\bar{X}=146,45$ olarak diğer sınıf kademesindeki katılımcıların puan ortalamalarına göre daha yüksek çıktığı görülmektedir. 11. sınıf kademesine devam etmekte olan katılımcıların (%31) sosyal beceri düzeyi puan ortalamalarının $\bar{X}=137,43$ ile sosyal uyum düzeyi puan ortalamalarının $\bar{X}=291,65$ olarak diğer katılımcıların puan ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir.

4.2. Katılımcıların Mesleki Olgunluk, Sosyal Beceri ve Sosyal Uyum Düzeylerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde katılımcıların mesleki olgunluk, sosyal beceri ve sosyal uyum düzeyinin kategorik değişkenler açısından (cinsiyet, yaş ve sınıf) ortalamalarının karşılaştırılması yapılmıştır. Ortalamaların karşılaştırılmasında hangi testin yapılacağına karar verebilmek için söz konusu üç değişkenin normal dağılıma uygunluk testleri yapılmıştır. Buna göre elde edilen sonuçlar aşağıda başlıklar halinde belirtilmiştir.

4.2.1. Katılımcıların Mesleki Olgunluk Düzeyleri

Bu bölümde bireylerin mesleki olgunluk düzeyinin cinsiyet, yaş ve sınıf değişkenleri açısından ortalamalarının karşılaştırılması yapılmıştır. Ortalamaların karşılaştırılmasında hangi testin yapılacağına karar verebilmek için MOÖ değişkeni için normal dağılıma uygunluk testi yapılmıştır. Buna göre elde edilen sonuçlar aşağıda başlıklar halinde belirtilmiştir.

4.2.1.1. Katılımcıların Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi

Mesleki Olgunluk Ölçeğinden elde edilen sonuçlar normal dağılıma uygun olmadığı için cinsiyete göre ortalamalarının karşılaştırılmasında parametrik olmayan testlerden Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Buna göre lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığı ile ilgili sonuçlar Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Cinsiyet Değişkeni Açısından Katılımcıların Mesleki Olgunluk Düzeyine İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	Sıra ort.	U	P
Mesleki	Kadın	219	197,06	19066,5	,513
Olgunluk	Erkek	181	204,66		

(N=400)

Cinsiyete göre mesleki olgunluk düzeyi ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için yapılan Mann-Whitney U testi sonucunda cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma olmadığı bulunmuştur. Bir başka deyişle mesleki olgunluk düzeyi açısından erkek ve kadın katılımcılar arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılaşma görülmemektedir ($U=19066,5$, $p>.05$). Bu sonuç; araştırmanın denencelerinden “lise öğrencilerinin kariyer olgunluk düzeyleri cinsiyete göre farklılık göstermektedir” şeklindeki hipotezle uyumlu değildir.

4.2.1.2. Katılımcıların Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Yaş Değişkenine Göre İncelenmesi

Mesleki Olgunluk Ölçeğinden elde edilen sonuçlar normal dağılıma uygun olmadığı için yaşa göre ortalamaların karşılaştırılmasında parametrik olmayan testlerden Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Buna göre lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin yaşa göre farklılaşıp farklılaşmadığı ile ilgili sonuçlar Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. Yaş Değişkeni Açısından Katılımcıların Mesleki Olgunluk Düzeyine İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonucu

	Yaş	N	Sıra ort.	χ^2	P
Mesleki Olgunluk	14	30	171,55	2,741	,602
	15	116	197,15		
	16	96	205,84		
	17	102	201,51		
	18	56	211,95		

(N=400)

Katılımcıların mesleki olgunluk düzeylerinin yaş değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan Kruskal Wallis H testi sonucuna göre; yaşa göre katılımcıların mesleki olgunluk düzeyi ortalamaları arasında %5 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($X^2=2,741$, $p>.05$). Bir başka deyişle mesleki olgunluk düzeyi açısından hiçbir yaş grubu arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Bu sonuç; araştırmanın denencelerinden ‘lise öğrencilerinin kariyer olgunluk düzeyleri yaşa göre farklılık göstermektedir’ şeklindeki hipotezle uyumlu değildir.

4.2.1.3. Katılımcıların Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Sınıf Değişkenine Göre İncelenmesi

Mesleki Olgunluk Ölçeğinden elde edilen sonuçlar normal dağılıma uygun olmadığı için sınıfa göre ortalamaların karşılaştırılmasında parametrik olmayan testlerden Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Buna göre lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin sınıfa göre farklılaşıp farklılaşmadığı ile ilgili sonuçlar Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10. Sınıf Değişkeni Açısından Katılımcıların Mesleki Olgunluk Düzeyine İlişkin Kruskal Wallis H testi Sonucu

	Sınıf	N	Sıra Ort.	X^2	p
	9. Sınıf	129	192,10		
Mesleki Olgunluk	10. Sınıf	69	200,20	3,605	,307
	11. Sınıf	124	195,83		
	12. Sınıf	78	222,09		

(N=400)

Katılımcıların mesleki olgunluk düzeylerinin yaş değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan Kruskal Wallis H testi sonucunda; sınıfa göre katılımcıların mesleki olgunluk düzeyi ortalamaları arasında %5 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($X^2= 3,605$, $p>.05$). Bir başka deyişle mesleki olgunluk düzeyi açısından hiçbir sınıf arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

4.2.2. Katılımcıların Sosyal Uyum Düzeyleri

Bu bölümde bireylerin sosyal uyum düzeyinin cinsiyet, yaş ve sınıf değişkenleri açısından ortalamalarının karşılaştırılması yapılmıştır. Ortalamaların karşılaştırılmasında hangi testin yapılacağına karar verebilmek için SBE değişkeni açısından normal dağılıma uygunluk testi yapılmıştır. Buna göre elde edilen sonuçlar aşağıda başlıklar halinde belirtilmiştir.

4.2.2.1. Katılımcıların Sosyal Uyum Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi

Hacettepe Kişilik Envanterinden elde edilen sonuçlar normal dağılıma uygun olmadığı için cinsiyete göre ortalamalarının karşılaştırılmasında parametrik olmayan testlerden Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Buna göre lise öğrencilerinin sosyal uyum düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı ile ilgili sonuçlar Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. Cinsiyet Değişkeni Açısından Katılımcıların Sosyal Uyum Düzeyine İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonucu

	Cinsiyet	N	Sıra ort.	U	p
Sosyal Uyum	Kadın	219	211,22	17472,5	0,041
	Erkek	181	187,53		

(N=400)

Cinsiyete göre sosyal uyum düzeyi ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için yapılan Mann-Whitney U testi sonucunda cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma olduğu bulunmuştur. Bir başka deyişle sosyal uyum düzeyi açısından erkek ve kadın katılımcılar arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılaşma vardır. Kadın katılımcılar erkek katılımcılara göre daha yüksek sosyal uyum düzeyine sahiptir (U=17472,5, p<.05). Bu sonuç; araştırmanın denencelerinden ‘lise öğrencilerinin sosyal uyum düzeyleri cinsiyete göre farklılık göstermektedir’ şeklindeki hipotez ile uyumludur.

4.2.2.2. Katılımcıların Sosyal Uyum Düzeylerinin Yaş Değişkenine Göre İncelenmesi

Hacettepe Kişilik Envanterinden elde edilen sonuçlar normal dağılıma uygun olmadığı için yaşa göre ortalamaların karşılaştırılmasında parametrik olmayan testlerden Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Buna göre lise öğrencilerinin sosyal uyum düzeylerinin yaşa göre farklılaşıp farklılaşmadığı ile ilgili sonuçlar Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12. Yaş Değişkeni Açısından Katılımcıların Sosyal Uyum Düzeyine İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonucu

	Yaş	N	Sıra ort.	X^2	p
Sosyal Uyum	14	30	142,43	19,294	0,001
	15	116	197,67		
	16	96	186,80		
	17	102	236,93		
	18	56	194,60		

(N=400)

Katılımcıların mesleki olgunluk düzeylerinin yaş değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan Kruskal Wallis H testi sonucuna göre; yaşa göre katılımcıların sosyal uyum düzeyi ortalamaları arasında %5 anlamlılık seviyesinde anlamlı bir farklılık vardır ($X^2= 19,294$, $p<.05$). Sosyal uyum düzeyi açısından en yüksek ortalama 17 yaş grubuna ait iken en düşük ortalama 14 yaş grubuna aittir. Bu sonuç; araştırmanın denencelerinden ‘lise öğrencilerinin sosyal uyum düzeyleri yaşa göre farklılık göstermektedir’ şeklindeki hipotezle uyumludur.

4.2.2.3. Katılımcıların Sosyal Uyum Düzeylerinin Sınıf Değişkenine Göre İncelenmesi

Hacettepe Kişilik Envanterinden elde edilen sonuçlar normal dağılıma uygun olmadığı için sınıfa göre ortalamaların karşılaştırılmasında parametrik olmayan testlerden Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Buna göre lise öğrencilerinin sosyal uyum düzeylerinin sınıfa göre farklılaşıp farklılaşmadığı ile ilgili sonuçlar Tablo 13’te verilmiştir.

Tablo 13. Sınıf Değişkeni Açısından Katılımcıların Sosyal Uyum Düzeyine İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonucu

	Sınıf	N	Sıra ort.	X^2	p
Sosyal Uyum	9. Sınıf	129	190,62	9,476	,024
	10. Sınıf	69	171,97		
	11. Sınıf	124	220,73		
	12. Sınıf	78	209,92		

(N=400)

Katılımcıların mesleki olgunluk düzeylerinin yaş değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan Kruskal Wallis H testi sonucuna göre; sınıfa göre katılımcıların sosyal uyum düzeyi ortalamaları arasında %5 anlamlılık seviyesinde anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ($X^2= 9,476$, $p<.05$). Sosyal Uyum ortalaması en yüksek 11.sınıflar iken en düşük ortalama 10.sınıflara aittir.

4.2.3. Katılımcıların Sosyal Beceri Düzeyleri

Bu bölümde bireylerin sosyal beceri düzeyinin cinsiyet, yaş ve sınıf değişkenleri açısından ortalamalarının karşılaştırılması yapılmıştır. Ortalamaların karşılaştırılmasında hangi testin yapılacağına karar verebilmek için SBE puanları için normal dağılıma uygunluk testi yapılmıştır. Buna göre elde edilen sonuçlar aşağıda başlıklar halinde belirtilmiştir.

4.2.3.1. Katılımcıların Sosyal Beceri Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi

Sosyal Beceri Envanterinden elde edilen sonuçlar normal dağılıma uygun olduğu için cinsiyete göre ortalamaların karşılaştırılmasında parametrik testlerden bağımsız iki örneklem için t testi kullanılmıştır. Buna göre lise öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı ile ilgili sonuçlar Tablo 14’de verilmiştir.

Tablo 14. Cinsiyet Değişkeni Açısından Katılımcıların Sosyal Beceri Düzeyine İlişkin t testi Sonucu

	Varyansların Eşitliği için Levene's Test		t-test		
	F	p	t	Sd	p
Sosyal Beceri	,032	,859	1,046	398	,296

Varyansların eşitliği için Levene testi sonucuna göre cinsiyete göre sosyal beceri varyanslarının %5 anlamlılık seviyesinde eşit olduğu kabul edilmektedir ($p>0,05$).

Cinsiyete göre öğrencilerin sosyal beceri düzeyi ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık yoktur ($p>0,05$). Bir başka deyişle sosyal beceri düzeyi açısından erkek ve kadın bireyler arasında anlamlı düzeyde bir farklılaşma görülmemektedir. Bu sonuç; araştırmanın denencelerinden “lise öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri cinsiyete göre farklılık göstermektedir” şeklindeki hipotezle uyumlu değildir.

4.2.3.2. Katılımcıların Sosyal Beceri Düzeylerinin Yaş Değişkenine Göre İncelenmesi

Sosyal Beceri Envanterinden elde edilen sonuçların normal dağılıma uygun olduğu sonucuna varılmıştır. Diğer varsayım olan varyansların homojenliği de test edilmiş olup, yaşa göre sosyal beceri varyanslarının %5 anlamlılık seviyesinde eşit olduğu kabul edilmektedir (Levene İstatistiği=0,988; $p>0,05$). Bu durumda parametrik test için varsayımlar sağlanmış olup yaşa göre ortalamaların karşılaştırılmasında parametrik testlerden tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Buna göre lise öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin yaşa göre farklılaşıp farklılaşmadığı ile ilgili sonuçlar Tablo 15’te verilmiştir.

Tablo 15. Yaş Değişkeni Açısından Katılımcıların Sosyal Beceri Düzeylerine İlişkin ANOVA Sonucu

	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	,967	4	,242	2,271	,061
Gruplar İçi	42,026	395	,106		
Toplam	42,993	399			

Yaşa göre öğrencilerin sosyal beceri düzeyi ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p>0,05$). Bir başka deyişle sosyal beceri düzeyi açısından yaş grupları arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Bu sonuç; araştırmanın denencelerinden ‘lise öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri yaşa göre farklılık göstermektedir’ şeklindeki hipotezle uyumlu değildir.

4.2.3.3. Katılımcıların Sosyal Beceri Düzeylerinin Sınıf Değişkenine Göre İncelenmesi

Sosyal Beceri Envanterinden elde edilen sonuçların normal dağılıma uygun olduğu belirtilmiştir. Diğer varsayım olan varyansların homojenliği de test edilmiş olup, sınıfa göre sosyal beceri varyanslarının %5 anlamlılık seviyesinde eşit olmadığı kabul edilmektedir (Levene İstatistiği=4,267; $p<0,05$). Bu durumda parametrik test için varsayımlar sağlanmamış olup sınıfa göre SBE ortalamalarının karşılaştırılmasında parametrik olmayan testlerden Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Buna göre lise öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin yaşa göre farklılaşp farklılaşmadığı ile ilgili sonuçlar Tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16. Sınıf Değişkeni Açısından Katılımcıların Sosyal Beceri Düzeyine İlişkin Kruskal Wallis H testi Sonucu

	Sınıf	N	Sıra ort.	X^2	p
Sosyal Beceri	9. Sınıf	129	199,98	5,278	,153
	10. Sınıf	69	175,17		
	11. Sınıf	124	215,04		
	12. Sınıf	78	200,65		

(N=400)

Katılımcıların mesleki olgunluk düzeylerinin yaş değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan Kruskal Wallis H testi sonucunda; sınıfa göre katılımcıların sosyal beceri düzeyi ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($X^2= 5.278, p>.05$). Yani Sosyal Beceri düzeyi açısından sınıflar arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

4.3. Katılımcıların Mesleki olgunluk, Sosyal Beceri ve Sosyal Uyum düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulguların İncelenmesi

Bu bölümde bireylerin mesleki olgunluk, sosyal beceri ve sosyal uyum düzeyleri arasında ikili karşılaştırmalar yapılarak bir ilişki olup olmadığı, ilişki var ise ne düzeyde ve ne yönde bir ilişki incelenmiştir. Bu analizde Pearson korelasyon katsayısı hesaplanarak sonuçlar açıklanmıştır. Korelasyon katsayısının hipotez testi ise çift yönlü hipoteze karşı olarak test edilmiştir. Buna göre lise öğrencilerinin sosyal beceri, sosyal uyum ve kariyer olgunluk düzeyleri arasında bir ilişki olup olmadığı ile ilgili sonuçlar Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17. Katılımcıların Mesleki olgunluk, Sosyal Beceri ve Sosyal Uyum Düzeyleri Arasındaki İlişki

	İstatistikler	Mesleki Olgunluk	Sosyal Uyum	Sosyal Beceri
Mesleki	r	1	-,156	,090
Olgunluk	p		,002*	,073**
Sosyal	r	-,156	1	,463
Uyum	p	,002*		,000*
Sosyal	r	,090	,463	1
Beceri	p	,073**	,000*	

(*p<.01) (**p>.01) (N=400)

Tablo ile ilgili sonuçlar aşağıda başlıklar halinde verilmiştir.

4.3.1. Katılımcıların Mesleki Olgunluk Düzeyi İle Sosyal Uyum Düzeyi Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulguların İncelenmesi

Bireylerin mesleki olgunluk düzeyi ile sosyal uyum düzeyi arasında %1 anlamlılık seviyesinde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur ($p<0,01$). Bu ilişki ters yönlü ve

zayıf bir ilişki ($r=-0,156$) olarak görülmektedir. Bu sonuç; araştırmanın denencelerinden ‘lise öğrencilerinin sosyal uyum düzeyleri ve kariyer olgunluk düzeyleri arasında ilişki vardır’ şeklindeki hipotezle uyumludur.

Elde edilen sonuca göre öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri arttıkça sosyal uyumlarının azaldığı yorumu yapılabilir. Bu bilgi ise; araştırmanın denencelerinden ‘lise öğrencilerinin sosyal uyum düzeyleri arttıkça kariyer olgunluk düzeyleri artmaktadır’ şeklindeki hipotezle uyumlu değildir.

4.3.2. Katılımcıların Mesleki Olgunluk Düzeyi İle Sosyal Beceri Düzeyi Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulguların İncelenmesi

Bireylerin mesleki olgunluk düzeyi ile sosyal beceri düzeyi arasında %1 anlamlılık seviyesinde anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir ($p<0,01$). Bu sonuç; araştırmanın denencelerinden ‘lise öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri ile kariyer olgunluk düzeyleri arasında ilişki vardır ve mesleki olgunluk düzeyi arttıkça sosyal beceri düzeyi artar’ şeklindeki hipotezle uyumlu değildir.

4.3.3. Katılımcıların Sosyal Uyum Düzeyi İle Sosyal Beceri Düzeyi Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulguların İncelenmesi

Bireylerin sosyal uyum düzeyi ile sosyal beceri düzeyi arasında %1 anlamlılık seviyesinde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur ($p<0,01$). Bu ilişkinin aynı yönlü ve orta kuvvette bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=0,463$). Bu sonuç; araştırmanın denencelerinden ‘lise öğrencilerinin sosyal uyum düzeyleri ve sosyal beceri düzeyleri arasında ilişki vardır’ şeklindeki hipotezle uyumludur.

Elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin sosyal uyum seviyesi arttıkça sosyal becerilerinin de artış gösterdiği yorumu yapılabilir. Bu bilgi ise; araştırmanın denencelerinden ‘lise öğrencilerinin sosyal uyum düzeyleri arttıkça sosyal beceri düzeyleri artmaktadır’ şeklindeki hipotezle uyumludur.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde kullanılan elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuçlar açıklanmıştır. Aynı zamanda benzer diğer araştırmaların sonuçları ile karşılaştırmalı yorumlar yapılmıştır.

5.1. Katılımcıların Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Cinsiyet Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Araştırmanın bulgularına bakıldığında cinsiyete göre; kadın ve erkek katılımcıların mesleki olgunluk düzeyleri arasında %5 seviyesinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$). Elde edilen bulgular, bu araştırmanın “mesleki olgunluk düzeyinin cinsiyete göre farklılık gösterir” şeklindeki varsayımının aksine anlamlı bir farklılık olmadığını ortaya koymuştur.

Mesleki olgunluk düzeyinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin alanyazında konu ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde, bu iki yaklaşım arasında hangisinin doğru olduğuna dair bir kesinlik bulunmadığı görülmektedir. Araştırmacıların bir kısmı cinsiyet ve bireylerin mesleki olgunluk düzeyleri arasında farklılık olduğunu bulurken bir kısmı farklılık bulmamıştır. Altuntaş, Atlı ve Kış (2016) tarafından yürütülen bir araştırmada; 1987’den 2014 yılına kadar yapılan çalışmalar üzerine meta analiz çalışması yapılmış ve cinsiyete göre bireylerin mesleki olgunluk düzeylerinin farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Toplam 23 araştırma analizinin yapıldığı çalışma sonucunda; bu araştırmaların toplam 15 tanesinde cinsiyete göre farklılık görülürken, 8 araştırmada cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Altuntaş, Atlı ve Kış’ın (2016) söz konusu araştırması, mesleki olgunluk düzeyi ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki açısından farklı sonuçların varlığını göstermektedir.

Saya, Doğan ve Kazak (2006) tarafından yapılan bir diğer araştırmada ise; cinsiyete göre mesleki olgunluk düzeyleri incelenmiş ve kadın bireylerin mesleki olgunluk düzeylerinin erkek bireylerin olgunluk düzeyinden daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Çakar ve Kulaksızoğlu (1997) tarafından yapılan çalışmada da, cinsiyet

değişkenine göre mesleki olgunluk düzeyleri incelenmiş ve mesleki olgun düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasında farklılık olduğu, kadın bireylerin mesleki olgunluk düzeylerinin erkek bireylerin meslek olgunluk düzeylerine göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Saya, Doğan ve Kazak (2006) ve Çakar, Kulaksızoğlu (1997) çalışmalarının sonuçları ile bu çalışmanın bulguları farklılık göstermektedir. Bununla birlikte Köküsay (2008) tarafından yapılan bir çalışmada, bireylerin mesleki olgunluk düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş ve anlamlı düzeyde bir farklılık olmadığı sonucuna varılmıştır. Anılan çalışma bulguları ile bu araştırmanın bulguları örtüşmektedir.

Toplumsal yapı düşünüldüğünde kadın ve erkek bireylerin yapabileceği mesleklerin belli ölçüde birbirinden ayrıldığı söylenebilir. Bu çerçevede kadınların ve erkeklerin yürütebileceği meslekler farklıdır şeklinde bir algının yerleşmiş olduğu iddiası göz ardı edilemez. Söz konusu algıdan hareketle erkek bireylerin kadın bireylere göre daha çok seçim yapabileceği meslek alanları bulunduğu ileri sürülebilir. Böylelikle erkeklerin kadınlara göre daha yüksek mesleki olgunluk düzeyinin olduğu düşünülmektedir. Bu düşüncenin zıttı bir yaklaşımda ise kadınların yaşamla mücadelesini tek başına yürütebilmeleri ve kendilerini güvenceye almaları açısından meslek sahibi olmak zorunluluğu hissetmeleri nedeniyle erkeklere göre daha gerçekçi seçimler yapabildikleri, bu nedenle de mesleki olgunluk düzeylerinin daha yüksek olduğu ileri sürülmektedir.

5.2. Katılımcıların Sosyal Beceri Düzeylerinin Cinsiyet Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Araştırmanın bulgularına göre sosyal beceri düzeyi açısından erkekler ve kadınlar arasında anlamlı düzeyde bir farklılaşma görülmemektedir ($p>0,05$). Alanyazında yer alan araştırmalarda bu çalışma bulguları ile örtüşen birkaç araştırmaya rastlanmıştır. Bunlar;

Palak (2018) tarafından yapılan çalışmada bireylerin sosyal beceri düzeylerinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğine bakılmıştır. Ön test ve son test yöntemiyle yapılan araştırma sonucunda, cinsiyetle sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Son testte yapılan uygulamada da sonuçta herhangi bir değişiklik gözlenmemiş ve tutarlılık sağlanmıştır. Yani cinsiyet değişkeninin bireylerin sosyal beceri düzeyleri üzerinde herhangi bir etki

yaratmadığı söylenebilir. Daşçi (2019) tarafından yapılan araştırmada, bireylerin cinsiyet değişkenine göre sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Çalışma sonucunda, cinsiyetin sosyal beceri üzerinde farklılık yaratmadığı bilgisine ulaşılmıştır.

Cinsiyet değişkeninin sosyal beceri düzeyleri üzerinde etkili olmadığını belirten diğer çalışmalar da mevcuttur (Arslan, 2016; Erbay, 2008). Bu araştırmacılar ilköğretim 3. ve 4. sınıfa devam etmekte olan öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre sosyal beceri düzeylerinin farklılaşmadığını bulgusuna ulaşmışlardır. Öztürk (2008) tarafından yapılan araştırmada kadın ve erkek bireylerin sosyal beceri düzeylerinin benzer olduğu sonucuna varılmıştır. Söz konusu araştırma bulguları ile bu araştırmada ulaşılan bulgular paralellik göstermektedir.

Bazı araştırmacılar ise cinsiyet değişkeni ile sosyal beceri düzeyi arasında ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Örneğin; Çağrı-Çetin, (2009) tarafından üniversite öğrencileri ile yapılmış olan bir çalışmada; kadın öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin erkek öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Avşar ve Kuter, (2007) tarafından yapılan çalışmada, beden eğitimi ve spor bölümünde öğrenim gören bireylerin sosyal beceri düzeyleri araştırılmıştır. Araştırmanın amaçlarından biri de cinsiyet değişkenine göre sosyal beceri düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesidir. Araştırma sonucunda, sosyal beceri envanterinin tümünden ve duyuşsal anlatımcılık ve duyuşsal duyarlılık alt ölçeklerinden alınan puanlarda kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek sonuçlar aldığı görülmüştür. Deniz (2003) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin cinsiyet faktörüne göre anlamlı düzeyde farklılaştığı bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırmacı tarafından yapılan incelemede, kullanılan sosyal beceri ölçeğinin alt ölçeklerinde de cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılıklar olduğu ortaya konmuştur.

Alanyazın çalışmaları incelendiğinde; cinsiyet değişkeninin sosyal beceri üzerinde etkili olduğu sonucuna varılan araştırmaların, cinsiyet değişkenin sosyal beceri üzerinde etkili olmadığı sonucuna varılan araştırmalardan sayıca daha çok olduğu görülmüştür. (Açıkgöz, 2013; Akpınar, 2010; Argon ve Çelik 2006; Balyan, 2009; Bilgen, 2014; Canbay, 2010; Çilingir, 2006; Fındık, 2016; Gümüş, 2015; İşer, 2016;

Şenol ve Türkçapar, 2016). Söz konusu çalışmalarda genellikle kadın bireylerin sosyal beceri düzeylerinin erkek bireylere göre daha yüksek olduğu ifade edilmiştir.

Yukarıda incelenen araştırma bulgularına göre farklı sonuçlara ulaşılabileceği görülmektedir. Bu durumun araştırmaya katılan birey sayısının, katılım oranının ve ele alınan eğitim kademesinin farklılığından kaynaklandığı söylenebilir.

5.3. Katılımcıların Sosyal Uyum Düzeylerinin Cinsiyet Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Araştırmanın bulgularına göre sosyal uyum düzeyinin cinsiyet değişkenine göre farklılaştığı bulunmuştur. Kadın bireylerin erkek bireylere göre sosyal uyum düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($p < 0,05$). Söz konusu araştırmanın denencesi kabul edilmiştir. Ancak yapılan alanyazın taramalarında araştırmanın bulguları ile çelişen sonuçlara da ulaşılmıştır. Örneğin; Çelik (2018), yapmış olduğu araştırmada kadınların ve erkeklerin cinsiyet değişkenine göre sosyal uyum düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Cinsiyet faktörünün sosyal uyum üzerinde etkisi olmadığını açıklamıştır.

Osmanlı (2018) ise uluslararası öğrencilerin sosyal uyumuna yönelik araştırmasında cinsiyet faktörüne göre öğrencilerin sosyal uyumlarında anlamlı bir fark bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır. Avşar (2019), sosyal uyumun cinsiyet açısından incelediğinde kadın ve erkek bireylerin sosyal uyum alt ölçeklerinden hiçbirinde anlamlı düzeyde bir farklılaşma olmadığını ortaya koymuştur. Orçan ve Deniz (2004) okulöncesi kademesindeki öğrencilere yapılan çalışmada cinsiyet faktörüyle sosyal uyum puan ortalamaları arasında farklılaşma olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Aktaş (1997), araştırmasında yaptığı analizler sonucunda bireylerin sosyal uyum düzeyleri üzerinde cinsiyet değişkeninin etkisi olmadığı ve aralarında anlamlı bir farklılığın olmadığını bulmuştur. İncelenen araştırmalarda cinsiyet kavramının sosyal uyum üzerinde etkili olmadığı bulgularına ulaşılmıştır.

Bu araştırmada elde edilen bulgular ile uyumlu çalışmalar da bulunmaktadır. Yani sosyal uyum ile cinsiyet değişkeni arasında farklılaşma olduğunu ortaya koyan araştırmalar söz konusudur. Örneğin; Ayvalı (2012), çalışmasında cinsiyet değişkenine göre sosyal uyum düzeyine baktığında, kadın bireylerin sosyal uyum puanlarının erkek bireylere göre daha yüksek çıktığını bulmuştur. Aynı şekilde

Özçetin (2013), farklılık yaratarak yabancı uyruklu öğrenciler üzerinde çalışmış ve cinsiyet değişkeninin yabancı uyruklu öğrencilerin sosyal uyum düzeyleri üzerinde etkili olduğunu bulmuştur. Kadın bireylerin sosyal uyum düzeyleri erkek bireylere göre daha yüksek çıkmıştır. Bu çalışmada kullanılan Hacettepe Kişilik Envanterinin alt ölçeklerinden olan sosyal uyum ölçeğinin uygulandığı başka bir çalışmada ise, söz konusu çalışma ile benzer şekilde cinsiyete göre bireylerin sosyal uyum düzeyinin farklılık göstermediği bulgusuna ulaşılmıştır (Avcı, 2003).

Yukarıdaki bilgiler doğrultusunda cinsiyet değişkeninin bireylerin sosyal uyum düzeyine etkisini inceleyen az sayıda araştırma olması nedeniyle, bu araştırmanın konuyla ilgili alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca, kadın bireylerin sosyal uyum düzeylerinin yüksek olduğu bulgulardan hareketle erkek bireyler için sosyal uyum becerilerine yönelik psikolojik danışma seanslarının veya sosyal uyum çalışmalarının faydalı olacağı öngörülmektedir.

5.4. Katılımcıların Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Yaş Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Araştırmanın bulgularında; bireylerin mesleki olgunluk düzeyleri ile yaş arasında anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur ($p>0,05$). Bu bulguyu destekleyen çalışmalar da alanyazında mevcuttur. Örneğin; Saya, Doğan ve Kazak (2006) tarafından yapılan çalışmada cinsiyete göre mesleki olgunluk düzeyi ele alınmıştır. Araştırmada yaş değişkenine göre bireylerin mesleki olgunluk düzeyleri de incelenmiştir. Sonuç olarak; bireylerin yaş değişkenine göre mesleki olgunluk düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Emilova, (2014) araştırmasında 10. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin bazı değişkenlerce farklılaşıp farklılaşmadığını incelemiştir. Bu değişkenlerden biri yaş faktörüdür. Araştırmada; yaş değişkenine göre öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinde anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna varılmıştır.

Alanyazında yapılan incelemede bu araştırmanın sonucu ile çelişen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Yaş değişkenine göre mesleki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişkinin araştırılmasına yönelik çalışmanın az olması nedeni ile bu araştırmanın daha sonra yapılacak olan araştırmalara kaynaklık edeceği düşünülmektedir.

Mesleki olgunluk düzeylerinin yaş değişkenine göre araştırılmasından daha çok sınıf değişkenine göre yapılan araştırmaların var olduğu görülmektedir. Bu durum göz önünde bulundurularak yaş değişkeni önemli bir kriter olarak alınmalıdır. Çünkü günümüzde değişen eğitim sisteminden kaynaklı olarak farklı yaş aralıklarının aynı dönemde okuduğu düşünüldüğünde, aynı sınıf içinde farklı yaş aralıklarının bir arada olduğu görülmektedir. Bu nedenle yaş değişkenine göre öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerine bakılmasının faydalı olacağı, bireylerin yaşları ilerledikçe mesleki olgunluk düzeyine daha çok yaklaşacakları düşünülmektedir.

Son olarak Super'ın mesleki gelişim basamakları düşünülürse yukarıdaki bilgileri destekler niteliktedir. Meslek gelişimini evrelere ayıran Super her basamak için belli yaş dönemlerine işaret etmektedir. Kısacası Super bireyin doğumundan itibaren meslek hayatının sonuna kadar devam etmekte ve çeşitli gelişim basamaklarından oluşan mesleki olgunluk kavramından söz etmektedir (Kuzgun, 2014). Bu basamaklar; Büyüme Evresi (Doğumdan 14.yaşa kadar), Araştırma Evresi (14-24 yaşlar), Yerleşme Evresi (25-44 yaşlar), Sürdürme Evresi (45-64 Yaşlar), Çöküntü Evresi (65 yaş ve sonrası). Özetle Super'ın kuramına bireyin mesleki olgunluğa ulaşması için her yaş dönemine ait belli özellikleri yaşaması gerekmektedir. Böylelikle mesleki olgunluğun yaş değişkeni açısından farklılaşma göstereceği varsayılmaktadır ancak bu araştırmanın sonucu ile örtüşmemektedir. Yaş değişkeninin mesleki olgunluk düzeyinin belirleyicisi olmadığı görülmüştür.

5.5. Katılımcıların Sosyal Uyum Düzeylerinin Yaş Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Araştırma bulgularında yaşa göre; bireylerin sosyal uyum düzeyi ortalamaları arasında %5 anlamlılık seviyesinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p < 0,05$). Bu bulgudan yola çıkarak lise kademesini bitirme çağında olan öğrencilerin sosyal uyum düzeylerinin daha yüksek olması bazı sosyal davranışları öğrenip, yaşadığı çevreye ayak uydurmaya başladığı yorumu yapılabilir. Yani yaş değişkeninde farklılık olması beklenen bir sonuçtur. Araştırma bulguları ile paralellik gösteren diğer bir araştırma da Çelik (2018) tarafından yapılmıştır. Çelik, araştırmasında yaş değişkenine göre sosyal uyum düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğunu bulmuştur.

Özçetin (2013) tarafından gerçekleştirilen bir diğer çalışmada ise farklı bulgulara ulaşılmıştır. Araştırmacının yabancı uyruklu öğrenciler üzerindeki çalışmasında cinsiyet değişkenine de değinilmiştir. Aynı şekilde yaş değişkeninin de sosyal uyum üzerinde bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Pehlivan (2017) tarafından yapılan bir çalışmada yaş değişkenine göre sosyal uyum düzeylerinin farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Aynı şekilde Aydın (2012) ve Özçetin (2013) tarafından yapılan diğer çalışmalarda da yaş değişkeninin sosyal uyum düzeyinde herhangi bir etkisine ulaşılmamıştır. Tersine sonuca ulaşan araştırmalar olmakla beraber bireylerin gelişim dönemleri düşünüldüğünde yaş değişkeninin sosyal uyuma etkisinin olduğu varsayılmaktadır. Çünkü lise kademesindeki bireylerin ergenlik döneminde olduğu ve karmaşaların yaşandığı bir dönem olduğu unutulmamalıdır. Bu dönemde bireylerin çevresine olan uyumunda sorunlar yaşayabileceği göz ardı edilemeyecek bir etmendir. Bu sebeple yaş değişkeni sosyal uyumun temel unsurlarından kabul edilebilir.

5.6. Katılımcıların Sosyal Beceri Düzeylerinin Yaş Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Araştırmanın bulgularına göre bireylerin sosyal beceri düzeyi açısından yaş grupları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$). Alanyazın taramasında bu çalışmada yaş değişkeni ile sosyal beceri düzeyine ilişkin ulaşılan bulgular ile çelişkili bir bulguya rastlanmamıştır. Ancak araştırmanın bulgusunu destekleyen diğer araştırma verilerine ulaşılmıştır. Örneğin; Karoğlu (2016) tarafından yapılan çalışmada, sosyal beceri düzeyi ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Yani yaş değişkeninin okul öncesi ve lise kademesinde sosyal beceri üzerinde bir etkisinin olmadığı söylenebilir.

Sosyal beceri ile ilgili yapılan çalışmaların daha çok belirli yaş aralıkları üzerinde ve özellikle küçük yaş bireyler üzerine yoğunlaştığı görülmüştür (Ekinci-Vural, 2006; Gökaş, 2015; Ilgın-İsmail, 2018; Kamaraj, 2014; Kayal, 2018; Karateke, 2016; Kılıç, 2016; Sicim-Sevim, 2017). Elbette sosyal becerinin kazanılması küçük yaş gruplarında önem arz etmektedir. Ancak kazanılan sosyal becerinin bireylerin ileriki yaşamlarında yani lise kademelerinde de devam etmesinin bir gereklilik olduğu düşünülebilir. Kazanılan ve geliştirilen sosyal beceri bireylerin sosyal çevre edinmesi ve sosyal uyumu yakalamasında etkili olduğundan, küçük yaş grubunda eksik kalan eğitimin tamamlanması gerektiği düşünülmektedir. Bu maksatla lise

kademesindeki öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri tespit edilerek eğitim verilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

5.7. Katılımcıların Mesleki Olgunluk, Sosyal Beceri ve Sosyal Uyum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Bu araştırmanın bir konusu katılımcıların sosyal beceri, sosyal uyum ve mesleki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu maksatla her bir değişkenden elde edilen veriler birbiri ile karşılaştırılarak bulgulara ulaşılmıştır. Elde edilen bulgular şu şekildedir:

- Katılımcıların mesleki olgunluk düzeyleri ile sosyal uyum düzeyleri arasında ters yönlü negatif ilişki bulunmuştur ($r=-0,156$). Yani katılımcıların kariyer olgunluk düzeyleri arttıkça sosyal uyumlarının azaldığı yorumu söylenebilir.
- Katılımcıların mesleki olgunluk düzeyleri ile sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p<0,01$).
- Katılımcıların sosyal uyum düzeyleri ile sosyal beceri düzeyleri arasında orta kuvvette ve aynı yönlü bir ilişki bulunmuştur ($r=0,463$). Yani katılımcıların sosyal uyum düzeyleri arttıkça sosyal uyum düzeylerinin de artacağı söylenebilir.

Alanyazında sosyal beceri, sosyal uyum ve mesleki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Elde edilen sonuçlar aşağıda başlıklar halinde tartışılmıştır.

5.7.1. Katılımcıların Mesleki Olgunluk Düzeyleri İle Sosyal Uyum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Bulgularının Tartışılması ve Yorumu

Mesleki olgunluk düzeyi ile sosyal uyum düzeyi arasındaki ilişki konusunda alanyazında doğrudan bu konu ile ilgili herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Ancak mesleki olgunluk düzeyi ile sosyal destek arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar mevcuttur. Bunlar şöyle özetlenebilir;

Sürücü (2005), araştırmasında lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyi ile algıladıkları genel sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bulgularında, lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile algılanan genel sosyal destek arasında pozitif anlamlı bir farklılık bulmuştur. Genel sosyal destek ($r=.35$, $p<.001$); aile ($r=.28$, $p<.001$); arkadaş ($r=.22$, $p<.001$); öğretmen ($r=.26$, $p<.00$). Bir diğer çalışmada Çalışkan (2015), aynı şekilde lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyi ile sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bulguların sonucunda, lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile genel sosyal destek (aile, arkadaş, öğretmen) düzeyleri arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğunu tespit etmiştir.

Görüldüğü gibi sosyal destek kavramı kişilerin ailesinden, arkadaşlarından ve öğretmenlerinden aldığı bir destek olarak tanımlanabilir. Aslen sosyal uyumu tamamlayan bir etmen olarak görülebilir. Çünkü sosyal uyum bireylerin içinde bulunduğu toplumun kurallarına uygun davranışlarda bulunması ile ilişkili bir kavramdır. Bireylerin çevresi ve aynı zamanda sosyal destekçileri (aile, arkadaş ve öğretmenler) ile iletişimde olması, diğer kişileri anlaması ve sağlıklı ilişkiler kurması için sosyal uyum seviyelerinin iyi düzeyde olması gerektiği düşünülmektedir. Bu noktadan hareketle sosyal destek ve mesleki olgunluk arasındaki ilişkinin; mesleki olgunluk ile sosyal uyum düzeyleri arasındaki ilişki sonuçlarıyla paralellik göstermese dahi; yol gösterici bir etmen olduğu söylenebilir.

Yukarıdaki bilgileri destekler nitelikte farklı bakış açıları da şu şekildedir: Sosyal destek kavramı aslında insanların içinde bulunduğu sosyal ortamlara da işaret etmektedir. Çünkü bireyin içinde bulunduğu ortam hem sosyal destekçileri hem de uyum sağlamaya yönelik sergilediği etkileşim gruplarıdır. Dolayısıyla insanlar içinde yaşadıkları toplumdaki diğer kişileri izleyerek ve gözlem yaparak hangi davranışlarının topluma uyum sağlayıp sağlamadığını öğrenebilirler. Yani kişinin toplum için öğrenmesi veya toplum içinde öğrenmesi olarak tanımlanan “Bandura’nın Sosyal Öğrenme Kuramı” ile eş değer anlam kazanır (Korkmaz, 2003; Akt. Ültanır, 1997). Bandura’ya göre de sosyal öğrenmenin gerçekleştiği sosyal ortamlar bireyin ailesi, okulu ve arkadaşlarıdır. Böylelikle birey sosyal ortamında şekillenir, sosyal etkileşime girer ve toplumun uygun gördüğü doğru davranışları kazanır. Yani sosyal etkileşim bireyin davranışlarının şekillenmesinde en önemli etkidir (Akt. Kırhan, 2007). Sonuç itibarıyla birey diğerleriyle

etkileşim içinde olduğundan sosyal uyum düzeyinin gelişim göstermesinin olası bir durum olduğu söylenebilir. Bir başka deyişle Bandura'nın Sosyal Öğrenme Kuramına göre bireyin içinde bulunduğu, sosyal ortamlarda kazandığı becerilerin sosyal uyumu da beraberinde getireceği varsayılır.

Bandura'nın Sosyal Bilişsel Öğrenme Kuramını temel alan Sosyal Bilişsel Kariyer Kuramı da bireyin sosyal çevresini ele alır. Aynı zamanda kişinin kariyer gelişimindeki çevre etkisini vurgular (Ulubey, 2016). Bireyin kendisinin meslek seçiminde etkin rol oynadığı ve kariyer gelişimini şekillendirdiğini öne süren bir yaklaşımdır (Işık, 2010). Yani kişi yaşamı boyunca içinde bulunduğu çevreye göre meslek seçimi yapabilir. Dolayısıyla yaşadığı çevrenin kurallarına uyum sağlar ve diğer bireylerle etkileşim halinde olur. Bu durumun da sosyal uyumu beraberinde getireceği varsayılır. Sosyal uyum düzeyini yakalayan birey çevre faktörüne göre hareket ettiği için de sağlıklı ve gerçekçi meslek seçimlerinden uzaklaşabilir. Böylelikle mesleki olgunluk düzeyine ulaşamayabilir ve ters yönlü bir ilişki ortaya çıkabilir.

5.7.2. Katılımcıların Mesleki Olgunluk Düzeyleri İle Sosyal Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Bulgularının Tartışılması ve Yorumu

Araştırmanın amaçlarından biri olan lise bireylerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek için yapılan analiz sonucunda anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir ($p < 0,01$).

Sosyal uyum çalışmalarında olduğu gibi, mesleki olgunluk düzeyi ile sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişki hakkında alanyazında doğrudan bu konu ile ilgili herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu yüzden farklı sonuçlara veya paralel sonuçlara ulaşmak için bundan sonra yapılacak olan araştırmalar bu çalışma yol gösterici olacaktır.

5.7.3. Katılımcıların Sosyal Beceri Düzeyleri İle Sosyal Uyum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Bulgularının Tartışılması ve Yorumu

Araştırmanın bir diğer bulgusunda öğrencilerin sosyal uyum düzeyi ile sosyal beceri düzeyi arasında %1 anlamlılık seviyesinde anlamlı bir ilişki olduğu

bulunmuştur ($p<0,01$). Bu ilişkinin aynı yönlü ve orta kuvvette bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=0,463$).

Alanyazın taramasında lise öğrencilerinin sosyal beceri düzeyi ile sosyal uyum düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik doğrudan bir araştırmaya rastlanmamıştır. Genel olarak sosyal beceri veya sosyal uyum üzerine yapılan araştırmalar ilkokul kademesine devam etmekte olan öğrenciler üzerinde yapılan araştırmalardır. Bu araştırmalarda sınırlı ve dolaylı olarak sosyal beceri eğitiminin sosyal uyum üzerine etkisi incelenmiştir. Örneğin; Durualp (2009) tarafından anasınıfına devam etmekte olan bireylerin ihtiyaçlarına uygun oyun temelli sosyal beceri eğitiminin sosyal uyum ve sosyal beceri düzeyine etkisi araştırılmıştır. Sosyal beceri eğitimini alan bireylerin sosyal uyum ve sosyal beceri düzeylerinde anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmüştür.

Sosyal beceri eğitimi konusunda gerçekleştirilecek eğitim ve diğer çalışmalarda; içeriğinde sosyal beceri kavramına, tekniklerine ve kuramlarına yer verilen kitapların (Örn: Bacanlı, 1996) kullanımının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Sosyal beceri eğitimi konusunda Fair ve McWhirter (2002) tarafından geliştirilen ve İşbirlikçi Bilgi Becerileri ile Yaşam (*Building Lives on Cooperative Knowledge Skills -BLOCKS*) olarak adlandırılan eğitim modelinde sosyal beceriler üç grupta incelenmektedir. Programda öncelik bireylerin diğer bireylerle ilişki kurmasına yönelik becerilerdir. İkinci olarak diğerlerine karşı olumlu sosyal ilişkiler geliştirmektir. Son olarak bireyin günlük yaşamı için geliştirmesi gereken görgü kurallarıdır. Bu eğitim programı temelini Gardner'in duygusal ve sosyal zeka kuramı ile Bandura'nın Sosyal Öğrenme Kuramından almıştır (Voltan-Acar, Tagay ve Baydan, 2010). Bandura'nın Sosyal Öğrenme kuramı aslında sosyal uyum ve sosyal becerileri kapsamaktadır. Çünkü bireyin diğer bireylerle iletişime girmesi için ve çevresine uyum sağlaması için bir takım sosyal becerilere ihtiyacı vardır.

Sosyal beceri, bireyin çevresiyle anlamlı, sağlıklı ve başarılı ilişkiler kurabilmesi için sergilediği davranışlardır (Canbay, 2010). Yeterli düzeyde sosyal beceriye sahip olan bireyler yaşamı boyunca diğer bireylerle iletişim halinde ve uyum içerisinde yaşamını sürdürmektedir. Dolayısıyla bireyin nasıl bir yaşam tarzına sahip olduğu belirlenebilir. Yaşam tarzı ise, bireyin duygu ve düşüncelerini kapsayan tutum ve davranışlarının ortak bir görünümüdür. Bir başka deyişle bireyin

ailesi, arkadaşları ve diğer bireylerle olan bütün ilişkileri yaşam tarzını ortaya çıkarmaktadır (Masok, 1987; Akt. Akdoğan, 2012). Kısacası Adler'e göre yaşam tarzı bireyin belirli durumlarda nasıl davranışlar sergilediğini ortaya çıkarır. Bireyin tüm duygu ve düşünceleri yaşam tarzına göre şekillenir (Akdoğan, 2012).

Özetle Adler Kuramının temel kavramı olan yaşam tarzı aslında bireylerin sosyal ilişkilerini ortaya çıkarır. Çünkü bireyin çevresiyle uyum içinde olması bir takım davranışları beraberinde getirecektir. Bu davranışların kazanılması ve yerine getirilmesi için yeterli düzeyde sosyal beceriye sahip olunması gerekmektedir. Buradan da anlaşıldığı üzere sosyal beceri ve sosyal uyum kavramları dolaylı yoldan bireyin yaşam tarzıyla ilintilidir.

Sonuç olarak sosyal uyum ve sosyal becerilerin etkileşimde olması ve doğrusal bir gelişim göstermesi olası bir durumdur. Bireyin sosyal ilişkilerinin tümünde belirli bir düzeyde sosyal uyum ve sosyal becerisinin olması şarttır. Gerek Bandura'nın sosyal öğrenme kuramı gerekse de Adler'in yaşam tarzı kavramı bu hususu desteklemektedir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgular, tartışma ve yorumlara dayalı olarak ulaşılan sonuçların özeti ile önerilere yer verilmiştir.

6.1. Sonuç

Bu araştırmanın amacı lise öğrencilerinin sosyal beceri, sosyal uyum ve kariyer olgunluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda, lise öğrencilerinin sosyal beceri, sosyal uyum ve kariyer olgunluk düzeyleri çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Katılımcıların sosyal beceri, sosyal uyum ve kariyer olgunluk düzeylerinin değişkenler açısından farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için Mesleki Olgunluk Ölçeği, Sosyal Beceri Envanteri ve Hacettepe Kişilik Envanteri kullanılmıştır.

Yukarıdaki bilgilere ek olarak araştırmada insanların doğumdan itibaren gelişim gösteren fiziksel gelişimlerinin yanı sıra sosyal becerileri, buna bağlı olarak sosyal uyum becerileri gibi faktörlerin yaşama uyum sağlamaları açısından önemli olduğu vurgulanmaya çalışılmıştır. Bireylerin doğumdan ölüme kadar var olan yaşam mücadelesini mutlu, sağlıklı ve başarılı geçirmeleri için bu becerilerin kazandırılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir. Bu becerilerin temeli atıldıktan sonra kişilerin hayatlarında yapacakları seçimlerde daha başarılı olacakları kanısına varılmıştır. Bahsedilen önemli seçimlerden biri de meslek seçimidir. Meslek seçimine erişmek için bireylerin araştırmada yer alan mesleki olgunluk düzeyine ulaşmalarının gerekli bir olgu olduğu düşünülmektedir.

Alanyazında yer alan mesleki olgunluk çalışmalarında sosyal beceri ve sosyal uyum ilişkisine dair herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Ancak mesleki olgunluk ile sosyal destek üzerine yapılmış iki çalışma (Çalışkan, 2015; Sürücü, 2005) olduğu görülmüştür.

Gülbahçe (2000) tarafından yapılan çalışmada ise; bireylerin sosyal beceri ve sosyal uyum gelişimleri ile mesleki olgunluk düzeylerinin birbirini etkilediği varsayımı üzerinde durulduğu, ayrıca bazı değişkenlerin (cinsiyet,yaş) bireylerin sosyal

beceri, sosyal uyum ve mesleki olgunluk düzeylerine bir etkisinin olup olmadığının incelendiği görülmüştür.

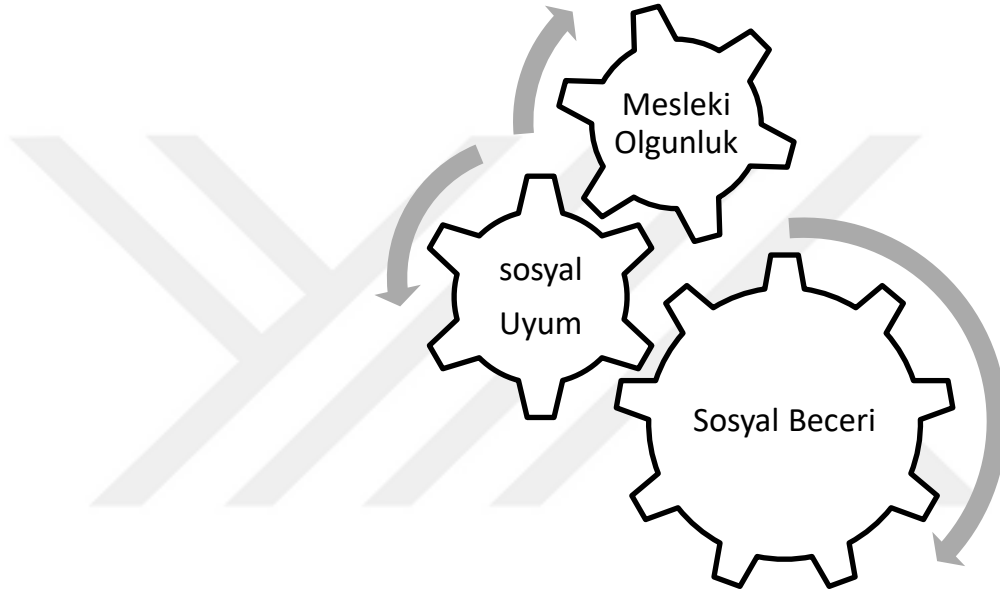
Bu çerçevede, lise öğrencilerinin sosyal beceri, sosyal uyum ve kariyer olgunluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışmanın bulgularından elde edilen sonuçlar şu şekilde özetlenebilir:

- Katılımcıların mesleki olgunluk düzeyinin cinsiyet, yaş ve sınıf değişkenleri açısından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılaşma oluşturmamıştır.
- Katılımcıların sosyal uyum düzeyi açısından erkek ve kadın katılımcılar arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılaşma bulunmuştur. Bu sonuç ise kadın katılımcıların erkek katılımcılara göre daha yüksek sosyal uyum düzeyine sahip olduğunu ortaya koymuştur.
- Katılımcıların sosyal uyum düzeyi yaş değişkeni açısından farklılıklar oluşturmuştur. En yüksek ortalama 17 yaş grubuna ait iken en düşük ortalama 14 yaş grubunda olduğu görülmüştür. Bu durumda lise bir öğrencilerinin henüz buldukları ortama uyum sağlayamadıklarını ortaya koymuştur.
- Katılımcıların cinsiyet, sınıf ve yaş değişkeni açısından sosyal beceri düzeylerinde herhangi bir farklılık bulunamamıştır.
- Katılımcıların mesleki olgunluk düzeyi ile sosyal uyum düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bu sonuç öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri arttıkça sosyal uyumlarının azaldığı görüşünü savunmaktadır.
- Katılımcıların mesleki olgunluk düzeyi ile sosyal beceri düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
- Katılımcıların sosyal uyum düzeyi ile sosyal beceri düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Böylelikle öğrencilerin sosyal uyum düzeyleri arttıkça sosyal beceri düzeyleri de artış olacağı söz konusudur.

Araştırma bulgularında, değişkenler arasında sadece mesleki olgunluk ve sosyal beceri arasında bir ilişki olmadığı görülmüştür. Ancak sosyal uyum ile sosyal beceri arasında bir ilişkinin olması, katılımcıların mesleki olgunluk düzeyini dolaylı

olarak etkileyeceğini göstermektedir. Bu sebeple sosyal uyum, sosyal beceri ve mesleki olgunluk düzeyleri Şekil-1’de gösterildiği gibi birbirine bağlı üç zincir halkası olarak düşünülürse, birey bu zincirin herhangi bir halkasında başarısız olduğu takdirde diğer zincir halkalarının da etkileneceği düşünülebilir. Bu nedenle bireyin yaşamında her daim önemini koruyacak olan bu üç halkanın eksiksiz bir şekilde tamamlanması gerektiği düşünülmektedir.

Şekil 1. Mesleki Olgunluk, Sosyal Beceri ve Sosyal Uyum Zinciri

Son olarak bu konuda yapılacak araştırmaların artması ve daha geniş alanları kapsayacak şekilde her öğretim kademesi üzerinde araştırma yapılması büyük önem taşımaktadır. Bu araştırmanın; mesleki olgunluk, sosyal beceri ve sosyal uyum üzerine bundan sonra yapılacak olan çalışmalara yararlı olacağı düşünülmektedir.

6.2. Öneriler

Bu bölümde araştırmada elde edilen sonuçlardan hareketle çeşitli önerilere yer verilmiştir.

- Cinsiyet açısından mesleki olgunluk düzeyinde farklılığın oluşmadığı görülmüştür. Bu noktada kadın ve erkek öğrencilere yönelik meslekleri cinsiyete göre kategorize etmeden daha net ve daha detaylı bilgilerin sunulmasının; gerçekçi ve doğru kararlar verebilmeleri için küçük yaşta eğitimler verilmeye başlanmasının faydalı olacağı düşünülmektedir

- Sosyal uyum düzeylerinin cinsiyete göre farklılık gösterdiği bulunmuştur. Bu durum kadın ve erkek bireylerin toplumumuzda ayrı yer ve sorumluluklarının olduğunu gösterir. Cinsiyete göre kategorize edilmeden bireylerin kendilerini ifade edebilmeleri ve karşı tarafı anlayabilmeleri üzerine eğitimlerin verilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.
- Sosyal beceri ve sosyal uyum ilişkisi ile ilgili yakın tarihlerde gerçekleştirilmiş herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle yapılacak olan güncel çalışmaların sosyal beceri ve sosyal uyum konusuna yeni yaklaşımlar getireceği ve yeni araştırmalara ışık tutacağı varsayılmaktadır.
- Psikolojik danışmanlar tarafından bireylerin sosyal beceri ve sosyal uyum düzeylerine yönelik drama, tiyatro, grup çalışmaları, müzik çalışmaları veya kadın ve erkek öğrencilerin ilgi alanlarına göre hobi çalışma grupları oluşturularak sosyal etkinliklerin düzenlenmesi sağlanabilir. Böylelikle bireylerin sosyalleşmelerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Sosyalleşen birey ise bulunduğu topluma uyum sağlayabilir.
- Bir toplumu oluşturan bireylerin sosyal becerilerinin gelişmiş olması sayesinde o toplumda genel yaşam kalitesinin artacağı düşünülmektedir. Sosyal beceri ve sosyal uyum eğitimlerinin her okulda olması gerektiği ve Psikolojik danışmanlar tarafından etkinlikler halinde bireylere sunulması gerektiği savunulmaktadır.
- Sosyal beceri eğitiminin veya sosyal uyum konulu çalışmaların genellikle okul öncesi ve ilköğretim kademelerdeki bireyler üzerinde yapılmasının bireylerin gelişim açısından eksikliklerinin giderilmesine ve onarılmasına fayda sağlayacağı bir gerçektir. Ancak çocukluk yıllarında bu becerileri kazanamayan ve bu eksiklik ile büyüyen çocukların lise kademesine geldiğinde sosyal çevresiyle sıkıntılar yaşamasına neden olacaktır. Bu yüzden lise kademesine yapılacak olan çalışmaların ve bu çalışmalar sonucunda verilen eğitimlerin bireyin sosyal beceriler kazanmasına etkisi göz ardı edilmemelidir. Böylece bireylerin sosyal becerileri arttırılarak sosyal uyumlarının da geliştirilmesi mümkün olabilir.
- Psikolojik danışmanlar tarafından bireylerin sosyal uyum ile meslek seçimine dair yapacakları planlamalar arasında denge kurabilmeleri amacıyla eğitimler verilebilir, kişiye özel programlar uygulanabilir.

Böylelikle birey sosyal hayatta başarılı olabilir ve yapacağı meslek seçiminde daha doğru kararlar verebilir.

- Bireylerin hedeflerindeki mesleklere ulaşabilmeleri ve sosyal ilişkilerini yürütebilmeleri amacıyla psikolojik danışmanlar tarafından belirli aralıklarla ve belirli bir disiplin dahilinde sosyal becerilere yönelik grup rehberliği çalışmaları yapılabilir. Böylelikle bireylerin sosyal beceri gelişimleri yakından takip edilerek eksikliklerin olduğu alanlarda yerinde ve zamanında müdahaleler yapılabilir. Bu tip çalışmaların bireylerin sosyal ilişkilerinde ve mesleki başarılarında faydalı olacağı düşünülmektedir.
- Sosyal becerilerin, sosyal uyumun ve mesleki olgunluğun yaşam boyu önemli olduğu dikkate alınarak psikolojik danışmanların, öğrencilerin aile ve öğretmenleri ile birlikte işbirlikçi bir şekilde çalışmalar yapılabilir.
- Bu araştırmadan farklı olarak yeni evren, yeni konum ve farklı birey sayısı ile yapılan çalışmaların alanyazına katkı getireceği düşünülebilir. Ayrıca benzer diğer araştırmalarda katılımcıların sosyo-ekonomik düzeylerinin de dikkate alınması önerilir.
- Psikolojik danışmanların öğrencilere yönelik sosyal beceri, sosyal uyum ve kariyer olgunluğu konularında gerçekleştirecekleri çalışmalar için idareci ve yöneticilerce uygun zaman ve koşulların sağlanması bu çalışmaların etkisini ve verimliliğini artırabilecektir.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, Ö. (2013). *11. sınıf öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek düzeyleri ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Gaziantep.
- Akbulut, N. (2010). *Kadın ve erkek on ikinci sınıf öğrencileri arasındaki mesleki olgunluk ve umutsuzluk arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Akdoğan, R. (2012). *Adleryen yaklaşıma dayalı grupla psikolojik danışmanın üniversite öğrencilerinin yetersizlik duygusu ve psikolojik belirti düzeylerine etkisi*. (Yayımlanmış doktora tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eskişehir.
- Akfırat, F. Ö. (2006). Sosyal yeterlilik, sosyal beceri ve yaratıcı drama. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 1 (1), 39-58.
- Akıncı, G. (2007). *Engelli çocuğa sahip olan ve olmayan babaların aile işlevlerini algılamaları ile sosyal uyum düzeylerinin incelenmesi*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Ev Ekonomisi Anabilim Dalı, Ankara.
- Akpınar, S. (210). *Spor federasyonlarında çalışanların, sosyal beceri, iş doyumunu ve problem çözme yeterlilikleri üzerine bir araştırma*. (Yayımlanmış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Ankara.
- Aktaş, Y. (1997). Üniversite öğrencilerinin uyum düzeylerinin incelenmesi: Uzunlamasına bir çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13 (13), 107-110.
- Albayrak, G. (1999). *Sosyal beceri Envanteri'nin ergenler için geçerlik ve güvenilirliği*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana.
- Alp, H. (2008). *Sosyal uyum bozukluğu gösteren çocukların uyumsal davranışlarına kaynaştırılmış ders dışı hareket ve oyun etkinliklerinin etkisi*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Manisa.
- Alsancak, F. (2017). *İşitme engelli bireylerin sosyal uyum sorunları (Sivas örneği)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmetler Anabilim Dalı, Sivas.
- Altuntaş, S., Atlı, A. ve Kış, A. (2016). Öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin cinsiyetlerine göre meta analizi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 31, 88-106.
- Aras, E. (2015). *Üniversite öğrencilerinin kişisel ve sosyal uyum düzeyinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Atatürk

Üniversitesi eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Erzurum.

Arslan, A. (2016). *İlkokul birinci sınıf öğrencilerinin sosyal becerilerinin incelenmesi*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Giresun.

Arslanoğlu, C. (2010). *Spor yapan ve spor yapmayan ortaöğretim öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin karşılaştırılması (Kars ili örneği)*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Ankara.

Avşar, A. (2019). *14-18 yaş grubu ergenlerde sosyal uyum ve spor ilişkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Konya.

Avşar-Handan, A. (2013). *Ergen bireylerde sosyal beceri düzeyinin kardeşli ve tekçocuk olma açısından incelenmesi*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.

Avşar, z. ve Kuter-Öztürk, F. (2007). Beden eğitimi ve spor bölümü öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin belirlenmesi (Uludağ Üniversitesi örneği). *Eğitimde Kuram ve Uygulama Dergisi*, 3 (2), 196-206.

Ayvalı, M. (2012). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin benlik saygısı ve sosyal uyum düzeyi ile ilişkisi*. (Yayımlanan yüksek lisans tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Samsun.

Bacanlı, F. ve Sürücü, M. (2011). İlköğretim öğrencilerinin kariyer gelişimleri ile ebeveyne bağlanmaları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9 (4), 679-700.

Bacanlı, H. (2014). *Sosyal beceri eğitimi*. (5. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Bahadır-Çiftçi, Y. (2019). *Sporun orta öğretim öğrencilerinin bedensel/kinestetik zeka ve sosyal beceri düzeyine etkisi*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi Öğretmenliği Anabilim Dalı, Konya.

Balabanlı, F. (1990). *Öğretmen liselerinde okuyan öğrencilerin kişisel ve sosyal uyum düzeylerini etkileyen bazı etmenler*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Balcı, T. (1999). *Yetiştirme yurdu ile ailesi yanında kalan öğrencilerin kişisel ve sosyal uyum düzeylerinin okul başarılarına etkisi*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Samsun.

- Balyan, M. (2006). *İlköğretim 2. kademe ve ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin beden eğitimi dersine yönelik tutumları, sosyal beceri ve özyeterlik düzeylerinin karşılaştırılması*. (Yayımlanmış doktora tezi). Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sporda Psiko-Sosyal Alanlar Anabilim Dalı, İzmir.
- Baran, G., Bıçakçı, M. Y. ve Yavuz, H. (2010). İşitme engelli ve işitme engeli olmayan 9-17 yaş grubundaki çocukların sosyal uyumlarının karşılaştırılması. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 21 (1), 7-23.
- Başaran, İ. E. (1991). *Eğitim psikolojisi modern eğitimin psikolojik temelleri*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Bekir, H. Ş., Erdoğan, Ş. ve Şanlı, H. (2005). Gazi üniversitesi eğitim fakültesi öğrencilerinin üniversite yaşamına uyum durumları. *Gazi Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi*, 2 (13), 480-481.
- Berry, D. & O'Connor, E. (2010). Behavioral risk. Teacher-child relationships, and social skill development across middle childhood: A child-by-environment analysis of change. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 31, 1-14.
- Bilgi, S. (2018). *Lise öğrencilerinin çatışma çözme ve sosyal becerilerinin duygusal zeka ile ilişkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Erzurum.
- Bozgeyikli, H., Doğan, H. ve Işıklar, A. (2010). Üstün yetenekli öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (28), 133-149.
- Büyüköztürk, Ş. (2014). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı. İstatistik, araştırma deseni ve SPSS uygulamaları ve yorum*. (20. Basım). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Canbay, H. (2010). *Lise öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyleri ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmış yüksek Lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İzmir.
- Cerrahoğlu, S. ve Çiçek, B. (2017). *Sosyal beceri eğitiminin ilköğretim öğrencilerinin öz kavramı düzeylerine etkisi*. (6. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Coertse, S. and Schepers, J. M. (2004). Some personality and cognitive correlates of career maturity. *SA Journal of Industrial Psychology*, 30 (2), 56-73.
- Cole, L. and Morgan, J.B. (2001). *çocukluk ve gençlik psikolojisi*, (B., Vassaf, Çev.). İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi.
- Çağrı-Çetin, M. (2009). *Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin karar verme stilleri, sosyal beceri düzeyleri ve stresle başa çıkma biçimlerinin*

bazı değişkenler açısından karşılaştırılmalı olarak incelenmesi. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitim ve Spor Anabilim Dalı, Ankara.

- Çakar, M. ve Kulaksızoğlu, A. (1997). Lise son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile denetim odağı düzeylerinin karşılaştırılması. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9 (9), 113-131.
- Çalışkan, E. (2015). *Meslek lisesi öğrencilerinin mesleki olgunluk ve sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (İstanbul ili Anadolu yakası örneği)*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, İstanbul.
- Çelik, N. (2007). *Sosyal beceri eğitiminin ilköğretim öğrencilerinin sosyal uyum düzeylerine etkisi*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, İzmir.
- Çetin, F., Bilbay, A. A. ve Kaymak, D. A. (2003). *Çocuklarda sosyal beceriler*. (2. Baskı). İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Çilingir, A. (2006). *Fen lisesi ile genel lise öğrencilerinin sosyal becerileri ve problem çözme becerilerinin karşılaştırılması*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Erzurum.
- Çiriş, V. (2018). *11. ve 12. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin liderlik özelliklerine etkisinin spor yapma durumu açısından incelenmesi*. (Yayımlanmış doktora tezi). Sakarya Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Anabilim Dalı, Sakarya.
- Çoban, A. E. ve Hamamcı, Z. (2007). Mesleki olgunluk ve mesleki kararsızlığın akılcı olmayan inançlarla ilişkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (27), 31-42.
- Çubukçu, Z. ve Gültekin, M. (2006). İlköğretimde öğrencilere kazandırılması gereken sosyal beceriler. *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 37, 155-174.
- Dağ, M. (2017). *Farklı yaşlarda başlayan çocukların akademik başarı ve sosyal beceri düzeylerinin karşılaştırması*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Uşak.
- Daşci, A. (2019). *Ortaokul öğrencilerinin, sosyal becerilerle iletişim becerileri düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayımlanmış yüksek lisan tezi). Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi Ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Erzurum.
- Deniz, M. E. (2003). Üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9, 501-532.

- Durualp, E. (2009). *Anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal uyum ve becerilerine oyun temelli sosyal beceri eğitiminin etkisinin incelenmesi: Çankırı örneği*. (Yayımlanmış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Ev Ekonomisi Anabilim Dalı, Ankara.
- Erbay, E. (2008). *Okul öncesi eğitim alan ve almayan ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin sosyal becerilere sahip olma düzeyleri*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Denizli.
- Eren, S. (2012). *İlköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin incelenmesi*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Anabilim Dalı, İzmir.
- Ekinci-Vural, D. (2006). *Okul öncesi programındaki duyuşsal ve sosyal becerilere yönelik hedeflere uygun olarak hazırlanan aile katılımlı sosyal beceri eğitimi programının çocuklarda sosyal becerilerin gelişimine etkisi*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, İzmir.
- Emilova, K. (2014). *10. Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Tarafından İncelenmesi*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.
- Fındık, M. (2016). *Takım sporu yapanlarla bireysel spor yapanların sosyal beceri düzeylerinin karşılaştırılması*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Mersin.
- Göktaş, İ. (2015). *Aile katılımı ve sosyal beceri eğitimi programlarının tek başına ve birlikte 4-5 yaş çocuklarının sosyal becerileri ve anne-çocuk ilişkileri üzerindeki etkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, İzmir.
- Gresham, F. M. (1986). Consecptional and definitional issues in the assessment of children's social skills: Implications for classificatioans and training. *Journal Of Clinical Child Psychology*, 15 (1), 3-15.
- Gresham, F. M. and Nagle, R. J. (1980). Social skilss traning with children: responsiveness to modeling 11. *Clinical Phychology*, 18, 718-729.
- Gülaçtı, F. (2009). *Sosyal beceri eğitimine yönelik programın üniversite öğrencilerinin, sosyal beceri, öznel ve psikolojik iyi olma düzeylerine etkisi*. (Yayımlanmış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Erzurum.
- Gülay, O. (2008). *Ortaöğretim 9. sınıf beden eğitimi dersinde, işbirlikli oyunların öğrencilerin sosyal beceri düzeylerine ve beden eğitimi dersine yönelik tutumlarına etkisi*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Beden Eğitimi Öğretmenliği Anabilim Dalı, Bolu.

- Gülbahçe, A. (2009). Farklı liselerde öğrenim gören öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11 (1), 132-135.
- Gümüş, H. (2015). *Ortaöğretim ğrencilerinin sosyal beceri ve okula yönelik öfke düzeyleri arasındaki ilişlinin incelenmesi*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Karabük.
- Güngör, İ. (2007). *Anadolu lisesi ğrencilerinin yaratıcı düşünme düzeylerinin kişisel uyum, sosyal uyum, genel yetenek ve akademik başarı ile ilişkisi*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Ankara.
- Gnndi, Y. (2010). *Anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarına uygulanan sosyal uyum beceri eğitimi programının çocukların sosyal uyum becerilerinin gelişimine etkisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü ocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Hamamcı, Z., Murat, M. ve oban, A.(2004). Gaziantep'teki okullarda çalışan psikolojik danışmanların mesleki sorunlarının incelenmesi. *13. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı Bildiri zetleri*, 201.
- Hasdemir, A. (2005). Sosyal beceri eğitiminin lise ğrencilerinin utangaçlık düzeylerine etkisi. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ilgın-İsmail, T. (2018). *Okul ncesi çocukların sosyal beceri düzeyleri ve sosyal değer kazanımları ile ebeveyn sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü ocuk Gelişimi ve Eğitim Anabilim Dalı, Karabük.
- Işık, E. (2010). *Sosyal bilişsel kariyer teorisi temelli bir grup müdahalesinin niversite ğrencilerinin kariyer kararı yetkinlik ve mesleki sonuç beklenti düzeylerine etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). ukurova Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- İşgör, Y. ve Sezer, F. (2008). Mesleki olgunluk anlayışı kazandırmaya yönelik sınıf içi rehberlik etkinlikleri program denemesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18 (2), 239-252.
- Kafkas, K. (2018). *İlkokul 4. Sınıf ğrencilerinin Sosyal Beceri İle Sorumluluk ve Algılanan Akademik Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Erzincan.
- Kamaraj, I. (2014). *Sosyal becerileri derecelendirme leğinin Türkçe'ye uyarlanması ve beş yaş çocuklarının atılganlık sosyal becerisini kazanmalarında eğitici drama programının etkisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Karahan, T. F., Dicle, A. N. ve Eplikoç, H. (2007). Üniversite öğrencilerinin stresle başa çıkma tarzlarının sosyal beceri düzeylerine ve mutluluk algılarına göre incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 40 (2), 41-61.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri: Kavramlar, ilkeler, teknikler*. (23. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Karateke, B. (2016). *Üstün yetenek potansiyeli olan çocuklara uygulanan sosyal beceri eğitim programının sosyal beceri gelişimine etkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Karoğlu, H. (2016). *Okul öncesi dönem çocuklarının gelişim özellikleri ve sosyal beceri düzeyleri*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Burdur.
- Kayal, M. (2018). *İlköğretim düzeyinde öğrenim gören roman öğrencilerde benlik saygısı, algılanan sosyal destek ve sosyal beceriler*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Kelly, J.A. (1982). *Social Skills Training*. New York: Springer Publishing Company.
- Kepir, D. ve Korkut-Owen, F. (2011). Üniversite adaylarında meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların mesleki olgunluk ve umut düzeyleri açısından incelenmesi. *XI Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi*, İzmir.
- Kılıçgil, E. (1998). *Sosyal çevre-spor ilişkileri*. (1. Baskı). Ankara: Bağiran Yayınevi
- Kılıç, D. (2019). *Ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin beden eğitimi ve spor dersine yönelik tutumları ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Öğretimi Anabilim Dalı, Bartın.
- Kılıç, K. M. (2016). *Okul öncesi çocuklarına uygulanan sosyal beceri eğitiminin sosyal beceri düzeyleri üzerindeki etkisi ve sosyal düzeyleri ile mizaç özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Kılıç, S. (2013). Örneklem yöntemleri. *Duygu Durum Bozuklukları Dergisi*, 3 (1), 44-45.
- Kılınç, N. (2016). *5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri ve problem davranışları ile oyun davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı, Karabük.

- Kırhan, A. (2007). *Üniversite öğrencilerinin tematik televizyon kanal tercihleri kullanımlar ve doyumlar kuramı-sosyal öğrenme kuramı çerçevesinde maltepe üniversitesi'nde bir çalışma*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Sinema ve Televizyon Anabilim Dalı, İstanbul.
- King, S. (1989). Sex differences in a causal model of career maturity. *Journal of Counseling and Development*, 68 (2), 208-215.
- Köküsay, K. (2008). *Endüstri meslek liselerinde bir meslek alanına yönelmiş olan öğrencilerin mesleki olgunluk ve algıladıkları aile desteği düzeylerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kurdoğlu, D. (2003). *Gaziantep ili lise ve dengi okullarında öğrenim gören öğrencilerin beden eğitimi dersine sosyal uyum düzeyine etkilerinin araştırılması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziantep Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Gaziantep.
- Kumru-Sarıca, A. (2008). *Sosyal beceri programının ergenlerin saldırganlık düzeyine etkisi*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Mersin.
- Kuzgun, Y. (2014). *Mesleki rehberliği ve danışmanlığı giriş*. (6. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kuzgun, Y ve Bacanlı, F. (2005). *Lise öğrencileri için mesleki olgunluk ölçeği el kitabı. Rehberlik ve psikolojik danışmada kullanılan ölçme aracı ve programlar dizisi*. (3. Basım). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Matson, J. L., Matson, M. L. and Rivet, T. T. (2007). Social-skills treatments for children with autism spectrum disorders: An overview. *Sage Journals*, 31 (5), 682-707.
- McClelland, M. M. and Morrison, F. J. (2003). The emergence of learning-related social skills in preschool children. *Early Childhood Research Quarterly*, 18, 206-224.
- Orçan, M. ve Deniz, M. E. (2004). Anaokuluna devam eden 6 yaş grubu çocuklarının sosyal uyumlarının incelenmesi. *1. Uluslar arası okul Öncesi Eğitim kongresi*, 108.
- Orhan, A. ve Ültanır, E. (2011). Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile karar verme stratejileri. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5, 43-46.
- Öğüt, F. (2001). *Sosyal uyum ile sürekli kaygı arasındaki ilişki*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Kocaeli Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Kocaeli.
- Özçetin, S. (2013). *Yüksek öğretim gören yabancı uyruklu öğrencilerin sosyal uyumlarını etkileyen etmenler*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi).

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara.

- Özgülven, İ. E. (1992). *Hacettepe kişilik envanteri el kitabı*. (2. Basım). Ankara: Psikolojik Danışma Rehberlik ve Eğitim Merkezi Yayınları.
- Öztürk, A. (2008), *Okulöncesi eğitimin ilköğretim 1. ve 3. sınıf öğrencilerinin sosyal becerilerine etkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Yönetimi Eğitimi Anabilim Dalı, Konya.
- Öztuğ, K. ve Çiner, M. (2018). Okulöncesi dönemi çocukları için yaratıcı drama yöntemi ile kurgulanan sosyal beceri eğitiminin değerlendirilmesi. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 7 (1), 414-428.
- Palak, T. (2018). *İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde kullanılan işbirliğine dayalı öğrenme yöntemi birleştirme tekniğinin öğrencilerin sosyal becerilerine ve akran zorbalığına etkisi*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, İstanbul.
- Patton, W. and Creed, P. A. (2001). Developmental issues in career maturity and career decision status. *The Career Development Quarterly*, 49 (4), 336-351.
- Pehlivan, S. (2017). *Lise öğrencilerinin sosyal uyum becerileri ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmış yüksek lisan tezi). Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Randall, E. T. and Bohnert, A. M. (2009). Organized activity involvement, depressive symptoms, and social adjustment in adolescents: Ethnicity and socioeconomic status as moderators”, *Journal of Youth Adolescence*, 38 (9), 1187-1198.
- San-Şentürk, S. (2010). *Liseli ergenlerin yalnızlık algısının sosyal beceri, benlik saygısı ve kişilik özellikleri bağlamında değerlendirilmesi*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gelişim Psikolojisi Anabilim Dalı, İstanbul.
- Saya, P., Kazak, M. ve Doğan, T. (2009). Mesleki olgunluk düzeyinin cinsiyet, yaş ve aileden algılanan sosyal destek düzeyine göre incelenmesi. *Birinci Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi*, Çanakkale.
- Sharma, P. and Ahuja, A. (2017). A study on career maturity of Indian adolescents with respect to their educational settings. *International Journal of Home Science*, 3(1), 242-245.
- Scholte, R. H. J., Engels, R. C., Overbeek, G., Kemp, R. A. and Haselager, G. J. (2007). Stability in bullying and victimization and its association with social adjustment in childhood and adolescence. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 35 (2), 217-228.

- Seçkin, S. (2015). *Ergenlerde ebeveynlerden algılanan ilgi/kabul ile ergenin sosyal uyumu ve dürtü kontrol düzeyi arasındaki ilişki*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Sekmenli, T. (2000). *Lise 1. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile sürekli kaygı düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Malatya.
- Sicim-Sevim, B. (2017). *Okul öncesi dönemi çocuklarının oyun severliklerinin çevre ve sosyal becerileri ile ilişkilerinin araştırılması*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Orta Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Ankara.
- Sungur, G. (2010). *İlköğretim birinci sınıfa devam eden çocukların sosyal uyum ve becerilerinin incelenmesi*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Eğitimi Anabilim Dalı, Konya.
- Sürücü, M. (2005). *Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk ve algıladıkları sosyal destek düzeylerinin incelenmesi*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, Ankara.
- Şahin, K. (2010). *Ortaöğretim öğrencilerinin meslek olgunluk düzeyleri ile karar verme stratejileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şahinler, G. (2018). *On ikinci sınıf lise öğrencilerinin mesleki olgunluk ve umut düzeyi ile sınav kaygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Trabzon.
- Şenol, E. ve Türkçapar, Ü. (2016). Öğretmen adaylarının sosyal beceri düzeylerinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40, 445-456.
- Tunçel, M. (2005). *Beden eğitimi ve spor yüksekokulu ile eğitim fakültesi öğrencilerinin kişisel ve sosyal uyum düzeyleri*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Ankara.
- Ulubey, E. (2016). *Üniversite öğrencilerinin akademik yetkinlik beklentileri, akademik sonuç beklentileri, akademik hedeflerinde ilerlemeleri, akademik destek ve pozitif duyguları arasındaki ilişkileri ve bu değişkenlerin akademik doyum ve yaşam doyumuna etkilerini sosyal bilişsel iyi oluş modeli çerçevesinde incelemek*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Mevlana Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Konya.

- Uysal, A. D. (2014). *Anne destekli, anne desteksiz sosyal beceri eğitimi alan ve almayan okul öncesi çocukların sosyal beceri düzeyleri ve benlik kavramlarının karşılaştırılması*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gelişim Psikolojisi Anabilim Dalı, İstanbul.
- Uzer, A. S. (1987). *Lise öğrencilerinin yükseköğretim programlarını tercihleri ile kendi yetenek, ilgi ve mesleki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişkiler*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ünalmiş, M. (2010). *Lise 1. sınıf öğrencilerinin zorba/kurban davranışları ile sosyal beceri ve şiddete yönelik tutumları*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eskişehir.
- Ültanır, Y. G. (1997). *Öğrenme kuramları*. (2. Baskı). Ankara: Hatiboğlu Yayınevi.
- Ürün, A. E. (2010). *Lise öğrencilerinin kendine saygı düzeyleri ile mesleki olgunlukları arasındaki ilişki*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Balıkesir.
- Voltan-Acar, N., Tagay, Ö. ve Baydan, Y. (2010). Sosyal beceri programının (BLOCKS) ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri üzerindeki etkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (3), 20-25.
- Vurucu, F. (2010). *Meslek lisesi öğrencilerinin meslek seçimi yeterliliği ve meslek seçimini etkileyen faktörler*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Yüksek Lisans Programı, İstanbul.
- Wentzel, K. R. and Erdley, C. A. (1993). Strategies for making friends relations to social behavior and peer acceptance in early adolescence. *Developmental Psychology*, 29 (5), 819-826.
- Yavuzer, H. (2006). *Okul çağı çocuğu*. (12. Basım). İstanbul: Nobel Yayıncılık.
- Yeğen, B. (2008). *Ortaöğretim öğrencilerinin sosyal uyumları ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Kadıköylüçesi örneği)*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, İstanbul.
- Yeşilyaprak, B. (2012). *Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı kuramdan uygulamaya*. (9. Basım). Ankara: Pegem Akademik Yayıncılık.
- Yıldırım, M. (2006). Sosyal beceri eğitiminin lise 2. sınıf öğrencilerinin utangaçlık düzeylerine etkisi. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yüksel, G. (1999). Öğretmen adayı öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19 (2), 97-109.

Ek 1: Kişisel Bilgi Formu

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Yönerge: Bu anket lise öğrencilerinin sosyal beceri, sosyal uyum ve kariyer olgunluk düzeyleri arasında ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesini amaçlayan yüksek lisans tezidir. Tüm dünyada gerçekleştirilen benzer çalışmalarda olduğu gibi bu çalışma da başta bilime hizmet etmeyi ardından da bu çalışmalarını kendine yol gösterici olarak alacak araştırmacılara yol göstermeyi ve dolayısıyla da topluma yararlı olmak amaçlanmaktadır. Anket kapsamında paylaşacağınız bilgiler tamamıyla bilimsel bir çalışmada kullanılacak olup, kesinlikle başka kurum ve kuruluşlarla paylaşılmayacaktır. Soruları eksiksiz ve dikkatli doldurmanız çalışmanın doğru sonuçlanması için önemli olup, göstereceğiniz dikkat ve ayırmış olduğunuz zaman için teşekkür ederim.

Özge ÖĞRETEN

Ufuk Üniversitesi PDR Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Öğrencisi

1. Cinsiyetiniz: () Erkek () Kız

2. Yaşınız:

3. Hangi okulda eğitim görüyorsunuz:

4. Sınıf: () 9 () 10 () 11 () 12

EK 2: Mesleki Olgunluk Ölçeği (Örnek Maddeler)

MESLEKİ OLGUNLUK ÖLÇEĞİ (MOÖ)

Ölçekte meslek seçimiyle ilgili tutum ve davranışları ölçen bazı ifadeler verilmiştir.

Cevap kağıdında: A "Bana Hiç Uygun Değil", B "Bana Pek Uygun Değil" C "Bana Biraz Uygun", D "Bana Uygun", E "Bana Çok Uygun" karşılığındadır.

	A	B	C	D	E
Hangi mesleğin bana uygun olduğunu büyüklerimin daha iyi bilecekleri düşüncesindeyim.					
İnsan mesleğini tesadüfen seçer.					
İstediğim mesleği seçemeyceksem "bu konuyu düşünmenin ne gereği var" diyorum.					
Girmek istediğim meslekler hakkında bilinmesi gereken her şeyi biliyorum.					
Meslek tercihlerimde sık sık değişiklik yapıyorum.					
Bir meslek seçiminde dikkate alınacak o kadar çok faktör var ki, en iyisi işi olunma bırakmak diye düşünüyorum.					
İlgilendiğim bir meslekteki insanların neleri yaptıklarını, hangi koşullarda çalıştıklarını öğrenmek için işyerlerine giderim.					

Ek 3: Sosyal Beceri Envanteri (Örnek Maddeler)

SOSYAL BECERİ ENVANTERİ (SBE)

Bu envanter sizin, sosyal beceri düzeylerinizin belirlenmesi amacıyla verilmektedir. Envanterde 90 madde ve bu maddelerin karşısında bulunan maddeleri size uygun olup olmama derecesine göre maddelerinden birisini işaretleyiniz.

	Bana Çok Uygun	Bana Uygun	Bana Biraz Uygun	Bana Uygun Değil	Bana Hiç Uygun Değil
Ailenizin düşündüğü gibi olmama duygusu sizi rahatsız ediyor mu?					
İstedığınız bir işe veya mesleğe girmenizin engellendiği oldu mu?					
Belirli bir nedeni olmadan duygularınız kolayca neşeden üzüntüye, üzüntüden neşeye dönüşür mü?					
Zaman zaman aleyhinize çalışan insanların varlığından şüphelendiğiniz olur mu?					
İnsanların içinde iken bile kendinizi yalnız hisseder misiniz?					

Ek 4: Hacettepe Kişilik Envanteri (Örnek Maddeler)

HACETTEPE KİŞİLİK ENVANTERİ (HKE)

Envanter içinde EVET ya da HAYIR şeklinde cevaplandırılacak sorular vardır. Bu sorular çeşitli durumlarda sizin genellikle ne düşündüğünüz, nasıl uygulandığınız ve ne şekilde davranışta bulunduğunuz ile ilgilidir. Her soruyu cevaplandırırken önce sizin için cevabın Evet' mi Hayır' mı olduğunu kararlaştırınız, sonra da cevap kağıdında uygun yeri karalayarak işaretleyiniz.

	EVET	HAYIR
Çevrenizdeki çoğu kişilerin politik görüşleri sizinkine ters düşer mi?		
Başkalarının saflığını kendi çıkarlarına kullanan kimseleri ayıplar mısınız?		
Aileniz, sizin başarılı olduğunuz kanısında mıdır?		
İsteddiğiniz bir işe veya mesleğe girmenizin engellendiği oldu mu?		
Önemli olmayan konular yüzünden sık sık eleştirildiğiniz olur mu?		
Yaptığınız bir yanlış kabul etmek size zor gelir mi?		
Ailenizin düşündüğü gibi olmama duygusu sizi rahatsız ediyor mu?		
Çevrenizdeki insanlara gerçeği kabul ettirmenin güç olduğu zamanlar olur mu?		
Zihninizi dolduran türlü düşünceler uykunuzu kaçırır mı?		
Genellikle sakın ve meseleleri soğukkanlı olarak ele alan bir kişi misiniz?		
Zaman zaman aleyhinize çalışan insanların varlığından şüphelendiğiniz olur mu?		

Ek:5 Özgeçmiş

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı: Özge ÖĞRETEN

Doğum Tarihi : 01.05.1993

Doğum Yeri : Osmancık

Medeni Hâli : Bekâr

EĞİTİM BİLGİLERİ

Lisans 2012 – 2017

Ufuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı

Yüksek Lisans 2017-

Ufuk Üniversitesi SBE Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı